

REBEKA VEST: **VEK JUGOSLAVIJE** | INTERVJU: **JANKO TIPSAREVIĆ**

BIH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF; cena 200 RSD

01149

VREME

broj 1161
4. april 2013.

BRISELSKI PREGOVORI BEZ DOGOVORA

Osmi runda, produžeci, penali

AKCIJA

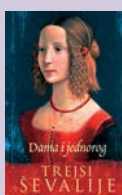
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM „DELFI“ KNJIŽARAMA U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje do 11. aprila 2013.

**DAMA I
JEDNOROG**
Trejsi Ševalije

Priča o tajnama
srednjovekovnih
tapiserija

**POHVALA
POMAJCI**
Mario Vargas Ljosa

Roman o ljubavi
i požudi

ŠEKSPIR
Bil Brajson
Ko je zaista
bio Šekspir

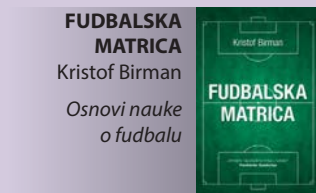

**LJUBAV JE
UŠETALA**
Marise de los
Santos

Bajka za odrasle o
ljubavi i filmovima

NOVAC
Martin Ejmis
Roman o
samoubilačkoj
pohlepi

**FUDBALSKA
MATRICA**
Kristof Birman
Osnovi nauke
o fudbalu

PODUHVAT INDIJA
Erik Orsena
Roman o Kolumbu
i njegovim
putovanjima

SRCE ZEMLJE
Svetislav Basara
Niče na Kipru
pravi luft-balon

MAJČINA RUKA
Igor Marojević
Roman o sudbini
folksdojčera u
Jugoslaviji

**NAPUKLO
OGLEDALO,
MONGOLSKI
BEĐER**
Svetislav Basara
Rani Basarini radovi

**SELJAKOVA
MOLITVA**
Feliks Timermans
Klasik flamanske
književnosti

**GIBRALTARSKI
LJUBAVNICI**
Dominik Bodis
Špijunsko-ljubavna
priča o arapskom
osvajanju Španije

PREOKRET
Čip i Den Hit
Šta raditi kad ništa
ne ide od ruke

**PRONAĐENA
ATLANTIDA**
Klajv Kasler
Klasik majstora
avanturističkog
žanra

TAMNA MATERIJ
Mišel Pejve
Horor u arktičkoj
pustinji

NOVI POČETAK
Toni Parsons
Tipična
parsonsovska
gorkoslatka
ljubavna priča

**OSTRVO NA DVA
MORA**
priredila:
Ljubica Arsić
Antologija
priča o moru

**ČOVEK JE VELIKI
FAZAN NA OVOM
SVETU**
Herta Miler
Dobitnica Nobelove
nagrade

**HVALA ZA
USPOMENE**
Sesilija Ahern
Od autorkе
bestselera
P.S. Volim te

KATALINA
Markus Orts
Pustolovna
priča iz vremena
kolonizacije
Latinske Amerike

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra 1 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Iamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak),

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Čirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),

Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**

Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Zoom: Uhapsite Đinđića

10 Briselski pregovori:

Osma runda, produžeci, penali

18 Rebeka Vest:

Crno jagnje i sivi soko – Vek Jugoslavije

22 Idoli mladih: Mozart i Mocart

24 Lični stav: Dr Srđan M. Jovanović

26 Patrijarh, premijer i izdavač Forbs:

Modernizacija spasiteljstva

28 Opet mućak:

Platite struju, kad vas lepo molimo

30 Nuspojave:

Uloga Gebelsa u kulturnoj revoluciji

31 Vreme uspeha

39 Lisica i ždral: Kazna za nesportski život

40 Ljudi i vreme

KULTURA

42 Izložba u Muzeju afričke umetnosti:

Igra koja nedostaje

46 Lični stav: Aleksandar Milosavljević

48 Povodom dva filma o Hičkoku:

Reditelj i njegove žene

50 Beogradski festival igre: Novi standardi

51 Reč o delu:

„U potrazi za romanom” i „Igra anđela i šišmiša”

54 TV manijak: Pomožimo Tijani

SVET

56 Koreja: Ni rat, ni mir – Pas koji laje

60 SAD: Žena na čelu Tajne službe

MOZAIK

62 Intervju: Janko Tipsarević

65 Moj muški život: Prijatelj

66 Dva kosmička putnika:

Na pragu zvezdane kapije

72 Evolucija: Čovek stariji od Adama

75 Pošta

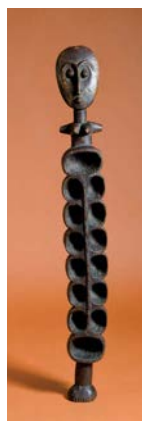
76 Strip: Ubice

78 Vreme uživanja: Kutija

Ima još problema u traganju za odgovorom na pitanje kako uopšte objasniti Forbsovu posetu Srbiji, a posebno njegov susret sa našim patrijarhom, što valjda nije učinjeno u nekom turističkom paket-aranžmanu za Vip goste, jer g. Irinej se ipak ne može uporediti sa nekim plemenskim vraćem iz kakvog zabačenog urođeničkog plemena

PIŠE: DIMITRIJE BOAROV

Muzej afričke umetnosti jedan je od retkih beogradskih muzeja koji rade. U njemu je u toku zanimljiva izložba posvećena drevnoj društvenoj i misaonoj igri pod nazivom “mankala”

PIŠE: SONJA ČIRIĆ

Dva Vojađžera stekla su svetsku slavu i pre nego što su mediji 20. marta objavili (pa ubrzo poništili) vest da je jedan od njih napustio Sunčev sistem. Reč je o naučnom projektu bez premca koji još traje i čiji su rezultati višestruko nadmašili najsmelija očekivanja

PIŠE: DR SAŠA MARKOVIĆ

Mart je bio mesec sa najviše žrtava u dvogodišnjim oružanim sukobima u Siriji – poginulo je 6005 osoba. Prema rečima direktora Sirijske opservatorije za ljudska prava Rami Abdel Rahmana, od ukupnog broja poginulih 2080 su civili, među kojima su 298 deca mlađa od 16 godina. Među ubijenima je i 291 žena. Preživeli traže utočište među ruševinama.

FOTO: Kalil Ašavi/ Reuters

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 4. 4. 2013 — 10. 4. 2013.

03/04/13 <http://www.meteos.rs>

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	2 ☁ 12	7 ☁ 16	8 ☁ 14	6 ☁ 9	2 ☁ 7	2 ☀ 14	6 ☀ 18
Vojvodina	1 ☁ 11	5 ☁ 14	7 ☁ 12	4 ☁ 8	0 ☁ 9	0 ☀ 12	4 ☀ 17
centralna i južna Srbija	5 ☁ 16	7 ☁ 18	8 ☁ 20	8 ☁ 10	3 ☁ 7	0 ☁ 14	2 ☀ 18

Do ponedeljka nepovoljna biometeorološka situacija za meteoropate i hronične bolesnike. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza. Povoljnije vreme poslednja dva dana perioda.

BROJ NEDELJE

9210

Iako su ekonomisti predvideli da će u toku ove godine bez posla ostati 8000 radnika, samo u prva dva meseca bez posla je, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, ostalo 9210 ljudi.

DRUŠTVO

“Guslar” na slobodi

Iz magazina Centra za vinogradarstvo i voćarstvo u Nišu, proteklog vikenda ukradeno je desetak litara alkoholnog pića preduzeća “Živadinović”, poznatijeg kao – “zozovača”. Mogućnost da artikal odgovoran za smrt 43 osobe tokom 1997. i 1998. godine ponovo može doći do konzumenata, uznemirava koliko i informacija da je petnaest godina, nakon što je zaplenjen, proveo upotpuno neobezbeđenom magazinu i da su nadležni jednostavno – zaboravili da ga unište. Prema rečima direktora Centra za vinogradarstvo i voćarstvo Miloša Ristića, u magazinu je bilo oko 750 litara “zozovače” i to je količina zaplenjena na osnovu rešenja Okružnog suda u Nišu 1998. godine. Posle sudskog naloga o uništavanju rakije, ona je bila prevezena u kruševačku toplanu. Međutim, prema Ristićevim rečima, tamošnji inspektor zaštite životne sredine zabranjuje uništavanje i zahteva studiju o uticaju na životnu sredinu. Budući da za izradu studije nije bilo novca, rakija je, kako je objasnio Ristić, vraćena u magazin u kojem je prvobitno bila deponovana. Ristić, koji je krađu primetio prilikom dolaska na posao, kategorično odbija da preuzme odgovornost za potencijalne žrtve “zozovače” i najavljuje da će ona biti odneta iz Centra, pa makar, kako je rekao “ostavio sve to pred Višim sudom u Nišu, pa neka se nalazi ko je odgovoran za to”. “Živadinovićeva” lozovača sa slikom guslara na etiketi (otud još jedan pseudonim – “guslar”), dokaz je da se otrov ne pakuje uvek u malim bocama, o čemu je 1998. izveštavalo i “Vreme”. Sadrži čak 40,84 odsto metanola. Metanol, poznat i kao metil-alkohol, najprostiji je alkohol, i za razliku od etanola, ne koristi se

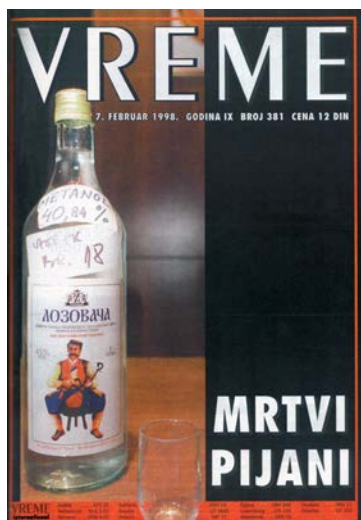

foto: Arhiva “Vremena”

kao sastojak u alkoholnim pićima. Vrlo je otrovan – količina od 30 ml može usmrtiti čoveka ili izazvati trajno slepilo. Jedna od posledica hroničnog trovanja nastalog usled udisanja pare metanola je ciroza jetre, a kod akutnog trovanja može nastupiti i smrt kao posledica paralize centra za disanje. Vlasnik preduzeća “Živadinović”, Miroslav Živadinović – Zoza, kupio je pre petnaest godina od biznismena Anđelka Bitevića 46 buradi sa 2300 litara otrovnog metil-alkohola. Bitević je taj alkohol prethodno, na ime duga, dobio od poslovnog partnera Miladina Radića iz Srbobrana. Od dobijenog metil-alkohola Živadinović je u svojoj destileriji proizveo 7400 litara rakije. Bilans je poznat – 43 mrtvih i trinaestoro sa ozbiljnim zdravstvenim problemima i petnaest godina nakon konzumiranja njegovog proizvoda. Miroslav Živadinović je zbog proizvodnje i prodaje otrovne rakije osuđen na 12 godina zatvora, Anđelko Bitević na šest godina, dok je Miladin Radić u zatvoru proveo šest meseci. Njihove “lozovača”, “brendi kruškovac”, “limun vodka” i “loza prirodna” bi opet mogle da se nađu u prodaji “ispod ruke”. Nadležni apeluju na građane da odmah pozovu najbližu policijsku stanicu ukoliko ih primete.

J. LAZIĆ

ULTIMATUM

Ovo je jedna od malobrojnih reči novogovora koja se po pravilima političke korektnosti nikad ne izgovara.

Prvi put je zabeležena koliko juče, 1731. godine.

Reč je o državnoj uceni kojom se traži ispunjenje nekog zahteva u roku *odmah*, inače *odmah* sledi osveta. Što je zahtev gluplji, osveta će biti veća, *Milosrdni andeo*, na primer. Kada to rade privatnici, zove se ucena i teško je krivično delo, naročito u SAD.

Ultimatum postoji u pravnom, poslovnom i privatnom rečniku, ali u običnom govoru je postao sinonim za objavu rata. U suštini, to sledi iz Haške konvencije iz 1907. po kojoj oružana neprijateljstva ne mogu početi bez prethodnog i jasnog upozorenja, tj. ultimatum. Alternativa toj vrsti komunikacije je arbitražna ili medijacija u kojoj su se, što se Srbije tiče, poslednjih godina istakli Ričard Holbruk, Vilijam Voker, Medlin Olbrajt i svakojaki drugi svet, a Marti Ahtisari se ogrebao i za Nobela, za razliku od onog Rusa s kojim je doneo katil ferman Slobodanu Miloševiću, dok je NATO tokom tih nekoliko sati dolaška-uručjenja-odlaska prekinuo bombardovanje.

Inače, Povelja Ujedinjenih nacija ne zabranjuje samo upotrebu sile u međunarodnim sporovima nego, u (ne)određenim uslovima i samu pretnju silom.

Forma ultimatum, međutim, može okuražiti na otpor onoga kome se preti. Za ovaj naš slučaj primer je austrougarski ultimatum Srbiji iz jula 1914, kojim je u 10 tačaka tražena zabrana publikacija, organizacija i školskih programa koji ili bi mogli da podstiču neprijateljstvo prema Austrougarskoj, otpuštanje oficira koji šire antiaustrijsku propagandu – po spisku koji dostavi Beč, a da se dopusti učešće austrougarskih organa vlasti u suzbijanju subverzivnih delatnosti protiv Austrougarske na teritoriji Srbije... I, na kraju, da bez odlaganja obavesti Beč o ispunjavanju svih ovih obaveza.

Srbija je tada uslovno prihvatila sve zahteve – osim tačke pet kojom je traženo mešanje austrougarskih organa u sudski postupak – jer bi to predstavljalo kršenje ustava i suvereniteta Srbije. Zvuči poznato?

Berlin je sada, sto godina kasnije, ondašnjih austrijskih deset sveo na sedam tačaka svojih uslova, sažimajući neke nekadašnje u novi zahtev – da se u Srbiji promeni svest.

To se u novogovoru ne zove ultimatum, nego – ohrabivanje.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

LOŠA ZEMLJA ZA ISTOČNE HAKERE

Stojim pred kasom u samoposluzi, kasirka samo što nije počela da vadi iz moje korpe, kad joj se koleginica sa susedne kase obrati sa konstatacijom da joj "ne prolaze" kartice. Prekid konstatuje i "moja kasirka", da bi kolega na drugoj kasi obema saopštio da od pre neki minut sistem za naplatu karticama uopšte ne radi. Nisu iznenađeni, kao da je prekid pravilo. Srećom, obavljao sam neku kupovinu niske vrednosti, što znači da sam imao dovoljno gotovine da je pokrijem, što obično nije slučaj. Ali sam pomislio šta bi bilo da su mi upravo "proknjižili" puna kolica, već spakovana u kese, a ja – švorc?

Ne znam šta je bio uzrok tom padu sistema, ali se poklopio sa do sada najvećim napadom spamera na internet. Izvedenom u poslednjoj (radnoj) nedelji marta.

Spameri su ljudi koji šalju mejlove na veliki broj adresa, obično nudeći da vam uvećaju ono što vam je nedovoljno veliko ili već neke slične neželjene reklame. Broj takvih poruka opasno ugrožava internet na dva načina. Smanjuje efikasnost jer vam treba vremena da između spamova pronađete ono što vam treba, a i povećava saobraćaj čime se usporava prohodnost interneta.

Ipak, ono što se tog dana dogodilo prevazišlo je sve pretpostavke. Kompanija Spamhaus, koja je neka vrsta sajber deratizatora, optužila je firmu Cyberbunker da je unajmila istočnoevropske hakere da zatrpaju internet. I to u ime osвете jer je Spamhaus prethodno označio Cyberbunker kao spam štetočine i blokirao ih gde god je mogao.

Hakeri, koji god da su, primenili su uobičajeni sistem, DOS

napade. DOS (Denial of service) može se uporediti sa situacijom kada, recimo, nestane struje i svi navalimo da zovemo Elektrodistribuciju, pa nit možemo da dobijemo vezu nit oni mogu išta da rade. U ovom slučaju u adresar internet servera stiže toliki broj zahteva da on ne može da odgovori i blokira se. Naravno, provajderi nisu mutavi pa prave moćnije servere i sisteme koji mogu da se odupru napadu, ali ovaj je napad bio razmera cunamija, čak 300 gigabita u sekundi. Poređenja radi, kada se napada sistem neke banke (inače dobro zaštićen), napadač dobaci do 50 Gbps. Za ovakav napad potrebna je izuzetna organizacija, pa nije ni čudo da su se u raspetljavanje upustile sajber policije više zemalja, za sada bez vidnih ili makar javnih rezultata. Inače, opšta je ocena da napad ovakve snage ne bi izdržao ni zvanični sajt Bele kuće, a kamoli neke druge zemlje. Samo komercijalni interes štiti nas od nečije volje da blokira internet, dakle.

Na marginama ove vesti, baš kao i na marginama interneta, je Srbija. Malo ko je ovde konstatovao usporavanje interneta, još manje je na to upozorio, a nije bilo ni nekih izjava, naknadno, taman posla analize o tome koliko je ovakav napad usporio protok informacija u Srbiji. Uključujući i moju epizodu na kasi, još nerasvetljenu.

Ipak, dotukla me je prvoaprilaska šala "Blica", vest da je internet u Srbiji bio u prekidu dvadeset minuta, zbog nekog kvara u "centralnim elementima sistema" Telekom. "Vest" je srdačno prihvaćena, a zapanjujuće veliki broj čitalaca posvedočio je da su stvarno primetili taj nestanak interneta. Uz dodatak da je bio duži od dvadeset minuta.

BEOGRAD

Javni čas za ulične zabavljače

Ulični zabavljači koji žele da dobiju legalan status i mogućnost da se predstavljaju na ulicama, trgovima i javnim mestima širom Beograda, moraću da nastupe na javnom času na Kalemegdanu sredinom aprila. Nastupe više od sto prijavljenih učesnika ocenjivaće stručni žiri, a samo oni sa najvišim ocenama moći će ubuduće da nastupaju u Knez Mihailovoj ulici.

Komisija Sekretarijata za kulturu predvidela je za ulične nastupe 54 lokacije. Mesta za izvođenje programa zabavljačima će svečano biti dodeljena na velikoj javnoj audiciji koja će se održati 14. ili 16. aprila, u okviru Dana Beograda.

"U najlepšoj ulici Beograda zabavljači će nastupati na 14 lokacija. Plato između Robne kuće 'Beograd' i 'Vapiana', prostor između Srpske akademije nauke i umetnosti i 'ERSTE' banke i ugao Knez Mihailove 36 i Vuka Karadžića 6 ocenili smo kao najatraktivnije lokacije, koje su rezervisane za svirače, mađioničare i slikare, a

foto: A. Andić

mesta će dobiti samo oni čiji nastup bude ocenjen čistom desetkom. Za sve ostale lokacije predviđene u Knezu, ocena ne sme biti niža od sedmice", objasnio je za list "24 sata" predsednik komisije Darko Glavaš. Najniža ocena za dobijanje dozvole za nastup biće četvorka. Sa ovom ocenom zabavljači će obezbediti sebi mesto na Savskom i Dunavskom keju.

Ulični zabavljači različitog su mišljenja kada je reč o javnom času. Zoran Ilić Tambura, gitarista koji već godinu dana svakodnevno nastupa u Knez Mihailovoj ulici, kaže za "Vreme" da nije došao da se takmiči ni sa kim, već da svira.

"Predao sam dva zahteva za dobijanje dozvole za uličnog svirača i neću ići na te audicije jer ja nisam došao da se takmičim ovde, već da predstavim svoju intelektualnu svojinu. I ukoliko mi policajac bude pisao prijavu, ja ću njega da tužim za ugrožavanje intelektualne svojine", kaže Ilić.

K. STEVANOVIĆ

STRIP

Svet oko nas

Centar za kulturnu akciju "Ok nas" je u saradnji sa Nemačkom školom Beograd, školom stripa "Đorđe Lobačev", školom "Tehnoart Beograd" i Centrom za integraciju mladih (CIM), organizovao takmičenje za mlade za najbolji interkulturni strip pod nazivom "Moj, tvoj, naš svet".

Cilj takmičenja je podsticanje razumevanja, poštovanja i tolerancije među ljudima i različitim kulturama. Mladi, raznog uzrasta i obrazovnog nivoa, prikazaće kroz svoje radove svoju viziju sveta različitih kultura, običaja i tradicija. Glasanje za najbolje radove preko Fejsbuk stranica "Ok nas" (<http://www.facebook.com/OkNasCentar>) i Informacionog centra EU (www.facebook.com/euinfo.rs), traje od 1. do 28. aprila.

Najbolji stripovi će biti nagrađeni, a svi radovi će, od 10. do 19. juna 2013. godine, biti izloženi u Informacionom centru Evropske unije (u holu Doma omladine Beograda).

M.I.

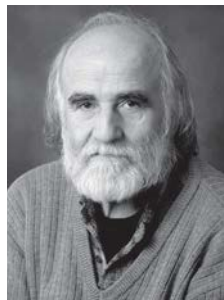
IN MEMORIAM

Đorđe Vukoje (1949–2013)

Đorđe Vukoje, fotoreporter i novinar, posle kraće i teške bolesti umro je 29. marta 2013. u Beogradu u 64. godini. Rođen je u Pađanima kod Bileće, gde je završio osnovnu školu. Maturirao je u Gimnaziji u Zemunu, a kliničku psihologiju je studirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu i dve godine je učestvovao u antipsihijatrijskom eksperimentu Franka Bazalje u Trstu. Paralelno se bavio slikarstvom. Đorđe je jedan od retkih naših savremenika čiji je lik ovekovčen na freskama crkve. Naime, Vukoje je pomagao Miliću Stankoviću u vreme kada je životopisao zidove crkve Svetog cara Konstantina i Jelene na Voždovcu pa je Miliću od Mačve Đorđov prođuhovljeni lik sa dugom bradom poslužio kao model za više likova koje je iscrtao na zidovima crkve. Đorđe nije postao ni psiholog ni slikar, već je život poklonio fotografiji koja mu je odredila životni put, odvela ga je u red najpoznatijih fotoreportera Srbije. Saradivao je kao samostalni fotoreporter sa brojnim redakcijama; njegovo ime potpisano je uz hiljade fotografija ili tekstova. Zbog slobodoumnosti, pripadnosti SPO-u i želji da snimi i ono što po mišljenju režima ne bi trebalo da se vidi, bio je praćen, hapšen, proganjan, tučen, uništavali su i plenili

njegove filmove i lomili fotoaparate. Nijedan opozicioni skup nije prošao bez njega, bio je svedok i na ratištu. Od početka osamdesetih godina prošlog veka pripadao je grupi slobodoumnih intelektualaca, zbog čega je 1984. godine bio uhapšen među dvadeset osmoricom tokom predavanja na Slobodnom univerzitetu. Proteklih 15 godina bio je urednik fotografije u listu "Savski venac". Bio je član UNS-a trideset godina, a NUNS-a od osnivanja. Prvu samostalnu izložbu imao je 2006. u opštini Savski venac "Bilo, ne ponovilo se", povodom poplava u Beogradu te godine. Drugu svoju izložbu umetničkih fotografija – "Teatarski virus 07–13", otvorenu 27. marta ove godine u Galeriji Teatra 78, nije mogao da vidi; već je bio u Gradskoj bolnici u komi na samrtničkoj postelji. Uporan da svaki važan događaj zabeleži svojom kamerom, Vukoje je stizao gotovo svuda, i na vreme. Prijatelje je pozdravljao pitanjem: "Zna li se išta?" Iznenada odlučio je da napusti naše vreme i otišao u večnost, a nama ostavio svoje fotografije. Sahranjen je 3. aprila u Beogradu na groblju Orlovača. Pokoj mu duši i slava mu.

DRAGOSLAV GRUJIĆ

UBB
UNIVERZALNA BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

100 GODI 2014

www.ubbad.rs

Uhapsite Đinđića: Kako se Nemanja Kolesar pojavio na vrhu Vučićevog mača i šta je sporno oko železare u Smederevu

Rekao bih da je Kolesar idealan tip za isterivanje pravde, osim što nam opet preti opasnost da s prljavom vodom iz lavora bacimo i bebu u ovde očigledno jalovim pokušajima da shvatimo prirodu kapitala i tržišne logike

PRINCIP I NIJANSE: AMERIKANCI I ŠEIK

Nemanja Kolesar je nalik junacima iz Balzakove stvarno-sne proze, samo što ne pripada prvoj generaciji prve buržoaske akumulacije kapitala, već je junak naših dana: tako mlad a već bogat.

Ne bih ja to o njegovom bogatstvu ni slutio da se sam nije promovisao u jednom od onih "život i stil magazina" pa sam još pre par godina, kad sam ugledao to samohvalisavo oduševljenje stilom sopstvenog života, upitao samog sebe kako taj momak s manje godina života od godina mog radnog staža još nije uhapšen.

Ali, evo ga – pao je kao žrtva antikorupcijske borbe u istrazi oko prodaje smederevske železare i, osim njegovih najbližih, neće imati ko da ga žali. On je idealna žrtva – došao je niotkuda, negde je bio nestao, i sad se pojavio na vrhu Vučićevog mača.

Rekao bih čak da je Kolesar idealan tip za isterivanje pravde, osim što nam opet preti opasnost da s prljavom vodom iz lavora bacimo i bebu u ovde očigledno jalovim pokušajima da shvatimo prirodu kapitala i tržišne logike.

Reč je, dakle, o nekadašnjem Sartidu, poznatom po tome što je Dušan Matković, poslednji slobistički direktor posrnulog Kombinata zasnovao proizvodnju pečuraka u hala-ma gde je formalno bilo zaposleno deset hiljada ljudi, tradicionalnom balastu u svakom budžetu Srbije koji je posle oktobarskih promena prodat američkoj kompaniji "us stil", koja je s nešto više od pet hiljada zaposlenih postala najveći bruto izvoznik Srbije, koja je obezbeđivala oko trideset

odsto prihoda u teretnom železničkom saobraćaju Srbije i, dok je trajalo, uvela novu kulturu rada i ozbiljne standarde, uz investicije od oko pola milijarde dolara.

Šta se zamera Kolesaru i kako je on kriv za ovaj veleobrt koji je krenuo u trenutku kada je mlađani tajkunski kadet postao šef kabineta Zorana Đinđića?

Prvo, govori se o tome da je on naložio da se u dosluhu sa sudijom Goranom Kljajevićem sprovede stečaj nad firmom koja je u tom trenutku imala 1,7 milijardi dolara gubitaka. Umesto da se na odgovornost pozove i pred lice pravde dovede onaj ko je dozvolio da se napravi toliki gubitak, odgovaraće oni koji su to presekli na račun države i poverilaca. Ko bi, inače, platio taj dug?

Drugo, na teret Kolesaru i drugima koji će biti okrivljeni u ovom predmetu stavlja se okolnost da je železara prodana Amerikancima direktnom nagodbom. Nije nikakva tajna da je pokojni Zoran Đinđić tragao za takvom vrstom strateškog partnera kao što je jedna od vodećih američkih kompanija i da je cena bila manje važna od potencijalne koristi, tim pre što su pogoni bili u takvom stanju da bez masivne investicije peći nisu mogle biti upaljene.

Uostalom, zar nije direktnom nagodbom, bez tendera, ovih dana ova vlada prodala poljoprivredno zemljište "našem bratu, šeku" i hoće li to biti osnov da sutra neko zbog toga odgovara?

MAČKA U DŽAKU: POTPALJIVANJE JAVNOSTI I PEĆI

Bilo kako bilo, prodajom železare Srbija je u jednom trenutku skinula ogroman kamen s vrata i dok su berzanske cene

Foto: AP

bile solidne kombinat je radio i punio budžet. Onda je došla kriza i Amerikanci su otišli, a mi smo nudili naokolo tender-sku dokumentaciju za njenu preprodaju pa niko nije hteo ni da je pipne, onda smo probali da je utrapimo direktnom nagodbom pa je ishod bio isti i sada ćemo mi iz naše siro-tinje da potpalimo peći koje će u vrlo kratkom roku da sago-re novu milijardu gubitaka.

Kolesaru i društvu čija se imena već povlače po tablo-idnim službenim glasnicima na dušu se stavlja i da su žele-zaru prodali ispod knjigovodstvene cene, kao da NIS nismo prodali Gaspromu po istom principu, jer roba vredi onoliko koliko je neko spreman da plati za nju i koliko može strateš-ki da unapredi posao a ne onoliko koliko piše u knjigama.

Ako su samo ova tri elementa osnov za Kolesarovo pri-vođenje i zadržavanje u istražnom pritvoru, onda tužilaštvo ima loš predmet u rukama. Ali nije poenta u tome. Radi se, sad se već može reći, o praksi da se arbitrira u privrednom životu i da se stvara privid odlučnosti da se kriminal istera na čistinu. Ovo s Kolesarom, ako tužilaštvo ne saopšti još nešto osim ovde navedenog, liči na suđenje Zoranu Đinđiću, odnosno njegovoj vladi koja je strateškog partnera tražila u američkoj firmi za razliku od ove kojoj je šek omiljeni gost.

UHVATI ME AKO MOŽEŠ: KO JE LUD DA PLAĆA?

Ne bih ulazio u analizu mana budžetskog načina finansira-nja javnog informativnog servisa. Ali, sigurno je da će to po-većati opasnost od vlastodržačkog uticaja na ponašanje me-dija. Nesporno je, međutim, da je povodom funkcionisanja ove službe od opšteg interesa nešto moralo da se uradi kad

je mogućnost naplate pretplate gotovo presahla, što zbog sirotinjskog života, što zbog fenomena da se masovno kr-šenje obaveza ne može u potpunosti kažnjavati i naplatiti.

Država bi sudskim putem morala da goni gotovo 70 od-sto obveznika televizijske pretplate, a to je nemoguća misija.

Uzmimo struju za primer, o čemu inače opširnije pišemo na narednim stranicama ovog broja "Vremena". Dug za stru-ju premašuje milijardu evra. Država je ponudila da gotovo 600.000 dužnika izmiri svoje zaostale obaveze na rate a još bi bili stimulisani otpisom kamata na dug. Dan posle kraja roka u kome je ova ponuda važila prijavilo se samo oko 15 odsto dužnika koji su prihvatili ponudu.

Ministarka za energetiku Zorana Mihajlović obrati-la se preko javnog servisa naciji i rekla da će nakon isteka tog roka struja biti isečena onima koji nisu sklopili ugovor. Hoće vraga, gospođo ministarko. I koliko odmah rok je pro-dužen za još 15 dana.

Toliki broj ljudi bez struje ne bi smeo da ostavi ni neki stabilan režim. Pre će biti da će neki drugi Vučić, a možda i ovaj isti, koji, sudeći po njemu bliskim medijima, ukida pret-platu i teret finansiranja javnog servisa prebacuje na budžet, izaći na isti javni servis i reći da se građanima oprašta dug za struju i da ćemo tu milijardu evra platiti (nadoknaditi) iz budžeta, što će opet značiti da su u ovom društvu budale oni koji plaćaju svoje obaveze, jer će ih i u slučaju televizije i verovatno u slučaju struje platiti dva puta.

Tako se, na temelju opšte osirotelosti, uzgaja i kultura ne-plaćanja koja još postaje i instrument za političke obračune, područje na kome se mogu uknjižiti, pored opšteg gubitka, dobici za one koji nečiju obavezu prebace na opštu grbaču.¶

Osma runda, produž

Poslednja vest

Nema dogovora u Briselu

SREDA 3. APRIL POSLE PONOĆI

Posle četrnaest sati pregovora u osmoj briselskoj rundi pregovora Beograda i Prištine premijer Ivica Dačić se nešto posle ponoći 2/3. aprila obratio novinarima u Briselu i rekao da u Briselu nema dogovora. On je rekao da su razgovori bili teški i iscrpljujući, ne po tonu nego po onome što se dobija i gubi, a da su pozicije dve strane ostale veoma udaljene, pogotovu kad je reč o ovlašćenjima za Zajednicu srpskih opština na severu Kosova. Konsultacije će se nastaviti, ali nije izvesno da li će (i kada će) biti novih rundi pregovora.

Dačić je rekao da su pregovori dobijali i dramatične obrte i da je potpredsednik vlade u jednom trenutku čak ponudio ostavku, ali da je on to odbio, te da je da delegacija Srbije bila jedinstvena.

BRISSEL, 2. APRIL: A. Vučić, K. Ešton, I. Dačić, H. Tači

foto: Hristos Dogas

Srpski pregovarači tražili da zajednica srpskih opština ima nadležnosti u oblasti sudstva, policije i da kosovske vojno-bezbednosne snage ne budu prisutne severno od Ibra. Naišli na Tačijev otpor

Trojni sastanak delegacija Beograda i Prištine sa visokom predstavnicom EU Ketrin Ešton u okviru osme runde dijaloga u Briselu je 2. aprila proticao u nape-toj atmosferi. Pregovaralo se o ovlašćenjima Zajednice srpskih opština, koja se tiče oblasti sudstva i policije.

U srpskoj delegaciji su bili premijer

Ivica Dačić i vicepremijer Aleksandar Vučić, potpredsednica Vlade Srbije za evropske integracije Suzana Grubješić, ministar spoljnih poslova Srbije Ivan Mrkić, savetnik predsednika Srbije Marko Đurić i šef Vladine kancelarije za KiM Aleksandar Vulin, koji je prisustvovao i prethodnim rundama pregovora.

U delegaciji Kosova su premijer Hašim

Tači, potpredsednici kosovske vlade Hajredin Kuči, Edita Tahiri i Slobodan Petrović, zamenik kosovskog premijera, Slobodan Petrović, koji je sa svojom Samostalnom liberalnom strankom koja je 2010. dobila oko 13.000 glasova na kosovskim parlamentarnim izborima koje je većina srpskih stranaka na severu i u južnim enklavama bojkotovala.

žeci, penali

foto: Reuters

U Briselu, 2. aprila do 20 časova, kada ovaj tekst ide u štampu, nije bilo napretka. Srpski mediji javljaju da je razgovor tekao uz povremene povišene tonove i da je u jednom napetom trenutku Ketrin Ešton predložila pauzu. Pre toga, njena portparolka Maja Kocijančić je rekla da su pregovori ušli u ključnu fazu. Nije mogla da potvrdi da je na stolu neki papir, neki predlog o kome se pregovara. I iz srpske delegacije takođe su dolazile potvrde da se u razgovorima još nije došlo do konkretnih predloga.

Nakon pauze od sat i po vremena srpska delegacija je oko 18.30 nastavila

razgovor s Ketrin Ešton. Neke strane agencije su prenosile procene albanskih izvora da će se razgovori možda produžiti i u sredu 3. aprila, a neke da će biti nastavljani 8. aprila.

Potpredsednik kosovske vlade Hajredin Kuči je za kosovsku televiziju KTV rekao da je do pauze u pregovorima došlo na zahtev srpske strane, koja je želela da se dodatno konsultuje. Iz srpske delegacije dolazili su glasovi da će se razgovori nastaviti... Agencija Rojters javila je da Ketrin Ešton želi da dogovor bude postignut do sredine aprila, kada ona treba da podnese izveštaj o napretku pregovora na

osnovu koga će se odlučivati da li će Srbija početi pregovore u junu.

Dan pre toga, predsednik Srbije Tomislav Nikolić je na konferenciji za novinare rekao da će srpska delegacija na pregovorima 2. aprila u Briselu tražiti izvršne nadležnosti za Zajednicu srpskih opština na KiM, uključujući i policiju i sudstvo, kao i to da kosovske bezbednosne snage ne budu prisutne na severu Kosova, što je izgledalo kao definisanje minimuma ispod koga srpska delegacija neće ići.

Državni vrh je proglasio da je od 29. marta u permanentnom zasedanju, radi priprema naredne runde pregovora u

Briselu. Pre toga su do Beograda iz Brisela i Vašingtona došle neformalne inicijative da bi u prigovore u Briselu trebalo da pored premijera Dačića ide i vicepremijer Vučić, što je na prvi pogled zvučalo ponižavajuće za srpsku stranu – da joj se sa strane diktira sastav pregovaračkog tima.

U trenucima dok u javnosti nije bilo saopšteno ko će ići, Vučić je ponavljao da sve što Dačić prihvati u Briselu, prihvatio je i on, jer je odluka zajednička. On je takođe potcrtavao da se s predsednikom Tomislavom Nikolićem ne svađa kako to insinuiraju politički protivnici. Premijer Dačić je naglašavao da je Aleksandar Vučić i do sada učestvovao u pregovorima, jer nijedna odluka nije doneta bez njihove

foto: FoNet

■ Nije jasno zašto su stranci izražavali želju da Vučić ide u Brisel – da li zbog percepcije lakše može da podnese težinu odluke, ili zbog procena da je on mekši na kosovskim temama

međusobne konsultacije i saglasnosti, te da će i sledeće odluke doneti, ili zajedno ili nikako, jer ovo nije nikakva lična i pojedinačna stvar.

Dačić je tom prilikom opisao i kako je izgledala prethodna runda: "Ketrin Ešton je nekoliko puta ustajala, zatvarala sastanak. Insistirao sam da se to produži, da postoje i dalje razgovori..."

Vučić je na konferenciji za novinare u subotu, 30. marta, pričao da je od koalicionih kolega tražio da mu dva puta pročitaju briselski papir, jer nije verovao da je toliko besadržajan. Dačić je pričao da je kada sam išao na jedan od briselskih razgovora, kada je zatražio konsultacije iz Beograda dobio poruku: "Nemoj da prihvataš, al nemoj ni da odbijaš..." Kaže da to nije poručio Aleksandar Vučić.

Nije sasvim jasno zašto su stranci izražavali želju (posle su ublažavali formulacije, tako da to ne zvuči kao sastavljanje srpskog pregovaračkog tima) da Vučić ide u Brisel, da li zbog percepcije da on s političkom podrškom koju ima lakše može da podnese težinu teške odluke, ili zbog tamošnjih procena da je on, što se tiče kosovske teme, u prethodnim razgovorima zvučao mekše.

Na kraju je odlučeno da u Brisel putuje sastav koji će reprezentovati celu vladajuću većinu i predsednika Republike,

kako bi se demonstriralo da srpski pregovarači imaju jedinstven stav. Po principu objektivne nadležnosti u tim je uključen ministar spoljnih poslova Ivan Mrkić, potpredsednica vlade za evropske integracije Suzana Grubješić, i šef kancelarije za KiM Vulin.

BRISELSKI PAPIR

Pre toga je u srpskim medijima objavljen papir koji je Aleksandar Vučić kasnije nazvao "jednim velikim ništa". Na tom "non-paperu" se govori o nadležnosti srpskih opština, koje su po oceni Borka Stefanovića iznetoj u intervjuu u "Vremenu", zapravo formula Ahtisari – minus:

1. "Asocijacija/Zajednica" srpskih opština biće formirana od opština sa srpskom većinom na Kosovu i odražavaće njihov identitet.

2. Asocijacija/Zajednica će imati statut. Može biti raspuštena jedino odlukom opština koje u njoj učestvuju i u skladu sa procedurama predviđenim statutom.

3. Struktura Asocijacije/Zajednice će biti uspostavljena na osnovu modaliteta koje sadrži postojeći statut asocijacije kosovskih opština.

4. U skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi i zakonu Kosova, opštine koje učestvuju mogu odlučiti da li će deliti nadležnosti i izvršavati ih kroz

Asocijaciju/Zajednicu.

5. Asocijacija/Zajednica će strateški nadzirati oblasti kao što su ekonomski razvoj, obrazovanje, zdravstvo i ostala lokalna pitanja od opšteg interesa ili značaja.

6. Asocijacija/Zajednica će izvršavati ostale dodatne nadležnosti koje im u budućnosti mogu dodeliti centralne vlasti.

7. Asocijacija/Zajednica će predstavljati srpsku zajednicu pred centralnim vlastima i u tu svrhu imaće mesto u Konsultativnom savetu zajednica.

8. Opštinski izbori će u severnim opštinama biti organizovani 2013. godine, uz pomoć Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju u skladu sa kosovskim zakonima i međunarodnim standardima.

ZVEČANSKA PORUKA

Predstavnici opština Kosovska Mitrovica, Zvečan, Leposavić i Zubin Potok na zajedničkoj sednici 29. marta u Zvečanu tražili su da se poštuju Ustav Republike Srbije i rezultati referenduma kojim su Srbi na severu Kosova u februaru 2012. odbili da se potčine kosovskim institucijama u Prištini, održanom u toku onih runda pregovora koje su prethodile briselskoj odluci 1. marta 2012. da se Srbiji dodeli status kandidata. Srbi sa severa Kosova su u ponedeljak 1. aprila došli automobilima sa srpskim tablicama na integrisani

STALNO ZASEDANJE DRŽAVNOG VRHA: A. Vulin i T. Nikolić foto: Reuters

prelaz Jarinje i na sat vremena ga blokirali da bi poručili da neće učestvovati u sprovođenju dogovora u Briselu ako oni budu protivustavni i na štetu građana, da ne žele da menjaju svoj prosvetni sistem, svoj sistem opštinskih samouprava, socijalne zaštite i zdravstveni sistem, da neće da menjaju lična dokumenta, tablice, lične karte...

Okvirna ograničenja srpskih pregovarača proizilaze iz Rezolucija Narodne skupštine Republike Srbije o osnovnim principima za političke razgovore sa privremenim institucijama samouprave na Kosovu i Metohiji, od 13. januara 2013, u kojoj se uz ponavljanje rečenice iz svih ranijih rezolucija da Srbija ne priznaje i da nikada neće priznati jednostrano proglašenu nezavisnost Kosova, kaže da je cilj pregovora stvaranje uslova za srpsku zajednicu i sve druge nacionalne zajednice na KiM, garantovanje sigurnosti i zaštite ljudskih prava" pravo na povratak i imovinska prava. U tom dokumentu je napisano da će rezultat pregovora biti potvrđen ustavnim zakonom. To bi formalno pravno bila forma da institucije koje budu kontrolisali Srbi na severu Kosova imaju "pupčanu vrpcu sa Srbijom" kada budu vezane za Prištinu.

Borko Stevanović, sa iskustvom pregovarača u prošlom mandatu, procenio je u jednoj izjavi da bi trebalo očekivati da bi poziv Vučiću iz Brisela trebalo da znači da će Brisel izneti neki novi predlog. Vučić je, pre nego što je odlučeno o sastavu

srpskog pregovaračkog tima izjavio da ima "izvesnih nagoveštaja" da bi stvari mogle da se promene u odnosu na izneti predlog. Hašim Tači je, međutim, prilikom posete Multifunkcionalnom centru u Mitrovici 30. marta rekao da po "dogovoru između država Kosova i Srbije" na kome se radi ... Asocijacija srpskih opština, koja može biti formirana po završetku lokalnih izbora, "neće imati izvršnu i zakonodavnu nadležnost"...

Vladajuća koalicija je dramatično prikazivala okolnosti pred odlazak u Brisel, poredeći ih sa atmosferom pred pregovore u Rambujeu 1999. i u Dejtonu 1995. Okolnosti, ipak, nisu ni izdaleka iste – pre Rambujea je bila demonstrirana pretnja NATO-a 1998. da će bombardovati Srbiju, što je i usledilo 1999, a pred Dejtonski sporazum odvijale su se teške borbe u Bosni, a u Hrvatskoj su izvedene ofanzive Oluja i Bljesak, koje su rezultirale izgonom velikog dela srpskog življa iz Hrvatske.

Ovlašćenja koja srpski pregovarači imaju na osnovu skupštinske rezolucije su prilično široka. U okviru parlamentarne većine nema vidljivog višeglasja, kad je u pitanju najava da Srbija pristane na izvesne ograničene koncesije oko Kosova zarad dobijanja datuma za početak pregovora sa EU. Od opozicionih partija DS, LDP i SVM hodaju na prstima i ne žele da remete postizanje dogovora i dočekivanje evropskog datuma. DS kroz usta ponekog svog funkcionera samo kroz zube procedi da sadašnja vladajuća koalicija ima podršku

na Zapadu zbog procene da će isporučiti više nego što je to morao Boris Tadić.

Od parlamentarnih partija za prekid pregovora i otpočinjanje novih pregovora o statusu jedina se zalaže Demokratska stranka Srbije. Ona je ranije pokrenula inicijativu da Ustavni sud poništi dosadašnje uredbe, donete na osnovu sporazuma Beograda i Prištine, Vojislav Koštunica je povodom početka novih rundi pregovora uputio i pismo Ustavnom sudu, tražeći da sud ne odlaže odluku o tom pitanju. Koštunica je, u međuvremenu, izjavio: "Nedostojno je i neprihvatljivo govoriti o Ahtisarijevom planu kao uspehu Srbije. Zapadne sile koje stoje iza projekta nezavisnosti Kosova očigledno misle da je Srbija toliko nisko pala da su joj ponudile manje i od Ahtisarijevog plana."

DSS, inače, na svom sajtu objavljuje spisak 3465 potpisnika peticije Srbija je ugrožena, u kojoj se, između ostalog, kaže: "Vlasti države Srbije, posle jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova, postale su saučesnici u postepenom otimanju Kosova i Metohije, trgujući sa Evropskom unijom po cenu nacionalnih i istorijskih vrednosti Srbije..."

Među potpisnicima peticije su: akademik Matija Bećković, Milorad Ekmečić, Milovan Danojlić, Kosta Čavoški, Vasilije Krestić, Danilo Basta, Ljuba Popović, Dragoljub Živojinović, reditelj Emir Kusturica, glumac Milan Lane Gutović, dr Leon Kojen i drugi.

U trenucima kada je vladajuća koalicija manevrisala i pripremala javnost za tešku odluku, DSS je (preko portparola) poručio da će aktuelna vlast sutra imati istorijsku priliku da "na pregovorima u Briselu odbaci ultimatum EU i stane u odbranu državnih i nacionalnih interesa Srbije" i da EU, osim Srbiji, nije ispostavila nijednoj državi do sada "zahtev da treba da prevaziđe svoju prošlost i promeni sopstvenu svest".

Dačić je pred odlazak u Brisel opisivao dilemu u kojoj se nalazi s obzirom na podeljenost javnog mnjenja u Srbiji: "Ako kažete – ja neću u EU, sutra će vas optužiti da ste zaustavili evropski put i ekonomski razvoj Srbije. Ako kažete – zbog toga treba prihvatiti ove predloge i zahteve; onda će reći da ste prihvatili nešto što nije pravedno za ovu državu..."

M. MILOŠEVIĆ

Na Balkanu ništa novo, dok se međunarodna situacija intenzivira

Možda briselske pregovore predstavnika Beograda i Prištine treba posmatrati i iz sledećeg ugla: među 58 evropskih konflikata, najčešći su oni koji se tiču autonomija (14) i secesija (14); pregled žarišta Hajdelberškog instituta za istraživanje konflikata pokazuje da je Balkan ugašeno krizno žarište, koje tinja...

Što bi rekao lik iz *Krunskog svedoka* mađarskog sineaste Petera Bačoa: "Međunarodna situacija se intenzivira..." Svet nije mirno globalno selo. U njemu se trenutno odvija 399 konflikata zbog teritorije, secesije, dominacije, vlasti, pučeva, sukoba sila, dekolonizacije, religije, ideologije ili socijalnog nezadovoljstva. U osam slučajeva ti sukobi su eskalirali u ratove, a 25 u ograničene ratove.

Tako izgleda slika stanja u svetu prema "Konflikt barometru" Hajdelberškog instituta za istraživanje konflikata (*Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung e.V.*) nezavisnog i interdisciplinarnog profesionalnog društva pri Fakultetu političkih nauka Univerziteta Hajdelberg.

Hajdelberška merila za konflikte kreću se u rasponu od jedan do pet: jedinica znači raspravu ili malo žučniju svađu u parlamentu, dvojka – označava nenasilnu krizu, trojka – krizu s nasiljem, četvorka – sporadični rat, a petica – rat. Svaka ocena može biti jaka, što označava tendenciju pogoršanja, i slaba, što nagoveštava smirivanje.

Po staroj žurnalističkoj izreci da je jedan mrtav u našem selu za čitaoca važniji

od hiljadu mrtvih u Bangladešu, prikaz ovog izveštaja treba početi sa EX-YU prostora izvikanog zbog krvarenja tokom rata oko raspada SFRJ.

Po hajdelberškom barometru, Balkan je kao krizno žarište uglavnom ugašen. U jugoistočnoj Evropi, ranije konfliktima nabijenom području, u koje hajdelberški analitičari uključuju i Balkan, odvijalo se u prethodnom periodu 43 odsto evropskih konflikata. Sada su samo četiri od njih okarakterisani kao krize s elementima nasilja: u Rumuniji (opozicioni pokret), u Grčkoj (socijalni protesti), u Makedoniji (autonomističke težnje albanske manjine), i u Srbiji (Kosovo, predmet spora – secesija, trajanje – od 1989, rang sukoba – 3, konflikt s elementima nasilja)...

KOSOVO

Konflikt Srbija–Kosovo, po hajdelberškom barometru stagnira, a ta trojka je "slaba" (3-) i govori o tendenciji smirivanja. U opisnom delu Barometra telefatski se nabraja serija incidenata tokom 2012. godine.

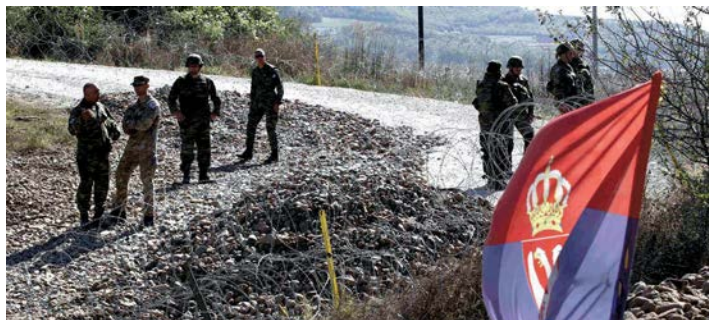
Beleži se da su u severnom delu Kosova, mahom nastanjenom Srbima, odbornici u tri opštine odlučili da u februaru

2012. održe referendum o tome da li hoće da priznaju legalitet kosovskih institucija, a da su kosovska i srpska vlada izjavile da ih referendum pravno ne obavezuje.

Pominje da je oko 200 pripadnika kosovskog opozicionog pokreta "Samoopredeljenje" (Vetevendosje), demonstriralo protiv posete srpskog predsednika Borisa Tadića manastiru u Peći (Pečkoj patrijaršiji, prim. red.) za pravoslavni Božić 7. januara i njegov konvoj gađalo kamenicama. Kaže se da je Tadić odbacio preporuke EU (u vezi s tom posetom).

Pominje se zatim da je stotine pripadnika pokreta "Samoopredeljenje" blokiralo granične prelaze Merdare i Bela Zemlja, da su se tukli s kosovskom policijom, koja je upotrebila suzavac i vodene topove, uhapsila 146 demonstranata, a da su 52 osobe povređene (31 policajac).

Tokom tog nabiranja incidenata konstatuje se da je nova runda dijaloga između Kosova i Srbije počela u Briselu u februaru 2012. i da je rezultirala dogovorom o učešću Kosova u regionalnim, evropskim i balkanskim forumima, kao i preliminarnim dogovorom o upravljanju integrisanim graničnim prelazima, te da su neki prelazi otvoreni 23. februara. Beleži

**RATOWI I UZDRMANO JEDINSTVO DRŽAVA
POSLE ARAPSKOG PROLEĆA: Sirija**

fotografije: Reuters

se da je zbog toga 27. februara protestovalo više od 1000 hardlajnera kosovskih Albanaca.

Serija incidenata se nastavlja nakon što je Srbija 1. marta dobila status kandidata EU. Nepoznate osobe su 4. aprila napale srpsku delegaciju koja je išla u Prištinu na sastanak s kosovskim zvaničnicima.

Tenzije na severu Kosova porasle su 8. aprila kada je bomba eksplodirala u Mitrovici povredivši jednog Albanca i četvoro dece, a istog dana stotine Srba rasturile su mobilnu policijsku stanicu upravo kad su je zaposeli kosovski zvaničnici.

Istog dana nepoznati počinioci spalili su dve kuće srpskih izbeglica u Drenovcu.

Dva vojnika Kfora i tri Srbina su 1. juna ranjena u sukobu, kada je masa demonstranata pokušala da spreči kforovce da uklone barikade na graničnom prelazu. Nepoznati napadači su 19. juna bacili dve bombe. Tokom sukoba oko graničnih punktova 20 Srba i 40 zvaničnika je povređeno. Oko 70 Srba je 28. juna preko granične linije ušlo na sever Kosova, bacalo kamenice na zvaničnike i pucalo iz automatskog oružja. Nepoznate osobe su kamenicama i molotovljevim koktelima

napale pet autobusa koji voze srpske studente.

Grupa etničkih Albanaca je 2. avgusta napala Grabac, pretežno nastanjen Srbima, oštetila kuće i povredila jednu osobu.

Grupa Srba je 14. avgusta napala dvojicu Albanaca u Mitrovici, a jednog povredila. Povređen je policajac 7. septembra, kada je nepoznata osoba otvorila vatru na vozilo koje je prevozilo službenike Euleksa i kosovske policije.

Glavni diplomata EU Ketrin Ešton se 18. oktobra sreća s premijerima Kosova i Srbije na radnom ručku. Četiri dana kasnije stotine demonstranata Vetevendosje bacale su kamenice na policiju koja je upotrebila suzavac u Prištini. Kosovski i srpski premijer ponovo su razgovarali 7. novembra.

PREŠEVO

Krizno područje u Preševskoj dolini dobilo je dvojku kao kriza bez nasilja, ali s tendencijom ka porastu.

SANDŽAK

Pominju se militantni vehabisti (nazvani po Muhamedu ibn Abd el Vahabu, robu božjem) i 2007 – predmet spora secesija, političko-religiozna sporenja sistem i ideologija...

VOJVODINA

Konstatuje se da je u Srbiji nastavljen spor (rang 1) iz 1989, između vojvođanskih regionalnih partija i partija mađarske nacionalne manjine s centralnom vladom oko autonomnih nadležnosti, pominje se da je predsednik vojvođanske skupštine, poslanik SVM Šandor Egereši tražio da Vojvodina ima sopstvenu policiju, da je Ustavni sud Srbije delove zakona iz 2010. o uspostavljanju autonomne jurisdikcije u Vojvodini proglasio neustavnim, te da je Vojislav Koštunica (DSS) podržao sudsku odluku kao onemogućavanje

»

SUKOBI NA BALKANU: Kosovo i zapadna Makedonija

daljih koraka ka otepljenju od Srbije, a da je LSV tražio od pokrajinske vlade da se žali Evropskom sudu za ljudska prava. Beleži se da su se premijer Dačić i predsednik vojvođanske vlade Pajić sreli u Beogradu da raspravljaju o odluci ustavnog suda, a posebno o zakonu o finansiranju Vojvodine.

MAKEDONIJA

Svi evropski konflikti zbog autonomija su niskog intenziteta, osim onog u zapadnoj Makedoniji (albanska manjina).

Makedonsko-albanskoj krizi hajdelberški hroničari daju jaku trojku, što znači da se ona intenzivira. Opisuju je kao konflikt oko autonomije između albanske manjine i etničkih Makedonaca, koja je tokom 2012. u nekoliko etnički motivisanih incidenata eskalirala do nasilnog nivoa.

Nepoznati učinioci su 31. januara zapalili pravoslavnu crkvu u selu Labunište, kod Struge. Beleže se incidenti u makedonskoj prestonici Skoplju. U selu Kondovo, petorica nepoznatih napadača su 22 marta zaustavila automobil albanskog političara Valona Beljaja i pretukli ga. Pet Makedonaca je 14. aprila ubijeno blizu aerodroma Kreševo, a nakon toga izbili su protesti i kamenovane su kuće Albanaca. Samoproglašena Albanska oslobodilačka armija (ANA) zapretila je da će organizovati napade širom zemlje. Masa demonstrata protestovala je pred zgradom vlade u Skoplju. Nakon hapšenja pet osumnjičenih za ubistvo u Kreševu, opet su bile demonstracije pred vladom...

BIH – RS

Konflikti Republika Srpska vs. centralna vlada BiH i Bošnjačko-hrvatske Federacije se po hajdelberškom barometru klasifikuju kao secesionistički. Kaže se da traju od 1995. a po intenzitetu se rangiraju u grupu jedan – (malo žešća svađa).

U izveštaju se kaže da su sukobljavanja nastavljena pred obeležavanje 20. godišnjice Republike Srpske 8. januara i bokotovanjem godišnjice formiranja BiH 1. marta od strane RS. Pominje se da je predsednik RS Milorad Dodik taj datum nazvao događajem važnim samo za Bošnjake, da je 4. oktobra objavio inicijativu za rasformiranje (*abolition*) federalnih oružanih snaga.

Pominje se da je nađena veća količina sakrivenog oružja u Banja Luci 8. januara.

Kaže se još da je Hilari Klinton tokom posete BiH naglasila važnost Dejtonskog ugovora iz 1995. i celovitosti BiH, a da je visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu opomenuo lidere RS, posebno Dodika, i zbog separatističke retorike, a da je do novembra 2013. produžen mandat operacije EUFOR ALTHEA, koja predstavlja nastavak vojnog sprovođenja Dejtonskog ugovora nakon operacija NATO-ovog SFOR-a i IFOR-a.

Krize u BiH s Republikom Srpskom, hrvatskim političkim partijama iz Bosne ocenjuju se jedinicom (malo žešća svađa).

BOSNA – VEHABIJE

Konflikt vezan za ideologiju i subnacionalnu predominaciju između militantnih vehabista i vlade Bosne i Hercegovine je, po hajdelberškoj oceni, smanjen. Ministar unutrašnjih poslova BiH Sadik Ahmetović obznanio je mere za prevenciju islamističkih napada, što je bila reakcija na napad na američku ambasadu u Sarajevu 28. novembra 2011.

U operaciji u januaru 2012. policija BiH je izvršila raciju u kućama nastanjenim vehabijama u Brčkom i uhapsila Nusreta Imamovića, lidera najveće organizacije vehabija u BiH, kao i još dvojicu njegovih saučesnika, a pronašla je i pušku upotrebijenu u napadu na američku ambasadu. Osumnjičeni za taj napad Mevlid Jašarević, koji je na sudu rekao da ga je inspirisao Imamović, u decembru 2012. je osuđen na 19 godina zatvora.

HRVATSKA – SRBIJA

Spor hrvatske vlade sa Srbima iz Krajine, Zapadne i Istočne Slavonije iz 1991, bez posebnog izveštaja se ocenjuje jedinicom koja stagnira. Kaže se samo u tabeli da je predmet spora autonomija.

Konflikt Srbija–Hrvatska (međusobne tužbe Međunarodnom sudu pravde) se ne pominje.

SLOVENIJA – HRVATSKA

Spor Slovenije u Hrvatske iz 1991. oko pomorske granice se nastavio (ocena 1) i 2012, mada su dve zemlje odredile arbitražne sudije i podnele memorandume i kontramemorandume. Odluka treba da bude doneta 2015.

NATO

NATO je 2012. držao oko 110.000 vojnika u misijama širom sveta: u Avganistanu (ISAF, a idejom da se povuče 2014), u Mediteranu (OAE), na Kosovu (KFOR), u operacijama protiv pirata u Indijskom okeanu kod Roga Afrike, i u Adenskom zalivu, a postavljao je i rakete "patriot" u Turskoj...

EVROKONFLIKT 2012

Ukupan broj konflikata u Evropi 2012. godine ostao je, inače, na istom nivou kao i u godini pre toga – 58, s tim da je u tri četvrtine slučajeva bila reč o nenasilnim sukobima. Evropa, tako, ostaje region s najvišim procentom (76 odsto) nenasilnih konflikata u odnosu na ukupan broj konflikata u njoj.

Trinaest konflikata na evropskom kontinentu je 2012. imalo elemente nasilja, a jedan je prerastao u limitirani secesionistički rat – onaj na ruskom severnom Kavkazu, u oblasti republika Čečenija, Ingušetija, Karbadino-Balkarija, Dagestan, Karačaj-Čerkezija, gde su različite grupe militantnih islamista koristile ista nasilna sredstva u borbi za uspostavljanje nezavisnog kavkaskog emirata u kome bi vladalo šerijatsko pravo. Konflikt na Severnom Zakavkazju u Rusiji, gde islamski militanti traže otepljenje, promenu političkog sistema, uvođenje religijskog fundamentalizma je ocenjeno četvorkom.

Na južnoj strani Kavkaza u Azerbejdžanu i Gruziji nastavljani su nasilni sukobi, dok se sukob između jermenskih opozicionara i vlade smirio.

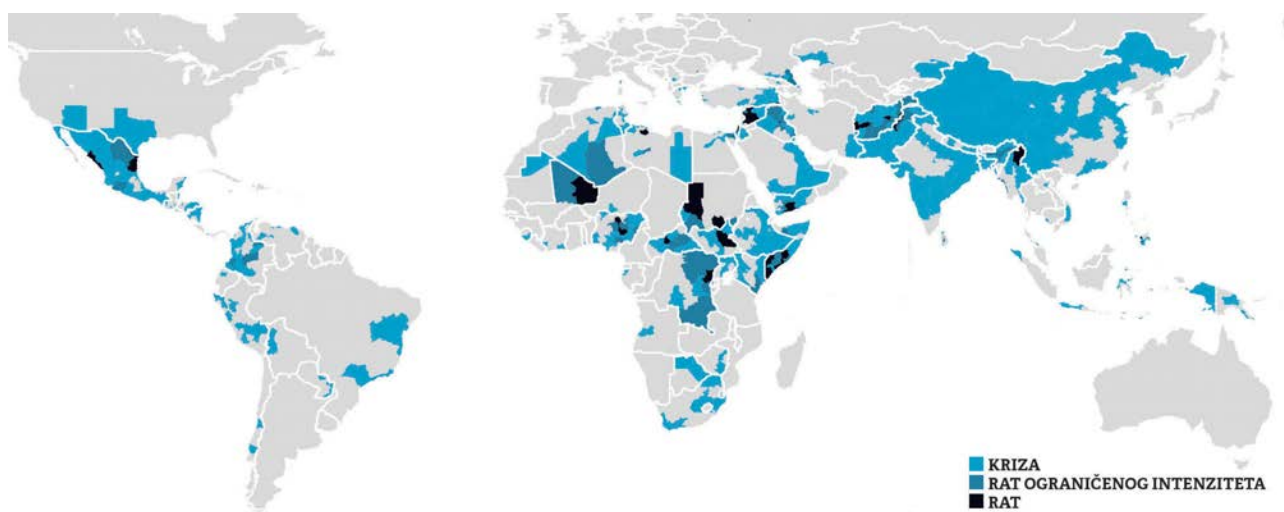
Spor Norveške i Rusije u Barentovom moru je 2012. okončan.

Postoje i sukobi za uspostavljanje internacionalne premoći, svađe oko teritorije i nerešene rasprave oko sistemsko-političkih pitanja.

Sukob Rusija–SAD oko raketnih sistema stagnira od 2007. dobija ocenu 2.

EVROSEC 2012

U Evropi su najfrekventniji konflikti koji se tiču autonomija (14) i secesija (14). Secesionističke konflikte dugog trajanja Barometar vidi u Velikoj Britaniji (Severna Irska od 1968, Škotska od 2007), Srbiji (Kosovo, od 1989), Rusiji (Kavkaz, od 1989),

Rat u svetu

Barometar je inače "snimio" 399 konflikata u svetu (za devet više nego 2011) – osam ratova, 25 ograničenih ratova, 43 većih nasilnih sukoba i 165 kriza s elementima nasilja.

Broj ratova u poređenju s prethodnom godinom je smanjen za dva, a broj limitiranih ratova povećan za šest, broj nasilnih kriza povećan je za deset, sa 155 na 165.

Od ukupno posmatranih 208 intenzivnijih sukoba, više od polovine odvijao se uz nasilje, što je najveći broj od kada hajdelberski institut prati krize. Prethodne 2011. nastavljena su 193 ranije započeta nenasilna konflikta, a u 2010. nastavljeno je 188 starih sukoba, što znači da je pet takvih žarišta ugašeno.

Sukobi povezani sa izborima u Nigeriji (severnijaci protiv južnjaka) i u Obali Slonovače su imali karakter rata, a 2012. smirili su se do nivoa kriza s nasiljem.

U 2012. izveštavano je o četiri pokušaja državnog udara – puča. Tri su bila uspešna – u podsaharskoj Africi.

Od posmatranih 18 ratova, jedanaest je vođeno istim

intenzitetom kao i prethodne godine, od toga četiri u podsaharskoj Africi (Somalija – islamističke grupe, Nigerija – Boko haram – Narodna kongregacija za tradiciju, prozelitizam i džihad, Sudan – Darfur i međuetničko nasilje).

Na Bliskom istoku i u zemljama Magreba vođeno je pet ratova (Avganistan – talibani, Irak – militantne grupe sunita, Pakistan – islamističke militantne grupe, Turska – kurdska PKK, Jemen – Ansar al-šarija, i Sirija – opozicione grupe).

Unutrašnji sukobi povezani s Arapskim prolećem iz 2011. nastavljani su istim intenzitetom u Egiptu (opozicione grupe), u Jemenu (opozicione grupe) su se smirili do nivoa krize s nasiljem, a u Libiji (opozicija) su prerasli u ograničeni rat zaraćenih frakcija.

U Severnoj i Južnoj Americi, po Barometru, samo jedan sukob je imao karakteristike rata – onaj u Meksiku, koji vlada vodi protiv narko-kartela (12.000 mrtvih).

Najfatalniji sukobi su bili u Siriji (oko 55.000 žrtava)...

Moldaviji (Transnjestrija, od 1989), Gruziji (Osetija, Abhazija od 1989), Francuskoj (Korzika, od 1975), na Kipru (Turski Kipar, od 1963), u BiH (RS, od 1995), Azerbejdžanu (Nagorno Karabah, od 1988), u Španiji (ETA od 1959, Katalonija 1979).

Najveće evropske demonstracije (1,5 milion demonstranata u katalonskoj prestonici Barseloni) organizovane su u katalonskom secesionističkom kontekstu.

Šest konflikata koji se tiču secesije odvijaju se nasilno. Dva secesionistička konflikta su i dalje nasilna u zapadnoevropskim demokratijama – u Velikoj Britaniji (Severna Irska) i u Francuskoj (Korzika).

Sukob Nacionalnog oslobodilačkog fronta Korzike (NOFK) i francuske vlade je nasilan – između 11. i 19. maja nepoznata lica izvršila su 24 napada bombama na

pet kuća u vlasništvu Francuza ili stranaca. U Balistri je bombama napadnuta kuća penzionisanog pariskog bankara Alana Lefevra. U noći 9/10. septembra, male bombe su eksplodirale ispred supermarketa širom ostrva. Specijalni sud u Parizu osudio je 13. aprila Dominika Paskaladiju, vođu grupe NOFK, na trinaest godina robije zbog deset napada od 2004. do 2006. U julu je osuđeno dvadeset korzikanskih nacionalista nazvanih mladi NOFK-a od tri meseca do dvanaest godina. U julu kasacioni sud je potvrdio doživotnu kaznu za Ivana Kolona zbog atentata na Korzikanskog prefekta Kloda Erinjaka, 1998. U oktobru, francuska vlada je objavila mere za uspostavljanje reda nakon što su ubijeni bivši korzikanski nacionalista Iv Nanunta i Korzikanski advokat Atoan Solakaro,

što je tumačeno kao indikacija umešanosti NOFK-a u organizovani kriminal.

Mada nenasilne, produžavaju se tenzije na Kipru (Turski Kipar), s obzirom na to da su prekinuti pregovori koje podržavaju UN.

Četiri od trinaest nasilnih konflikata se odvijalo unutar članica EU. Među njima su i konflikti povezani s pogoršanjem socio-ekonomskih uslova i mera štednje u Grčkoj, (socijalni protesti) i u Rumuniji, gde je izbio novo nasilje, kada je policija rasturila demonstracije zbog mera štednje.

Ni Evropska unija, kojoj je 2012. dodeljena Nobelova nagrada za mir za šest decenija promovisanja mira, pomirenja, demokratije i ljudskih prava, nije beskonfliktna. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Petnaestog marta navršile su se tri decenije od smrti Rebeke Vest, jedne od najvećih svetskih spisateljica, mada – uprkos diktatu rodne i političke korektnosti – nema razloga da se ocena njenog dela ograničava samo na ženski rod.

Nedelju dana kasnije, 21. marta, navršilo se i devet godina od smrti našeg kolege Stojana Cerovića čiji je – igrom slučaja na kom inače počiva svet – poslednji tekst objavljen u "Vremenu" bio napisan povodom izlaska kompletnog izdanja knjige Rebeke Vest *Crno jagnje i sivi soko*.

Šteta je što se nisu poznavali.

Foto: Goranka Matić

Rebeka Vest: *Crno jagnje i sivi soko*

Vek Jugoslavije

Da, ta zemlja se dvaput raspala i svakako je definitivno mrtva, ali je ona takođe dvaput stvarana i ne vidim zašto bi neko danas imao pravo da tako strogo sudi onim generacijama koje su je stvarale. Zar su oni koji su učestvovali u njenom razaranju možda bili plemenitiji i bolji ljudi? Zar su njihovi razlozi i motivi bili pametniji? Da li su njihove tvorevine zaista dostojne nekog divljenja

Foto: Draško Gagović

U z osnovne podatke o najnovijem izdanju dobro poznate knjige treba dodati da je ovo prvo integralno izdanje na srpskom jeziku. Ako biste pročitali knjigu, bilo bi vam jasno zašto je ona uvek skraćivana, ali ostaje nejasno zašto su to dopuštali nosioci autorskih prava, ako su bili pitani. Drugi važan podatak o ovom izdanju jeste to da je urađeno savesno, opremljeno umesnim fusnotama i korisnom beleškom o autorici, da je novi prevod, koliko vidimo, sasvim verodostojan (Ana Selić) i da je izdavač (Mono & Manana) puno investirao u lepotu knjige, za šta će mu platiti bog koji ga je obdario detinjim ukusom. A oni koji bi knjigu kupili na neviđeno, preko interneta, treba da znaju da je teška oko dva kila, a korice jako tvrde, te treba obraćati pažnju na sitnu decu, mačke ili šta god vam se mota oko nogu dok čitate.

Kao što znate, u pitanju je putopis nastao u predvečerje Drugog svetskog rata, objavljen prvi put 1941. u Njujorku, pa zatim u Londonu. Danas bi se reklo: loš tajming. Putopis o Jugoslaviji morao je da izgleda kao savršeno mrtvorodenče,

Foto: Vreme

pogotovu što je autorka knjigu zamislila i izvela kao odu toj zemlji koja se raspada-la i njenim narodima koji su upravo pri-onuli na uzajamno istrebljivanje, tek što je ona ispisala poslednje redove. Oda se pretvorila u rekvijem.

A kad se rat završio, svet i Jugoslavi-ja izgledali su toliko drugačije. Zapad-ni čitalac lako je mogao pomisliti da je knjiga istorijski prevaziđena, s čim su se rado slagali svi u komunističkoj Ju-goslaviji. Rebeka, naime, nije marila ko-munizam, a njena knjiga morala je iz-gledati kao brutalni napad na bratst-vo i jedinstvo, na razne nacionalne mi-tove i svetinje svih jugoslovenskih nara-da. Ništa ne bi vredelo to što je ova En-gleskinja (irsko-škotskog porekla) bila neverovatno oduševljena Jugoslavijom; njena priča suviše se razlikovala od naše zvanične verzije, bilo je mnogo nepri-jatnih istorijskih podsećanja a Jugoslavi-ja je bila rešena da se obnovi uz pomoć potiskivanja i prećutkivanja.

ČINILO SE DA JE SUDBINA

KNJIGE ZAPEČAĆENA

Od zaborava ju je spaslo to što je bila tako dobro napisana, puna oštih, dubokih, poučnih, tačnih ili makar samo veoma provokativnih opservacija i anal-iza ne samo o Jugoslaviji nego pre svega o stanju evropske civilizacije. Nešto od toga danas možda zvuči malo preterano i "politički nekorektno", naročito strasna netrpeljivost prema Austriji, Habzburzima, Nemcima i gotovo svemu nemačkom, ali Rebeka Vest je svakako smatrala da je na to obavezuje elementarni patriotizam

REBEKA VEST: Rođena 1892. kao Siseli Izabel Ferfild, objavila je 1941. godine svoje viđenje ondašnje Jugoslavije na osnovu tri duža putovanja između 1936. i 1939. godine. Ta obimna knjiga i danas važi kao jedan od vrhunaca svetske putopisne proze, velikim delom zahvaljujući ljubavi s kojom je opisala zemlju i ljude koje je u njoj upoznala.

BILA JEDNOM JEDNA ZEMLJA: Andrićev, Rebekin Travnik

Foto Vreme

u trenutku kada je Hitler započinjao bombardovanje Engleske.

Ne znam koliko je Rebeka Vest na Za-padnu ozbiljno shvatana kao znalac is-torije, ali ova knjiga je decenijama bila smatrana za najuticajniji priručnik i izvor znanja o Jugoslaviji, sve dok se početkom devedesetih za nas nisu za-nteresovale velike televizije. To je bio tri-jumf nadmenog neznanja, površnosti, ne-zainteresovanosti i prezira, to jest svega

materijalnom. S ovim bi se danas u Sr-biji oduševljeno složili samo ekstremni rodoljubi koji ni sami nisu sigurni da li u to stvarno veruju ili samo vole da se teše i zavaravaju, onako kao u mitu o caru Lazaru i njegovom izboru carstva nebeskog. Ali, kako sticajem prilika već neko vreme Evropu gledam izbliza, to jest iz-nutra, moram da priznam da razumem šta je Rebeka imala na umu i da to nije bilo baš tako ekscentrično.

■ Ponekad je veoma teško objasniti razliku između istorije i smrada tvora"

—Rebeka Vest

onog što podrazumeva visoki profesio-nalizam zapadnih televizija kad odlaze van granica svoje civilizacije.

Rebeka Vest je pisala svoju knjigu s potpuno suprotnom namerom i željom da se obračuna sa zapadnim predra-sudama o Balkanu i da preko prim-era Južnih Slovena pokaže čega se sve stidela, gadila i užasavala u Evropi onog doba. Polazeći na put pokušala je da ob-jasni svom mužu da smo mi u Jugoslavi-ji mnogo bogatiji od ljudi na Zapadu, u svakom smislu osim onom najvidljivijem,

Opisujući nekog mladog oficira na gro-blju u Sarajevu ophranog bolom, ona kaže da je to bio Sloven. "Taj čovek se u potpunosti prepuštao svojoj tuži, učio je značenje smrti i nije odbijao ni jedan delić tog znanja, jer je znao da je iskust-vo krst koji čovek mora uzeti i nositi." /.../ "Ne postoji neki drugi način života koji omogućuje čoveku da bolje razume svo-ju sudbinu i živi daleko od zla." /.../ "Nije prijatno biti prinuđen da stalno učiš, biti u obavezi da učiš iako znaš da će te to dovesti u blizak dodir s bolom, a da ćemo,

LJUBAV I UŽAS: Rebeca Vest i poslednji raspad Jugoslavije

Foto gore: Vreme, dole: Ron Haviv,

na kraju, svi umreti u neznanju. Da bi se to postiglo treba imati vere u ono što je sasvim skriveno i nepoznato, odbaciti svako sticanje i svaku izvesnost koja omogućava udoban život, da ne bismo bili ometeni na putu na kome nema ni uspeha ni utehe. Zbog toga bi mnogi u Evropi koji ne žude za istinom rado rekli: 'Hajde da pobijemo te Slovence zbog tog njihovog tvrdoglavog ludila, hajde da ih porobimo, jer će inače sve naše bogatstvo učiniti bezvrednim, i na kraju nas upoznati sa Bogom, što možda uopšte neće biti prijatno.'

PREZIRANJE EVROPE

U knjizi ima mnogo sličnih upozorenja Zapadu i nabranja slovenskih vrлина, pa i veštog pretvaranja nekih njihovih mana u vrline. Mislim da je Rebeca Vest na nas gledala kao na mladost Evrope, na neku davno izgubljenu nevinost i sreću žrtvovanu napretku civilizacije. Ali,

barem što se Srbije tiče, siguran sam da joj ta vrsta komplimenata u ovom trenutku više škodi nego koristi. Ne bi trebalo da se mnogo odajemo uživanjima u sebi i preziranju Evrope, jer takva osećanja u današnjoj Srbiji mogu da budu samo izopačena i lažna ili prosto neoprostivo glupa. Na takvim osećanjima rasli su onaj režim i ona politika koja je dovela do najdubljeg nacionalnog sloma i sad je Srbiji zaista potrebno nešto drugo.

Međutim, ni sad niti ikad nećemo biti dužni da spas tražimo na suprotnoj obali, da s prezirom odbacimo sve što bi se moglo nazvati nacionalnim nasleđem, identitetom, običajima, "navikama srca", i da se stidimo ili gnušamo svakog mogućeg značenja reči patriotizam. Za samu Rebeču Vest, jedan od osnovnih motiva pisanja ove knjige bila je namera da opravda upravo borbeni patriotizam i želja da se distancira od vlastitog kruga evropskih liberala paralisanih

pacifizmom ili defetizmom uoči velike ratne katastrofe. I u tome je bila savršeno u pravu. A što se Srbije tiče, ona mora da se potruži malo više, da odustane od histeričnih rodoljubivo-izdajničkih konfrontacija i da pronađe razumnu meru patriotizma. Mera je ključna reč. Osećanje mere nam je oduvek nedostajalo, a taj nedostatak u svemu drugom može biti zanimljiv, podsticajan, kreativan, šarmantan, ali u politici je po pravilu tragičan. Verujem da je to najvažnija lekcija koju bismo morali da savladamo.

Sivi soko iz naslova knjige pominje se na početku pesme u kojoj se caru Lazaru nudi izbor između zemaljskog i nebeskog carstva, i Rebeca, dakako, ne prihvata njegov izbor poraza na zemlji, jer je time "spasao svoju dušu, a potom čitavih pet vekova ni jedan čovek na ovoj ravni, a ni drugde u Evropi, na stotine milja u svim pravcima, nije mogao da zaštiti svoju dušu". Ali, ona ozbiljno shvata tu dilemu i čini mi se da se suviše udubljuje u moguća značenja tog mita.

Danas, posle iskustva koje Srbija ima sa poslednjim porazima u kojima je neku ulogu igralo i pozivanje upravo na taj kosovski mit o carstvu nebeskom, mislim da on zaslužuje veću pažnju. Ne verujem da je u tradiciji i mitologiji ijednog drugog naroda, barem u ovom delu sveta, sadržana tako užasna, samoubilačka poruka poput tog srpskog slavljenja poraza. Ako je to zaista postalo deo nekakvog kolektivnog, arhetipskog obrasca pomoću kojeg se narod instinktivno orijentiše i opredeljuje u istorijskim krizama, onda su Srbi do sada imali jako mnogo sreće što su uopšte fizički opstali.

SRBIJA JE OSUĐENA NA ŽIVOT U LAŽI

A najmorbidnije u svemu je to što svaako shvata da je ta Lazareva dilema potpuno lažna i da izbor poraza to jest carstva nebeskog predstavlja samo golo, bedno, naknadno opravdavanje tog poraza, jer takav izbor niko nikada svesno ne pravi. Ni defetizam o kojem govori Rebeca Vest nije izbor poraza, nego samo nedostatak vere u pobjedu. Ni ovi islamski ekstremisti, ljudi-bombe, ne žrtvuju živote u ime poraza. Da bi zaslužili nagradu na nebu, oni treba da ubiju nekog od neprijatelja na zemlji. Ako je Lazar odabrao carstvo nebesko, zašto je uopšte morala da

mu izgine sva vojska s njim na čelu u pokušaju da pobeđe na zemlji? I zašto se baš ta vrsta mitologiji sklonih Srba danas toliko ljuti na NATO, kad bi morali biti zahvalni što nam je taj NATO učinio uslugu bombama koje nam otvaraju nebeske dveri? Da, ponekad se moraju prihvatiti i voditi i neke bezizgledne bitke, ali niko neće tome dobrovoljno težiti i pozivati na totalno žrtvovanje.

Čitava ta priča je nelogična, zatim neukusna do odvratnosti, nikoga ne bismo mogli ubediti da stvarno verujemo u tako nešto, i najzad, ne znam ništa morbidnije od toga masovnog ispovedanja lažne vere i to vere u poraz i smrt. To vodi u izopačenost i ludilo, baš onakvo kakvo smo videli na delu tokom devedesetih. Kretalo se u ratove iz najnižih motiva, uz jasno shvatanje da se takvi ratovi ne

je raslo smerom kretanja ka istoku, ka Srbiji i Makedoniji. Nema sumnje da je njen vodič, beskrajno zavodljivi i brbljivi Stanislav Vinaver (u knjizi Konstantin) na nju ogromno uticao; opisuje ga kao jednog od najučćenijih i najdarovitijih ljudi u Evropi, a on je na Jugoslaviju morao gledati pre svega iz beogradske i srpske perspektive.

PITANJE MILOSRĐA

Svejedno, malo ko će i u Srbiji danas biti sasvim zadovoljan ovom knjigom. Jugonostalgici u njoj mogu da pronađu duboke i stare razloge neuspeha i slova te države i da razočarano priznaju da je mnogo otrovne i ubilačke mržnje bilo prisutno od samog početka, gotovo svuda po toj prekrasnoj zemlji. Kao da su njene nestvarne i tako raznolike lepote morale da budu uravnotežene is-

motivi bili pametniji? Da li su njihove tvorevine zaista dostojne nekog divljenja? U svakom slučaju, besmisleno je gledati na svoju istoriju na takav način. Ako ste se razveli posle trideset godina braka, biće pametnije a verovatno i bliže istini da priznate da su svakako postojali dobri razlozi i za to što ste s nekim proveli gotovo ceo život, a ne samo za to što ste se konačno rastali. Dokazivati da ste vi bili naivni, dobri i pravedni a drugi sebični i podmukli, ne vodi nikuda. Jugoslavija je uvek nužno bila komplikovan i delikatan kompromis, ali ne takav u kojem je neko bio na stalnom gubitku i osujećen u razvoju. Raspadala se pod pritiskom promenjenih spoljnih i unutrašnjih okolnosti i to je sve.

Rebeka Vest na jednom mestu govori o "poetičnosti jugoslovenske ide-

mogu dobiti, da će odnekud stići neka kazna, a za taj trenutak bilo je spremno mitsko obrazloženje o svesnoj žrtvi i naravno o navodnoj veri u sopstvenu ispravnost i pravednost. S takvim mitom i onima koji ga propovedaju, Srbija je osuđena na život u laži, bez nade da će uspeti da realno sagleda sebe, svoju istoriju i svoju današnju situaciju. Ne mogu da procenim kolika je moć ovog mita, ali on se nalazi u temeljima kolektivnog identiteta i direktno razara i moždane ćelije i moralna čula.

Najzad, knjiga Rebeke Vest ne može a da nas ne navede da bacimo još jedan pogled na bivšu Jugoslaviju, zemlju u kojoj su Južni Sloveni proživeli gotovo ceo vek i o kojoj još nisu spremni da misle i sude dovoljno hladno i razložno. Ovu knjigu danas možemo da čitamo gotovo kao bajku o nekom izmišljenom, čarobnom mestu kakvo nikad nije moglo postojati. Rebeka je preskočila samo Sloveniju, a njeno oduševljenje Jugoslavijom očito

■ Ako bi ljudska rasa stala u jedan grob, epitaf na njemu mogao bi da bude: "Činilo se da je to bila dobra ideja"

—Rebeka Vest

tom merom političke gluposti i istorijske destrukcije.

S druge strane, svi ti današnji protivnici svake Jugoslavije, naknadno uvereni da je ona bila tamnica ili najveća zabluda njihovih naroda, zvuče suviše histerično, kao da žele da sebi i svima začepi uši da se ne bi čuo neki glas koji bi podsetio da su svi ti narodi upravo u Jugoslaviji imali period najveće sreće i blagostanja. Da, ta zemlja se dvaput raspala i svakako je definitivno mrtva, ali je ona takođe dvaput stvarana i ne vidim zašto bi neko danas imao pravo da tako strogo sudi onim generacijama koje su je stvarale. Zar su oni koji su učestvovali u njenom razaranju možda bili plemenitiji i bolji ljudi? Zar su njihovi razlozi i

je, milosrđu koje je, uprkos velikim greškama i okrutnosti, bilo njena inspiracija". Pa, od konačnog raspada prošlo je dovoljno vremena. Mogli bismo da počnemo da na taj deo istorije, pa i na njene aktere, gledamo s više milosrđa. Posle svega, bili bismo dužni da pokušamo da prekinemo s tim beskonačnim pisanjem i brisanjem, s poricanjem svega prethodnog i stalnim počinjanjem iz početka. Ili još gore, sa stalnim uzaludnim pokušajima da se vratimo negde u istoriju, u neku tačku od koje je navodno počelo lutanje. Uostalom, zar zaista nekoga treba ubeđivati u to da život treba da se nastavi?

STOJAN CEROVIC

("Vreme" br. 730-731, 30. decembar 2004)

STASALI ZA ŽIVOT:
Maturanti u fontani
na Trgu Nikole
Pašića na kraju
školske godine

Foto: Reuters

Mozzart i Mocart

Od početka nešto je krenulo pogrešnim putem u istraživanju o mladima i kulturi, i na kraju završilo u ogromnom nesporazumu. U međuvremenu, mladi, tačnije maturanti, u očima javnosti ispali su neznalice, potpuno krivo postavljeni u svojim viđenjima sveta, kao kakav apsurdni deo ovog društva

Najveći problem nedavnog istraživanja o vrednostima i kulturnom aktivizmu maturanata, postavilo se, nije u lošoj medijskoj prezentaciji koja je proizvela nevericu javnosti u to ko su idoli mladih. Problem predstavlja, pre svega, njegova organizacija, jer razgovore sa maturantima nisu obavljali obučeni istraživači. Umesto njih, kontaktirani su pedagozi u školama, kojima su prosleđeni upitnici i koji su ih dalje na časovima delili učenicima. Takav vid ispitivanja ne bi se mogao nazvati ni anketom, ni intervjuom, budući da su đaci sami popunjavali i zaokruživali šta su i kako hteli. Pritom, pedagozi su možda i namerno, radi boljeg utiska o školi, birali odlične i vrlo dobre đake pa oni čine većinu ispitanika. Sad, može se diskutovati o tome da li su onda stvarno naši maturanti blagi tradicionalisti, kako se tvrdi u istraživanju, jer kakvi bi bili da su im se priključili i svi oni s kečevima, dvojka-ma, ponavljajući. I kad su tako blagi, kako je moguće da gaje toliku netrpeljivost prema drugim nacionalnostima. Utisak pojačava i to što je više od 90 odsto ispitanih maturanata srpske nacionalnosti.

Sve je počelo od jednog zaključka

istraživanja koji je, pošto je krivo prenesen u medijima, ozbiljno uzburkao javnost: da maturanti Srbije, kao svoje idole najčešće navode zvezde estrade, isto-rijske ličnosti i političare. Anketa je, kažu mediji, pokazala da maturanti sa tradicionalnim stavovima cene pevačicu Jelenu Karleušu, predsednika vlade Ivicu Dačića, zatim Vladimira Putina, Moamera Gadafiga, Tita, ali i Milorada Ulemeka Legiju. S druge strane, srednjoškolci sa netradicionalnim ili blago tradicionalnim stavovima cene umetnike kao što su Ernest Hemingvej, Milorad Pavić, Gogen, Agata Kristi, ali i vojskovođe i političare poput Napoleona, Gandija, Đinđića...

U istraživanju Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka o vrednostima i kulturnom aktivizmu maturanata Srbije, koje je za cilj imalo da ispita odnos maturanata prema kulturi, od ukupno 46 pitanja u upitniku našlo se i to jedno: Da li imate idola? U slučaju da ispitanik ima idola, trebalo je da navede njegovo ime. Rezultati su sledeći: od anketirana 1773 maturanata širom Srbije, 70 odsto njih je reklo da nema idola, što je mora se priznati, ozbiljna većina. Svega 30 odsto ili ukupno 550 maturanata potvrdilo je da ima idola.

E sad, među tih 550 podatak ko im je idol nije navelo 95 maturanata, pa se čini da još ne znaju mnogo o tome. Ostalo je dakle 455 maturanata, među kojima je najveći broj njih rekao da je njihov idol neki član porodice – 64 odgovora, drugi su rekli da im je idol neki od profesora – 16, da su sami sebi idol reklo je 13. Odgovori preostalih oko 360 maturanata raspršili su se na više od 200 poznatih ličnosti iz sveta politike, estrade, sporta... U njima se kao najpopularniji idol pominje Novak Đoković, koji je dobio 15 glasova. Za Jelenu Karleušu opredelilo se devet maturanata, za Ivicu Dačića jedan, za Putina jedan, za Gadafiga dva, za Legiju dva, za Tita tri. Hemingvej je dobio jedan, Agata Kristi dva, Pol Gogen jedan, Milorad Pavić jedan, Napoleon dva, Gandi tri, Zoran Đinđić tri glasa. Možda treba dodati da se za Slobodana Miloševića kao idola opredelio jedan maturant, za Dražu Mihailovića dva, Ivu Andrića dva, Nikolu Teslu pet, ali za Šabana Šaulića šest maturanata. "Ako pričamo o idolima, zaključak istraživanja je da maturanti nemaju idole", kažu za "Vreme" autorke istraživanja sociološkinja Bojana Subašić i arheološkinja Bogdana Opačić.

PROF. DR ZAGORKA GOLUBOVIĆ

Kvalitet istraživanja

Osnovni cilj istraživanja nije bio otkrivanje idola, nego da se utvrdi postojanje veze između pojedinih vrednosnih orijentacija maturanata i njihovog učešća u kulturi. "Koristili smo skalu tradicionalizma", kaže Bojana Subašić, "koja je preuzeta iz prethodna dva istraživanja koja su se pokazala kao pouzdana, gde su navedeni stavovi prema naciji, autoritetu, patrijarhalnim odnosima. Na osnovu te skale pravili smo kategorije: tradicionalisti, umereni tradicionalisti, blagi tradicionalisti, netradicionalisti..." Zaključak istraživanja glasi da maturanti srednjih škola u Srbiji pokazuju nizak stepen tradicionalizma. Ukoliko i jesu tradicionalisti, njihov tradicionalizam se najviše vezuje za dom i porodicu. Više od trećine maturanata pokazalo je neodređen stav prema tradicionalizmu, dok se najveći broj maturanata nalazi u kategoriji blagog tradicionalizma. "Što se tiče posećenosti kulturnim sadržajima", kažu autorke, "u odnosu na ranija istraživanja situacija je i dalje alarmantna i tu se ništa ne menja. Ono što smo u ovom istraživanju pokazali to je da ipak postoji razlika između onih koji pokazuju viši stepen tradicionalizma u odnosu na one koji pokazuju niži stepen, odnosno da ovi koje smo ocenili kao 'moderniste' više posvećuju pažnju kulturi."

O tome kako provode slobodno vreme, rezultati pokazuju sledeće: na ponuđene odgovore najviše njih, oko 32 odsto maturanata, zaokružilo je da se druži s prijateljima i gleda televiziju. Potom, sede u kafici i na internetu. Da čita knjige, piše, slika, svira, reklo je oko 11 odsto njih, a u bioskope, pozorišta, galerije, muzeje, na koncerte, odlazi svega oko tri odsto maturanata.

Svaki četvrti ili peti maturant protivi se kontaktu sa drugim narodima, dok se svaki drugi (a nekad i češće) protivi odnosu sa Albancima, Hrvatima, Romima. Rezultati pokazuju da oni uglavnom nemaju ništa protiv toga da osoba druge nacionalnosti ili etničke pripadnosti bude njihov komšija, prijatelj, kolega, drug iz razreda. Međutim, velikom broju njih nije baš drago da im to bude neko nadređen: nastavnik, profesor ili vodeći političar. Takođe, smeta im i pomisao da bi taj neki "stranac" mogao biti trajno naseljen u Srbiji, ali najveći otpor se javlja pri pomisli

Sa dr Zagorkom Golubović, sociološkinjom, razgovarali smo o nekim osnovnim elementima istraživanja koje može dati veoma pouzdane rezultate. Ono na čemu dr Golubović pre svega insistira jeste dobra polazna osnova, a to je formiranje stručnog i kvalitetnog tima. U pripremi tima, pre samog istraživanja, neophodno je organizovati seminar za istraživače kako bi bili instruisani za rad s ispitanicima. Takođe, smatra ona, najbolja su kvalitativna istraživanja, kada nisu dati ponuđeni odgovori, kada se odgovori ni na koji način ne sugerišu, nego se kroz razgovor i traženje objašnjenja za njih dolazi do preciznih podataka.

Kada je reč o istraživanju o vrednosnoj orijentaciji i kulturnom aktivizmu maturanata u Srbiji, prof. Golubović smo pitali da oceni relevantnost dobijenih rezultata.

"Kao prvo, problem je da li su izabrani stručni ispitivači. Zatim, nisu postavljana preliminarna pitanja pre nego što se traže odgovori na njih. Na primer: šta maturanti podrazumevaju pod idolima i kako objašnjavaju svoj izbor idola; da li gaje netrpeljivost prema nekom narodu, kojem i zašto; šta su za njih demokratske vrednosti i da li neke od njih prihvataju, ako ne, zašto, i koje vrednosti prihvataju. Mislim da je na osnovu ovako izvršene ankete teško odgovoriti na pitanje šta su pravi uzroci takvih opredeljenja ispitanika."

O maloj zainteresovanosti maturanata za kulturu...

Pre svega trebalo je pitati šta je za njih kultura, da li učestvuju u nekim kulturnim manifestacijama i kojim, ako ne, zašto ne, da li u gradu postoji nedostatak kulturnih institucija, da li je dobra ponuda kulturnih manifestacija, da li je loša predstava o kulturi u medijima, da li se uloga kulture nipodaštava u modernom životu, da li ih više privlači takozvana Pink kultura, itd.

Kako tumačite to što maturanti većinom nemaju idole?

Iz istraživanja nije jasno da li su ispitanici razumeli šta su idoli. Ako su to shvatili kao pristrasno formiranje po ugledu na neke ličnosti - pozitivno je ako to odbacuju; ali ako smatraju da u društvu nema pozitivnih ličnosti na koje bi se ugledali, to je zahtevalo dublji odgovor zašto tako misle o društvu.

Kako bi se mogao protumačiti rezultat o netrpeljivosti prema Jevrejima?

Nedostaje prethodno pitanje da li gaje neprijateljstvo prema nekom narodu i ako odgovore pozitivno, prema kojem najviše i najzad zašto toliko prema Jevrejima.

Iz kog ugla je najbolje sagledati podatak o nepoznavanju osnovnih demokratskih vrednosti?

Prethodno je trebalo pitati šta podrazumevaju pod demokratskim vrednostima i koje od tih vrednosti prihvataju, a koje ne. Ako odgovore da ne znaju, trebalo je pitati da li u porodici ili u školi o tome ikad raspravljaju.

o sklapanju braka sa osobom druge nacionalnosti. Netrpeljivost je najviše izražena prema Albancima, čak kod 65 odsto maturanata, zatim prema Romima (49) i Hrvatima (43). A ono što bi moglo više da šokira od svega ostalog jeste da 39 odsto maturanata gaji netrpeljivost prema Jevrejima. Posle njih dolaze Amerikanci.

Naši odlikaši pokazali su se i na pitanju "navedite bar jednu demokratsku vrednost". Oko 75 odsto njih nije znalo da navede nijednu. Istina, uvek postoji mogućnost

da ih je mrzelo da razmišljaju, da im je već dojadilo da sve to popunjavaju i da su jedva čekali kad će da zvoni. Maturanti su oduvek bili šaljivi ljudi, pa kako napisa u anketi jedan od njih, inače po nacionalnosti "Jugosloven", po veroispovesti "Pravoslavac", koji se grčevito trudio da piše na neveštoj ćirilici, da mu je omiljeni kompozitor Mozzart kog je jedino ispisao latini- com, a što je, zna se, naziv kladionice, ne i onog Mocarta s jednim "z" ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Druga strana roda

Studije heteroseksualnog muškarca – ma koliko nam to paradoksalno zvučalo – jesu odveć zapostavljena oblast rodni studija. Paradoks stoji: heteroseksualni muškarac je druga strana roda

Piše: **Dr Srđan M. Jovanović**

Kontroverzna engleska reč *gender* na srpskohrvatski se prevodi kao *rod*. U početku se odnosila mahom na *gramatički rod*, te je, shodno tome, bila i striktno lingvistička instanca. Međutim, kako su i lingvisti primetili, *fizički pol* i *gramatički rod* su u jeziku dve odvojene stvari. "Ta mala kuća" može da bude i štene muškog pola iako je rod ženski. "Taj sudija" je reč koja se deklinira kao i imenica ženskog roda "majka", iako se može odnositi (kontekstualno, čak deiktički) i na muško i na žensko. Slično je konfuzna situacija i sa ekstralingvističkim polom (sex) i rodom (gender). Mnogo toga je odista konfuzno, mnogo toga se najčešće ne zna, a vrlo često dolazi i do vatrenih, ostrašćenih rasprava, uglavnom među ljudima koji se u *rod* i *rodne studije* ne razumeju, ali *misle* da ih poznaju.

Rod (gender) je Elizabet Kačing-Faš definisala kao "socijalnu i kulturnu lokalizaciju percepcija seksa" u svom delu *Gender and Nation in South-Eastern Europe*, vrlo relevantnom za ove prostore. Jednostavnije rečeno, *rod* predstavlja *shvatanje i percepciju seksualnosti*. Samim tim, *rodne studije* (*gender studies*) predstavljaju disciplinu koja se bavi izučavanjem divergentnih percepcija seksualnosti u različitim društvima i vremenima. Rodna pitanja su pitanja o odnosu društva i/ili individua o pitanjima prostitucije isto koliko o pitanjima homoseksualnosti; rodna pitanja su pitanja o tome šta je kome "maskulitno" a šta "ženstveno", o tome da li je pornografija "dobra" ili "loša", i slično. Nažalost, neznanje je jedan veliki problem kada govorimo o rodu. Vrlo često ćete u prijavama za radne pozicije širom Evrope i Amerike dobiti pitanje da označite svoj *gender* (dakle, *rod*, kao da je to uopšte moguće!), te da dobijete *dropdown menu* sa opcijama *male* (muško) i *female* (žensko). Ovo je, naravno, besmislica. Ako vas neko pita za vaš *gender*, možete zamisliti da vas isto pita i za političko-ideološku afilijaciju, to jest, *kakva je vaša percepcija političkih ideologija*, jer je *rod* upravo *vaša percepcija seksa i seksualnosti*. Da li ste muško ili žensko je vaš (*s*) *pol*. Pitati, opet, kojeg ste pola pri prijavi za posao je besmisleno, bespotrebno i diskriminatorno. Kojeg je neko pola je za 99% poslova maksimalno nevažno, pa samim tim i raspitivati se o tome kod kandidata. Imajte u vidu da se na međunarodnim pozicijama prijavljuju kandidati i kandidatkinje iz celog sveta, te se uz priliv najraznovrsnijih jezika i ne može uvek znati da li je kandidat muško ili žensko. Da li ste, uosta-

lom, znali da je *Nihan* žensko ime na turskom jeziku? Što je najgore, u par navrata sam naleteo i na prijavu u kojoj se od kandidata traži da navede i svoju *seksualnu orijentaciju*. Da, pitaju vas da li volite žene, muškarce, ili možda "obe opcije". *Rod* je otišao bestraga.

ŽENSKA STVAR

Jedan od elementarnih problema sa rodom, pa i sa studijama roda, je da je ova oblast postala skoro striktno orijentisana na ženu, ili makar i na homoseksualce. Moje prvo razočarenje studijama roda doživeo sam na Univerzitetu u Strazburu, na kojem sam gostovao sa kolegama iz celog sveta za vreme magistarskih studija. Sesiju rodni studija na interdisciplinarnoj konferenciji je činilo 15 osoba – 15 žena, od kojih je 14 imalo ženu za temu. Dozvolite da podsetim da i muški pol postoji, te da odnosi prema maskulitnosti, kao i sijaset problema savremenog heteroseksualnog muškarca (pa i problema koje savremeni heteroseksualni muškarac može da napravi!) predstavljaju integralno polje interesovanja studija roda. Studije heteroseksualnog muškarca – ma koliko nam to paradoksalno zvučalo! – su odveć zapostavljena oblast rodni studija. Paradoks stoji: *heteroseksualni muškarac je druga strana roda*.

Studije heteroseksualnog muškarca provizorno možemo podeliti na dva dela koja sam već pomenuo: jedno je analiza problema sa kojima se heteroseksualni muškarac suočava zbog sopstvenog ili tuđeg percipiranja heteroseksualnosti, drugo su problemi koje heteroseksualni muškarac može da proizvede zbog sopstvene ili lokal-socijalne percepcije heteroseksualnosti. Da elaboriram.

Precizni i detaljni tekst Dragane Pejović "Dan ženskog Petka" u nedavnom NIN-u je lepo naglasio: "Muškarac koji bi želeo da uzme porodijsko bolovanje ... u većini firmi bi rizikovao da se prozove 'papučarem'", dok "muškarac sekretarica više ne bi bio muškarac". Nažalost, ovo je vrlo tačno. Isto tako je lucidno primećeno da nasilni roditelji češće tuku mušku decu nego žensku. Kako je sve ovo uspelo da bude marginalizovano? Tradicionalne, patrijarhalne sredine kao što je balkanska ne nameću probleme samo ženskom delu populacije, već i muškom. Koliko se i od žene očekuje, u jednom zastarelom, tradicionalističkom *Weltanschauungu*, da bude "než-

Foto: A. Andić

na, poslušna i elegantna", toliko se i od muškarca očekuje da bude "čvrst", da "ne pokazuje emocije" i slično. Nijedan društveno uslovljeni modus ponašanja, bilo za ženu, bilo za muškarca, nije koristan kada je nametnut i kada se ne poklapa sa ličnošću individue.

MUŠKA STVAR

Drugi problem je komplikovaniji. Heteroseksualni muškarac u tradicionalistički orijentisanim sredinama (pod uticajima iste) može i da napravi velike nevolje društvu. Devedesete su u bivšoj Jugoslaviji bile poznate i po ne tako malom broju *kampova za silovanje*. No, kako je do toga došlo? Postmodernistički feminizam (nažalost, tako popularni način da se feminizam – pa i bilo šta drugo – upropasti) nam neće ovde pomoći, kao što postmodernizam, način (ne)razmišljanja na margini intelektualnog stvaralaštva, nikada nikom nije pomogao. Rodne studije se ovde mogu (i moraju!) poslužiti neuronaukom (neuroscience), te iskoristiti svoj inherentni interdisciplinarni potencijal. Neuropsihijatar Džejms Preskot je o ovome pisao ovako: "Kao razvojni neuropsiholog, poklonio sam veliki deo svoje pažnje čudnom odno-

su između zadovoljstva i nasilja. Sada sam ubeđen da nedostatak fizičkog zadovoljstva predstavlja glavni uzrok nasilja (...) zadovoljstvo i nasilje imaju recipročan odnos, to jest, prisustvo jednog inhibira drugo (...) ličnost sklona zadovoljstvu retko pokazuje agresivno ponašanje, dok nasilna ličnost pokazuje slabu sposobnost da toleriše, oseti ili uživa u stvarno zadovoljavajućim aktivnostima". U psihologiji je ovaj problem poznati pod imenom *hipoteza muške seksualne deprivacije*, tako da, kako nam objašnjavaju Lalumijer, Čalmers, Kvinsi i Seto, seksualno nezadovoljeni heteroseksualni muškarac će pokazivati mnogo jače tendencije ka nasilju. A Balkan je poznat po svom "tradicionalnom" (čitaj: *primitivnom, zatucanom, zadržanom*) pogledu na seks – setimo se da je *gender* upravo *definisan* kao "pogled/percepcija/shvatanje seksa i seksualnosti". Veoma slabo, skoro nikakvo seksualno iskustvo domaće mladeži se devedesetih najviše ispoljilo u kampovima za silovanje – može se validno teoretisati da je mladim nasilnicima (setimo se da su u ratu učestvovala *deca*, proseka godina oko 20, regrutovanih mahom na fudbalskim stadionima) to silovanje bilo prvo – ako ne i jedino – seksualno iskustvo. Rodne studije ovde treba da se pozabave pitanjem zašto (i kako) je seks tabu tema, te zašto mladi imaju tako malo seksualnog iskustva. Činjenica je, iako to *niko* neće priznati, da muška osoba neće imati svoje prvo seksualno iskustvo pre treće decenije života na ovim prostorima. Ovo je koliko bizarno, toliko i važno kako za studije roda, tako i za psihologiju, sociologiju, pa i antropologiju, istoriju i politikologiju. Samo je skoro u potpunosti zapostavljeno. Sitnica!

Rodne studije su jedna široka oblast. Iako se najčešće bave kako feminizmom (ili makar sa feminističkog *standpointa*), tako homoseksualnošću, akteri istih često *zaboravljaju/ignorišu* 40-45 odsto svetske populacije – *heteroseksualnog muškarca*. Sem, naravno, kada ga treba optužiti za nešto. Problem je u tome što u tako patrijarhalnim kulturama kao što je ova, gde su žene često viđene kao niža bića a homoseksualci često i kao *nebića* (čitajte proglase Dveri, u kojima se oni bune protiv "širenja ljudskih prava na homoseksualce", kao da oni nisu ljudi!), studije heteroseksualnog muškarca bivaju zapostavljene. Garantujem pak da će se problemi patrijarhalnosti i homofobije lakše rešiti ako se u diskusiju uključi i *druga strana savremenog shvatanja roda*, što kao subjekat, što kao objekat.

Zadrstost ima dve strane.

Autor je urednik portala Savremena politika i upravljanje

Fotografije: FoNet

Modernizacija spasiteljstva

Ima još problema u traganju za odgovorom na pitanje kako uopšte objasniti Forbsovu posetu Srbiji, a posebno njegov susret sa našim patrijarhom, što valjda nije učinjeno u nekom turističkom paket-aranžmanu za Vip goste, jer g. Irinej se ipak ne može uporediti sa nekim plemenskim vraćem iz kakvog zabačenog urođeničkog plemena

Kada mi je "rekao jedan čovek" da obratim pažnju na vest da je premijer Srbije Ivo Dačić, 24. marta, odveo svog ličnog gosta iz SAD, Kristofera Forbsa, potpredsednika izdavačke kompanije "Forbs", čuvene po rang-listama svetskih milijardera, kod patrijarha SPC g. Irineja, u Parohijski dom Hrama Svetog Save na Vračaru, u prvi mah sam se upitao – koji će andrak ovaj simpatični Amerikanac, čuvenog prezimena, koji je ovde stigao sa čitavom porodicom, kod našeg vrhovnog duhovnika.

Naime, do tog trenutka, Forbsova poseta delovala je kao očajnički marketinški manevar premijera Dačića da – posle pona koje su njegovi politički konkurenti

(a i progonitelji), iz savezničke koalicije na vlasti, uhvatili pronalazeći u Persijskom zalivu bajoslovno bogatog šejka Mohameda, kao investicionog spasitelja Srbije – i on ovde dovede nekog sa asocijacijama na milijarde dolara i tako anulira njihovu propagandnu prednost. Međutim, kada su strane investicije direktno povezane čak sa personifikacijom famozne srpske duhovnosti, iskršlo je pitanje nije li Dačić predozirao svoju akciju, a srpski patrijarh trivijalizovao svoju ulogu u očuvanju srpskog identiteta i državnog integriteta.

Međutim, taj isti čovek koji mi je ukazao na bizarnost ovog slučaja, dodao je i jednu čudnu asocijaciju, koja mu se javila, iz nekog razloga, ovim povodom – da

ga sve podseća na ulogu jurodivih u istoriji "pravoslavne civilizacije", mada on sebi nije mogao da objasni zašto mu je to palo na pamet povodom g. Forbsa, koji oličava sve suprotno od jurodivosti – osim što mu se čini da je ovde na delu isti mehanizam "spasiteljstva". Taj čovek je, moguće, u podsvesti imao briljantan tekst našeg pokojnog kolege Stojana Cerovića, od pre 20 godina, koji je upravo tada lepo objasnio smisao i kontekst tadašnje, medijski spektakularne, posete Srbiji (u pratnji majke) izvesnog mladića iz Rusije, po imenu Jaroslav Jastrebov, koji je ovde medijsku slavu pretihodno stekao tako što je, u ondašnje vreme velike svetske izolacije Srbije, u Moskvi, preko puta ambasade SRJ, namestio šator

i objavio da stupa u štrajk glađu za spas pravoslavne Srbije i Crne Gore.

Tada je Miloševićeva državna televizija osetila da je ovaj nesrećnik, "ponesen nekim osećanjem" (kako bi rekao Dostojevski) jedini čovek iz sveta koji podržava Srbiju u ratovima na Balkanu, pa je s njim napravila veliku reportažu, a spretni vođa opozicije Vuk Drašković ukrao je ovog pravednika vlastima i doveo ga u posetu Srbiji. Cerović tada piše da Jastrebova možda samo mladost spasava tumačenja "da je reč samo o jednom od nastavljaca velike ruske tradicije jurodivih, božjih ljudi, 'budala Hrista radi', kako se nekad govorilo", a "oni su uživali izvesno poštovanje običnog sveta i svakako predstavljali nesrećno i smešno naličje famozne ruske duhovnosti", jer "jurodivi su se izlagali ruglu i ismevanju smatrajući to moralnim savršenstvom".

Cerović još tada uočava, da upotrebimo jednu nedozvoljivu manipulaciju, potpunu razliku između Jastrebova i Forbsa. On naime objašnjava zašto su Srbi neshvaćeni na "bezdušnom Zapadu", pa kaže: "Tamo su navikli da obraćaju pažnju na činjenice i ne zaviruju mnogo u dušu... Zapadni posmatrači broje stanovništvo, sabiraju žrtve, gledaju ko gde i koliko ruši, pa kad ta računica ispadne manje povoljna po srpsku stranu, njoj ne preostaje drugo no da se pozove na dušu, gde ta matematika i geografija ne važe."

Dakle, kako onda objasniti susret Forbs-Irinej u aranžmanu Dačića, koji se politički izgradio na odličnom znanju ruskog jezika i srpske duše? Verovatno bi bilo pogrešno to proglasiti samo "modernizacijom fenomena spasiteljstva" i geopolitičkom promenom usmerenja "srpske duhovnosti" u pravcu zapadnih privrednih investicija. Takođe bi bilo odviše sumnjivo postaviti hipotezu da je reč o sasvim prozaičnoj stvari – da je tim susretom učinjen pokušaj da čuvena milijarderska publikacija pod Forbsovim imenom organizuje akciju za prikupljanje donacija za skupo fresko-oslikavanje Hrama Svetog Save.

Istina, tim povodom mi u sećanje

dolazi jedan službeni ručak, od pre petnaest godina, sa našim poslovnim čovekom koji se bavio akumulatorima i olovom u Srbiji, Bugarskoj i Rusiji, a čija lična opsesija je bila da pomiri rimskog papu i ruskog patrijarha. On mi je naime pričao da je o svojoj zamisli pisao papi, a da je o njoj ruskom patrijarhu stvar izneo lično, u poseti – koja ga je koštala samo 5000 nemačkih maraka donacije Ruskoj crkvi. Da je platio više, kako mi je rekao, dobio bi posetu i dužu od pola sata, koliko je njemu odobreno, pa bi možda za ekumenizam još više stekao razumevanje ruskog crkvenog velikodostojnika, koji je i inače tokom susreta značajno klimao glavom.

Ima još problema u traganju za odgovorom na pitanje kako uopšte objasniti

VIP TURIZAM: Kristofer Forbs sa patrijarhom i turopaterom (levo) i kod predsednika Srbije

Forbsovu posetu Srbiji, a posebno njegov susret sa našim patrijarhom, što valjda nije učinjeno u nekom turističkom paket-aranžmanu za Vip goste, jer g. Irinej se ipak ne može uporediti sa nekim plemenskim vraćem iz kakvog zabačenog urođeničkog plemena – koga svakako vredi običi kao lokalnu zanimljivost. Naime, jedini čovek sa Forbsove liste milijardera iz Srbije je ovde upravo u istražnom zatvoru, pa ne znamo kako je Dačić tu činjenicu prikazao svome gostu, a i patrijarhu – u kontekstu molbe da se svetski bogati ljudi privuku na investiranje u Srbiju.

Uostalom, kad je već reč o apsu, baš u vreme dok je Forbs sa porodicom obilazio Srbiju, u Engleskoj je na 14 godina robije osuđen nekadašnji uvaženi gost Srbije, iz devedesetih godina prošlog veka, Đovani di Stefano, koji se ovde jedno vreme bio i naselio – kao strani investitor sa posebnim svetskim vezama, a kasnije i

kao advokat sa izvanrednim poznavanjem međunarodnog prava (pa je čak bio u odbrambenom timu Miloševića u Hagu). A taj gospodin sada je osuđen zbog lažnog predstavljanja i prevara. Daleko bilo, Forbs nikako nije sličan spomenutoj svetskoj vrdalami, ali se u plasmanu njegove posete Srbiji vide slična očekivanja, da se nekim prekim putem ostvari neko investiciono čudo, što je po pravilu daleko od svake realnosti.

Dakle tu, negde, oko pitanja kako naći nekog spasitelja Srbije koji će doći iz boljeg sveta, zapravo počinje objašnjenje ove domaće trke među lokalnim spasiteljima i novim komesarima. Po sistemu: "Neočekivana sila koja se iznenada pojavljuje i rešava stvar", kako je, čini mi se, glasio naziv jedne naše starije rok grupe, ovdašnji vodeći

političari promovišu ne samo svoje lične nadnaravne vrednosti nego i sposobnosti da preko šarma i ličnog kontakta dovedu u Srbiju, ovakva kakva je, neke ljude sa parama, koji će svojim investicijama naprasno otvoriti radna mesta i pokrenuti domaću proizvodnju. Nije tu bitno da se te lične veze ostvaruju sa Zapadom ili Rusijom, jer vidimo da je prvi čovek "Gasproma" Aleksej Miler ovde nedavno boravio, navodno, u akciji "spasavanja vojnika Bajatovića". Zatim, predsednik Srbije gde god kreće u posetu i koga god prima kod sebe, ne samo da deli odlikovanja već upadljivo personifikuje prijateljstvo između dve države, to jest sve će navodno zavisiti od njegovog drugarstva i njegove reči predsedniku Belorusije Lukašenku, itd.

Pošto je Srbija doista u velikoj ekonomskoj krizi, trebalo bi možda razumeti sve te pokušaje da se s nekim krupnim ličnostima iz sveta nekako postigne nešto, prečicom i na brzinu, te da se doista privuče nešto novca za investicije u Srbiju. Jer bez inostranog kapitala, Srbija praktično ništa ne može izgraditi, pošto bi prikupljanje onog domaćeg možda izazvalo suviše pažnje policijskih i istražnih organa. Problem je što naši političari ne daju odgovor na ključno pitanje – zašto investitori ovde ne dolaze bez domaćinskih poziva i bez finansijskih podsticaja? A to što narod očekuje spasenje od nekog čuda, opasno je zloupotrebljavati.

¶ DIMITRIJE BOAROV

Platite struju, kad vas lepo molimo

Ideja da se većina onih koji struju troše, a ne plaćaju, privole da svoja dugovanja izmire neslavno je propala – ponudu da uz oprost kamata svoj dug otplate prihvatilo je manje od 15 odsto dužnika. Uzalud svi apeli, džaba pretnje isključenjima i prinudnim naplatama, zaklinjanja da neće biti produženja roka važenja ponude za reprogram duga, uveravanja da će konačno biti uveden red

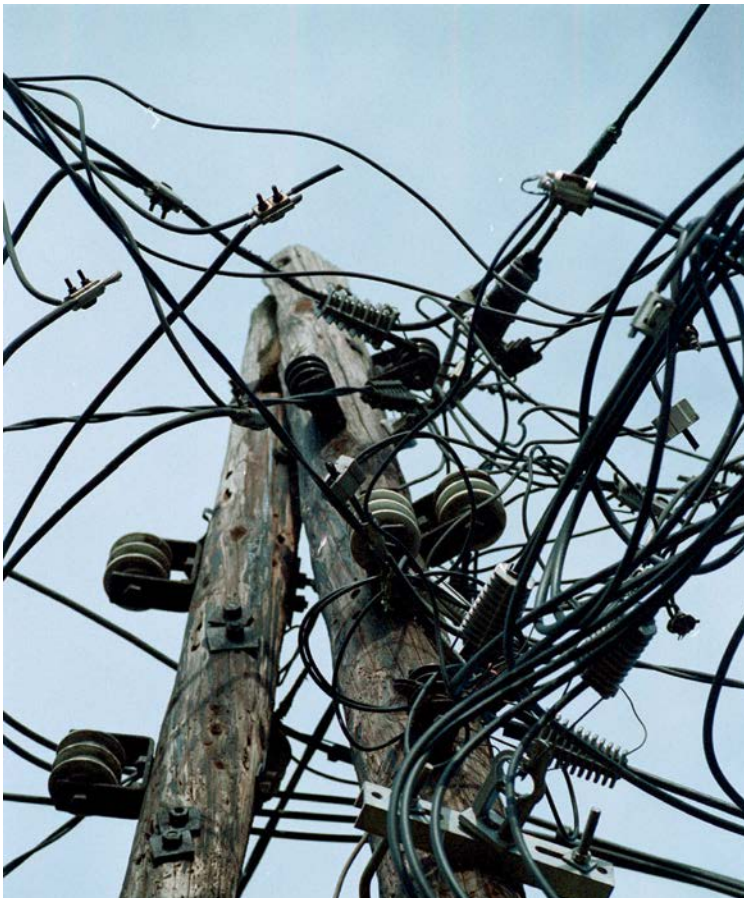

Foto: Vreme

Mesec dana je ostavljeno dužnicima da sa lokalnim preduzećem za distribuciju električne energije sklope ugovor o "plaćanju na rate bez kamate". Pred isurenje roka, EPS je obavestio cenjene dužnike da će, ako već do tada nisu našli vremena to da učine, specijalno za njih raditi i u subotu i nedelju. Kako i to nije donelo bogzna kakav rezultat, dva dana posle "spuštanja klapne", kad je shodno obećanjima trebalo da počnu da "rade makaze", poslovodstvo EPS-a je pribeglo oprobanom estradnom marketinškom triku pokojnog Rake Đokića: "Zbog velikog interesovanja publike..."

"Zbog povećanja interesovanja kupaca

za izmirenje dugovanja za električnu energiju i stupanja na snagu Uredbe o energetski zaštićenom kupcu, Upravni odbor JP Elektroprivreda Srbije danas je odlučio da akciju 'Bez kamate, na rate' produži do 25. aprila." Članovi UO EPS-a odlučili su i da se broj rata za velike dužnike, posebno iz kategorije "privreda" i "preduzeća u restrukturiranju" poveća i do 48, zavisno od visine duga. Kupci koji su već zaključili sporazum o reprogramu, a ispunjavaju uslove za plaćanje duga na veći broj rata, mogu da se jave lokalnoj distribuciji i potpišu aneks sporazuma. Novina produžetka akcije je da će kupci sa kojima se vodi sudski postupak zbog

dugova moći da reprogramiraju dug uz poravnanje i plaćanje sudskih troškova. Drugačije rečeno: platite ono što ste potrošili kad vas lepo molimo.

Navodno, rok za reprogram je produžen i zbog početka primene Uredbe o energetski zaštićenim kupcima, kako bi se najsiromašnijima omogućilo da steknu status energetski ugroženih potrošača i dobiju povlastice za struju.

GRABANSKA NEPOSLUŠNOST

Manir da se računi za struju i komunalne usluge plaćaju sa docnjom ušao je u modu krajem osamdesetih, simultano sa inflacijom koja je u početku rasla aritmetičkom, kasnije i geometrijskom progresijom i tako uvek bila za korak ispred zateznih kamata koje su se na svako dugovanje po automatizmu zaračunavale, tako da što je docnja bila duža, plaćeni iznos je, iako nominalno veći, realno bio manji. Prosto, dugovanje se isplaćivalo.

Prvi za "stavljanje na čekalicu" bili su računi za komunalne usluge, jer ne mogu da se "isključe", potom za struju sve dok ne stigne opomena pred isključenje, dok su računi za telefon uredno plaćani jer je tadašnji PTT, kasnije Telekom, beskompromisno isključivao neplatiše, a ponovno uključenje je toliko trajalo i koštalo da se sa tim nije bilo igrati.

U nekoliko navrata je bilo pokušaja da se "podvuče crta", da se dugovi naplate, otprilike isto onoliko puta koliko je bilo pokušaja da se legalizuje "divlja" gradnja, ali uvek je ishod bio isti: mućak. Istina, delimičan uspeh je zabeležen krajem devedesetih kada su po "receptu" Vojislava Šešelja, u to vreme potpredsednika srpske vlade, zaostale penzije isplaćene u "bonovima za struju", koje su "srećni" penzioneri poklanjali deci i unucima, ili po diskontnoj ceni prodavali na

crnom tržištu, tako da su se neplatiše i tada vajdile. Bilo je to odmah nakon protesta '96/97. tokom kojih je Zoran Živković, tada gradonačelnik Niša i jedan od lidera Demokratske stranke, pozivao građane da neplaćanjem računa za struju iskažu građansku neposlušnost režimu Slobodana Miloševića. Promenom režima, međutim, nije promenjen i manir.

Da se ne troše reči na podsećanja – od tada pa naovamo, uz povremene stagnacije, dug se konstantno povećavao, u čemu je zdušno participirala i država sama, o političarima i političkim partijama da se i ne govori. Prošle godine negde u ovo doba ukupan dug domaćinstava, privrede i države za potrošenu električnu energiju iznosio je 82 milijarde dinara, da bi se do danas popeo na 120, od čega je dve trećine duga starije od dva meseca.

(NE)NAPLATIVO

U strukturi ukupnog duga za preuzetu električnu energiju pravna i fizička lica su "egal": pola je jednih, pola je drugih. Od ono prvo pola – pravnih lica, za struju najviše duguju državne institucije – škole, bolnice, obdaništa, pa lokalne samouprave i javna preduzeća, a na kraju je "realni sektor", kako onaj "u restrukturiranju", tako i onaj "živući". Dobar deo tog duga nikad neće biti naplaćen, već će biti proglašen javnim, što će reći – platićemo ga svi mi. Jedino od koga iz ove grupe potrošača još može da se "za gušu uhvati" i primora da račun plati je onaj "realni sektor".

Sa onim drugim – domaćinstvima, situacije je naizgled lakša: prema statistikama EPS-a, oko 50 odsto domaćinstava

redovno izmiruje svoje obaveze i njih EPS "časti" sa pet odsto bonusa, trećina je u redovnoj docnji mesec-dva, ostalima su računici za struju na podužoj čekalici.

U te ostale svrstali su se svi socijalni slojevi: od puke sirotinje do vrlo bogatih. Ovi prvi, logično je, u dug su zapali jer nemaju da plate, ovi drugi jer su bahati, jer im se može, pa baš zato neće da plate. U EPS-u tvrde da se čak 70 odsto dugovanja domaćinstava "knjiži" na konto svega četiri odsto potrošača.

PONUĐA

EPS je uz blagoslov vlade i resornog ministarstva ponudio dužnicima nagodbu: da se ovi obavežu da će dug namiriti na rate, a da im EPS otpiše deo zateznih kamata, onih iz 2012. godine, kao iskaz razumevanja za (verovatno) potežu finansijsku situaciju u kojoj se dužnici nalaze, sve u stilu "niste vi to namerno, nego, eto, desilo vam se..." i tako to.

Ponuda se odnosila na sve potrošače koji neki dug imaju i radi su da ga se reše na rate, kao i da (još) nisu zbog dugovanja tuženi: od 600.000 dužnika tri četvrtine njih taj uslov ispunjava. Za preostalu četvrtinu dužnika na snazi je "stara" ponuda: da prihvate vanskodski poravnanje i plate sve – glavnici i kamate, ali na rate, ili da im dug posle pravosnažne presude bude prinudno naplaćen u celosti.

Pored ovog uslova – da (još) nisu utuženi, uslov za sklapanje ugovora je (bio) da nema dugovanja iz ove godine, da je dužnik namirio januarski i februarski račun. Nije to mala para: od onih 120 milijardi, jedna trećina je iz ove godine, što

će reći da je onih 800 milijardi u stvari konstanta.

...I PRETNJA

Svima koji ovako velikodušnu ponudu ne prihvate, zaprečeno je doslednim sprovođenjem Zakona o energetici sa posebnim osvrtnom na Zakon o obligacionim odnosima: isključenjem sa mreže, tužbe sudu, a po pravosnažnosti presude prinudna naplata sa sve kamatama i to u jednoj rati.

Na sličan način zaprečeno je i onima koji ugovor sklope, a ne ispune ga, ili samo probaju da ga iz ovog ili onog razloga ne ispune.

Sudeći po onome kako je odluka napisana, stiče se utisak da cenjenim članovima Upravnog odbora EPS-a i nije baš najjasnije šta u stvari hoće, sem da se neplatiše preko noći preobrate u platiše. Šta li je pisac ove odluke hteo da kaže onim "ako kupac ne izmiri dve uzastopne rate i posle opomene", ali i onim "ili kasni sa ispunjenjem mesečne obaveze", kao preduslovima za raskid sporazuma? Opominjaće dužnika ako ne plati dve rate, a neće ako kasni sa plaćanjem novoutrošene struje? Pa još i onim "izvršiće se obračun celokupnog iznosa dospelog duga sa obračunatom kamatom na način koji bi se primenio da sporazum nije zaključen". I šta onda sa tim?

Uzalud svi apeli, džaba pretnje isključenjima i prinudnim naplatama, zaklinjanja da neće biti produženja roka važenja ponude za reprogram duga, uveravanja da će konačno biti uveden red: do isteka onog prvog roka koji "neće da bude produžavan", sporazum uz otpust kamata potpisalo je 76.044 od ukupno 532.391 domaćinstva, što čini 14,28 odsto, dok je u kategoriji "privreda" potpisan reprogram sa 7623 od ukupno 68.745 dužnika, odnosno 11 odsto.

Ovo produženje roka za sklapanje sporazuma o otplati duga, pored toga što je priznavanje poraza – nemoći države da se izbori sa kršiocima više zakona, logičan je potez, ako ništa drugo, a ono jer se osmejuju izbori, a malo ko je toliko glup da pred izbore biračima seče struju. U tome je suština problema, tako se do ovolikog duga i stiglo: Srbija je u permanentnim izborima, pa za struju – koga briga? ¶

ZORAN MAJGIN

Energetski zaštićeni kupci

Na dan kad je trebalo da počne drugi čin igrokaza "Bez kamate, na rate", počela je i primena Uredbe o energetski zaštićenim kupcima – onim najsiriomašnjim, sa dna socijalne lestvice. Po slovu Uredbe, svima njima, ako dokažu da spadaju u grupu najugroženijih, sledovaće između 120 i 250 kWh električne energije tokom cele godine, ili tokom zimskih meseci između 35 i 75 kubnih metara prirodnog gasa, zavisno od broja članova domaćinstva i pod uslovom da im je ukupna potrošnja najviše dvostruko veća od naznačenih kvota. Procena je da najmanje 300.000 domaćinstava ispunjava uslove za energetsku zaštitu.

Dodatne pogodnosti za velike dužnike

Prema novom algoritmu za izračunavanja broja rata, onima sa najvećim dugovima – preko 500.000 dinara, ponuđen je dvostruko veći rok otplate, dok je za "sitne ribe pljučkavice" sve ostalo "po starom".

Uloga Gebelsa u kulturnoj revoluciji

Jeste li već čuli da... je novi direktor Sterijinog pozorja, veliki rodoljubac i nešto manji pesnik Selimir Radulović, razjurio redakciju odličnog pozorišnog časopisa *Scena*? Tačnije, redakcija se sama povukla kada je neopozivo shvatila da joj neće biti omogućeno da normalno radi zbog kojekakvih pritisaka glede sadržaja časopisa i personalnog sastava redakcije. Stvar je, jasno vam je, deo fenomena znatno šireg od "usko stručne" teatrološke tematike, i tiče se "novog" kulturalno-intelektualnog ambijenta sve više "orbanizovane" (po mađarskom desničarskom premijeru Viktoru Orbanu) postdemokratske Srbije, pa je otuda i sasvim razumljivo i opravdano privukla nešto medijske pažnje i izvan "geta kulturnih rubrika". Samo što, avaj, neki rekao bih važni aspekti ovog "skandala" nisu razmatrani, bar ne javno, a rekao bih da nisu tako nezanimljivi...

Za bolje uvođenje u priču opteretću vas izvodom iz, što

niste bili u Domu omladine ništa zato: komad je posle objavljen u celini i celosti, a lako ćete ga naći i na internetu.

Bila je to, dakle, kojih par nedeljica takoreći "glavna stvar", i bilo je vrlo pomodno ispuštati zvukove očaranosti tim "svetlim primerom kulturnog aktivizma" kojim "mladi angažovani autori" pogodite šta: "razobličavaju našu partokratiju", ili tako već nešto. A posle je bilo... što je bilo posle.

Dobro, zašto sada pišem o lanjskom snegu tog primenjenog dramolikog štivceta? Eh, pa zato što su i Maja Pelević i Milan Marković bili do pre neki dan u uredništvu *Scene*, baš onom koje je rodoljubni Selimir R. razjurio na buljuke. I koje je uredništvo sada s pravom *iznenadjeno & uvredjeno*...

Znam da će neko u ovom mom podsećanju videti iskrene žluradosti, ali to je sasvim pogrešan trag. *Scena* je bila u poslednjih desetak godina jedan od retkih vrhova ukupne naše

Jedno je izigravati radikalizam "držanja izvan situacije" po fensi čaršiji od gornjeg Dorćola do prednjeg Vračara – a drugo suočiti se sa posledicama u stvarnom svetu

bi rekla Katja Man, "mojih nenapisanih memoara". Elem, proleće je prošle godine, a ja živim u Srbiji... Nedelja večer, u beogradskom Domu omladine odigrava se, hm, ajmo reći *performans* (izvođenje? recitacija?) *Oni žive*, autorsko-izvođačko delo dvoje mladih i afirmisanih dramskih pisaca, Maje Pelević i Milana Markovića. Neko me zove da dođem na predstavu, ali ne mogu jer sam u isto vreme gost u *Utisku nedelje*, gde ću već uspeti da se posvađam s nekim oko predstojećih izbora. Ne sećam se više s kim, ali nije ni važno: lista je ionako impresivna...

Posle se, međutim, oko tog dramoletića nadiglo dosta (unisono odobravajuće – ne pamtim nijedan otvoreno kritički komentar) prašine po beogradskoj kulturnjačko-intelektualno-medijskoj sceni, da ne rečem po fensi-šmensi čaršiji što se sva pruža otprilike od gornjeg Dorćola do prednjeg Vračara. O čemu se, dakle, radilo? Dramaturški je dvojac izveo nekovrsnu "gerilsku akciju" paralelnog upisivanja u sve moguće političke partije ne bi li "eksperimentalno" dokazao kako su sve podjednako besmislene, glupave, tričave i nikakve (a što se savršeno uklapalo u mejnstrim raspoloženje pretežnog dela "građanske čaršije"). U tu je svrhu svim partijama kao predlog programa kulturne politike bio podvaljen i nekakav potpuno bezvezan i sporedan citat iz propagandističkog opusa Jozefa Gebelsa, a kako ga niko od nesrećnih stranačkih aparatčika s kojima je Dvojac kontaktirao, zamislite, *nije prepoznao* (i kriknuo užasnuto do neba: "uh, pa to je Gebels, bre! Iš, sotone nacističke!"), to je imalo poslužiti kao neoboriv dokaz kako su sve te partije, sestro moja slatka, zapravo iste, i pošteno čeljade treba da ih se kloni. Javno izvođenje *Oni žive* bilo je, dakle, javno razmatranje tog njihovog paranormalnog iskustva. Ako

(pretežno jadne, i sve jasnije) kulturne periodike, i za njom treba iskreno žaliti ("patriotsko" rukovodstvo već je formiralo novu redakciju, pretežno od totalnih anonimusa nepoznatog intelektualnog porekla, uz ponekog većitog pikzibnera a la Jug "Konstantin" Radivojević). Nema baš ničega "dobrog" u ovakvom raspletu i nema mesta nikakvoj žluradosti ni utukovanju: samo osećanju beznađa i poniženosti, tako nam dobro poznatom iz ranih devedesetih kada su "ovlašćene patriote" isto ovako jurišnički preuzimale i "ćirilizovale" sav javni, a napose kulturni prostor.

Dvadeset godina kasnije – eto i reprize. Ah, a bilo je tako lako i seksi praviti *performanse* i glumiti vaskoliki radikalizam "držanja iznad situacije" u prestoničkom Domu omladine (nego, ček' da se i ovde promeni gradska vlast, pa nećete moći u Dom omladine ni kao gledaoci kad ga zaposedne neki Tomin jurodivi delija!) i blazirano mantrati o tome kako su "svi isti" – sve dok ne dođe onaj što je gle "istiji" da vas najuri... Nadobudni ćušpajz od citata iz Gebelsa s tim nema baš nikakve veze, samo što se niko nije našao da mlađanom duetu na vreme kaže koliko im je ta veštački i usiljeno "subverzivna" dosetka banalna i preglupa.

Organizovana glupost ponovo je u Srbiji u marširajućem nadiranju i protiv nje ni mnogo bolje dosetke neće vam pomoći. Ničega tu smešnog više nema. Ipak, ako vam je još do smeha: znate li šta je meni najsmušnije? E pa, baš to što mučeni Selimir neće valjda nikada ni saznati da za to što je uopšte došao tu gde je ima bar maleckim delom da zahvali i ovim dvoma beogradskim Progresivnim Intelektualcima... I tako im on sad vraća, huncut jedan, dabili huncut najobičniji nezahvalni?! ¶

VREME *Klub dobrih poslovnih ideja* USPEHA!

REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

**DRUŠTVENO ODGOVORNO
POSLOVANJE, JTI**

Sakura za sreću
i prosperitet

JUBILEJ

Dve decenije
rada Fondacije
"Hemofarm"

**HOM PARVIZ,
HYATT REGENCY BEOGRAD**

Godina obnovljenog optimizma

Godina obnovljenog optimizma

“Prema poslednjoj statistici Međunarodnog udruženja kongresa i konvencija, Srbija napreduje na rang-listama brže nego bilo koja druga evropska destinacija. U 2010, Srbija je ugostila 46 skupova i time zauzela 43. mesto na svetu. Samo tri godine ranije, Srbija je imala svega 11 skupova i bila na 64. mestu, a u Beogradu se danas održava približno isti broj skupova kao u gradovima poput Glazgova, Firence ili Hamburga”

Generalni direktor hotela Hyatt Regency Beograd, Hom Parviz, zaposlen je u kompaniji Hyatt International već skoro dva deset godina. U prethodne dve decenije, u dva navrata ga je posao odvodio u Azerbejdžan, bio je u Španiji, Omanu, Australiji, a u Beograd je došao nakon dve godine upravljanja celim hotelskim kompleksom u glavnom gradu Kirgizije, Biškeku. Na čelu beogradskog Hyatt Regency hotela Hom Parviz je od aprila 2012, a u intervjuu za “Vreme” govori o svom međunarodnom iskustvu, stanju srpskog turističkog tržišta i njegovom budućem razvoju.

“VREME”: U Beogradu ste nepunih godinu dana, ali je ipak na vama ostala dužnost da sumirate prethodnu godinu. Dakle, kakva je bila poslovna 2012. za hotel Hyatt Regency Beograd?

HOM PARVIZ: Naša komercijalna predviđanja za 2012. bila su optimistična i zasnivala su se na razvijanju posebnih segmenata i tržišta. Međutim, stvarni rezultati nisu opravdali naša očekivanja, niti su dostigli rezultate iz 2011. godine.

Uzimajući u obzir ekonomske teškoće sa kojima se Srbija suočava, shvatamo da naši klijenti sve više i više postaju osetljivi na cene i traže alternative ili bolje ponude. U izvesnoj meri ovo će se nastaviti i u fiskalnoj 2013. godini. Visoka inflacija takođe je uticala na naše poslovanje, jer povećane cene dobara nisu mogle da se prebace na potrošače – veliki deo morao je da se apsorbuje kako bi se pomoglo u stimulanju percepcije potrošača, odnosno njihovog ugla gledanja na to koju vrednost dobijaju za svoj novac.

U neizvesnim vremenima, javnost je izuzetno oprezna kada je reč o njenim potrošačkim navikama; stoga, videli smo smanjenje generalnog nivoa poslovanja na lokalnom i nacionalnom nivou. Izgradnja poverenja potrošača je ključ za zdraviju poslovnu klimu, bilo da radite u ugostiteljstvu, prodaji, ili industriji automobila, i ja verujem da svi pomenuti sektori pokazuju opadanje ili stagnaciju.

Ekonomski pokazatelji za tekuću godinu optimističniji su u poređenju sa 2012. Imajući na umu da je bruto domaći proizvod opao za 1,7 odsto, svaki pozitivan pokazatelj je znak optimizma! Mi takođe ostajemo optimisti i idemo ka boljim rezultatima.

U prethodnih šest godina bili ste generalni menadžer Hyatt Regency hotela u Biškeku, kao i generalni menadžer čitavog Hyatt kompleksa u Bakuu. Kakva iskustva nosite iz ovih zemalja, i koliko su poslovna klima i poslovni običaji slični odnosno različiti u Kirgistanu i Azerbejdžanu u odnosu na Srbiju?

Poslovna klima u ovim zemljama se izuzetno razlikuje.

Bogatstvo naftom omogućilo je Azerbejdžanu da u potpunosti restrukturiše zemlju nakon devedesetih godina prošlog veka, i lično sam to iskusio tokom svog prvog zadatka sa Hajatom, a potom i 15 godina kasnije, u mom drugom “mandatu”. Promena je bila znatna kada je reč o stvaranju poslova i poslovnih mogućnosti. Ipak, kada je reč o ugostiteljstvu, moguće je da je nivo ponude hotela bio dosta veći od nivoa potražnje, i efekti ovoga se još uvek vide – vlast će morati da nastavi da

promoviše Azerbejdžan kao turističku i poslovnu destinaciju.

Nasuprot Azerbejdžanu, Kirgistan je proglašenjem nezavisnosti od Sovjetskog Saveza 1991. godine bio potpuno drugačija slika. Sa veoma ograničenim prirodnim resursima i neadekvatnim poslovnim mogućnostima, bilo je veoma teško poslovati u ovoj zemlji. Za Kirgistan se često kaže da je “Švajcarska centralne Azije”, i vrlo je popularan među turistima koje zanimaju avantura i netaknuta priroda. Oni bez sumnje koriste ovu činjenicu i dobro je promovisu. Hyatt Regency u Biškeku je još uvek jedini internacionalni hotel sa pet zvezdica u gradu, tako da smo mi imali sreće da nastavimo sa odličnim poslovanjem tokom te tri godine, koliko sam bio tamo.

Poslovna praksa može da bude uspešna samo ako postoji politička stabilnost, međunarodni odnosi, izbalansirana fiskalna politika i privredni rast, i mi se nadamo da sve to može da se obnovi u Srbiji.

Možete li nešto više reći o učincima nedavnog renoviranja enterijera hotela Hyatt Regency Beograd? Šta je promenjeno, da li se efekti vide u poslovanju hotela? Koliko je ovo renoviranje povezano sa renoviranjem čitavog Hyatt lanca od pre nekoliko godina?

Naše najaktuelnije i poslednje renoviranje bilo je poboljšanje objekata zatvorenog bazena u našem fitnes i spa centru, što su izuzetno dobro primili svi gosti hotela i članovi našeg kluba. U 2011, svaki od 42 apartmana u hotelu bio je potpuno renoviran, što je uključivalo i kompletno preuređenje našeg Predsedničkog i Diplomatskog

**Hom Parviz, generalni
direktor hotela Hyatt
Regency Beograd**

Foto: A. Andić

apartmana. Ova investicija nam je pomogla u poboljšanju izdavanja apartmana. Kada govorimo o onome što je ispred nas, trenutno radimo sa našim partnerima za dizajn iz Velike Britanije na finaliziranju koncepta javnih površina i gostinskih soba. Ovo uključuje prostorije predviđene za održavanje konferencija i događaja, lobi i sve naše gostinske sobe i hodnike. Predvideli smo i jednu model-sobu, koja će tokom aprila biti dostupna za detaljan pregled, i koja će od rane jeseni početi sa radom.

“Regency” je brend Hyatt hotela, namenjen prevashodno za konferencije i poslovna putovanja. Postoje mišljenja da se kongresnim turizmom može najbolje i najbrže razviti turistička industrija u Srbiji. Šta mislite o ovom stanovištu?

Širom sveta naši brendirani “Regency” hoteli zgodno su smešteni u urbanim i prigradskim delovima gradova, aerodromskim, konferencijskim i destinacijama za odmor, i mesto su dobrodošlice za učesnike konferencija, poslovne putnike i putnike željne razonode.

Nedavno je izašla statistika ICCA (International Congress and Convention Association – Međunarodno udruženje kongresa i konvencija), koja pokazuje da Srbija napreduje na rang-listama brže nego bilo koja druga evropska destinacija. U 2010, Srbija je ugostila 46 skupova i time zauzela 43. mesto na svetu. Samo tri godine ranije, Srbija je imala svega 11 skupova i bila na 64. mestu. Među otprilike 200 kongresnih destinacija u Evropi, Beograd je na 28. mestu sa 33 međunarodna kongresa u 2010.

U Beogradu se sada održava približno isti broj skupova kao u gradovima poput Glazgova, Firence ili Hamburga. Skorašnje istraživanje magazina M&IT (Meetings & Incentive Travel) pokazalo je da je Beograd destinacija sa visokom vrednošću, kao i da je cena zakupa u Sava centru, beogradskom najvažnijem kongresnom prostoru, više nego upola niža od cene sličnih objekata u mnogim drugim evropskim gradovima.

Takođe, “Intelligence Unit” časopisa “The Economist” rangira Srbiju kao jednu od prijemčivijih zemalja u Evropi, kada je reč o cenama dobara i usluga.

Da li ste uspeali da steknete širu sliku srpskog turizma – šta su pozitivne strane, a na čemu treba još da se radi?

Čitamo u raznim publikacijama veoma pozitivne ocene kada je reč o povećanju broja putnika i posetilaca na Aerodromu “Nikola Tesla” – ono što je važno za našu industriju jeste da razlučimo poreklo i cilj ovih poseta, jer ćemo tako moći bolje da razumemo turističko tržište u Srbiji, a to bi nam pomoglo i u potrazi za neistraženim tržištima.

Hyatt Regency Beograd je, za sada, jedini hotel sa pet zvezdica u glavnom gradu. Postoje mišljenja da je Beogradu potrebno još hotela sa konferencijskim objektima kako bi se još više razvio konferencijski turizam. Kakvo je vaše gledanje po ovom pitanju, a sa druge strane, koliko u vremenu krize pogoduje to što ste ispred konkurencije?

Da preformulišem ovo pitanje – i kažem da je Hyatt Regency Beograd jedini internacionalni hotel sa pet zvezdica u prestonici. Kada je reč o kategorisanju, postoje drugi hoteli sa pet zvezdica u gradu, ali ne i međunarodni brend! Verujem da je prvi korak u razvijanju poslovanja MICE (Meeting, Incentives, Conferences & Events – sastanci, podsticaji, konferencije i događaji) to da se Beograd promovise kao destinacija. Za ovo su neophodni planiranje i izgradnja odgovarajuće infrastrukture – dostupnost, pristupačni letovi i avio-karte, aerodromski i vizni propisi, službe podrške na zemlji, a to su samo neki od uslova.

U Beogradu sam prethodnih 10 meseci – već sam video napredak u nekim od pomenutih oblasti, i on mora da se nastavi sa još većim zamajcem. Jednom kada organizatori konferencija osećaju da su ti obavezni elementi na svom mestu, tada ćemo moći da privučemo veće nacionalne i međunarodne događaje.

Kada je reč o dodatnim hotelima, sa trenutnim planovima proširenja o kojima smo saznali iz medija, do kraja 2014. u gradu će postojati još 740 soba u hotelima sa četiri i pet zvezdica. To nas dovodi do približno 2150 noćenja – što je dovoljno za privlačenje velikih konferencija u grad. Ipak, mora se imati na umu da je potreban plan kako da ove sobe budu zauzete i u toku ostalih 355 dana u godini! Zato investitori ovih novih hotela moraju pažljivo da razmišljaju o svojim investicijama i povratnom periodu – osim ukoliko ovi hoteli nisu već isplaćeni!

Dve decenije rada Fondacije “Hemofarm”

“Ciljevi koje smo sebi postavili jesu ambiciozni, ali mi u njih verujemo i uložićemo našu volju, znanje, entuzijizam i resurse da ih ostvarimo. Godina pred nama biće ispunjena novim projektima, a kroz nova ulaganja u strateška partnerstva želimo da, osluškujući potrebe društva, proširimo ulaganje i unapredimo kvalitet života svih građana”, najavio je za 2013. Ronald Zeliger, generalni direktor kompanije “Hemofarm”

Fondacija “Hemofarm” svečano je obeležila dvadeset godina rada. “Nakon dvadeset godina uspešnog rada, zatvaramo jedno i otvaramo novo poglavlje naše Fondacije”, rekla je Snežana Radočaj, direktorka ove Fondacije na svečanosti održanoj u sredu 27. marta u Beogradu. “Nameravamo da budemo veći i još bolji, da naše aktivnosti proširimo i na teritoriju cele Srbije, ali i regiona, kao i da imamo jake strateške partnere uz nas. Ove godine, sedište Fondacije ‘Hemofarm’ biće Beograd. To ne znači da će naši programi podrške vršačkoj regiji i lokalnoj zajednici biti umanjeni ili obustavljeni, već da će, u skladu sa potrebama društva, biti značajno prošireni”, dodala je Snežana Radočaj.

Osnivač Fondacije “Hemofarm” je kompanija “Hemofarm”, koja od 2006. posluje u okrilju STADA Grupe. Prema rečima Ronald Zeligera, generalnog direktora “Hemofarma”, Fondacija kontinuirano i suštinski doprinosi razvoju zajednice, “i hoćemo da kao takva bude uz rame sa prepoznatim evropskim trendovima. Ciljevi koje smo sebi postavili jesu ambiciozni, ali mi u njih verujemo i uložićemo našu volju, znanje, entuzijizam i resurse da ih ostvarimo. Težnja da uvek radimo pravu stvar i ponašamo se na odgovarajući način ispunjava nas sigurnošću i ponosom. To je suština naše poslovne strategije i preduslov dugoročne održivosti uspešnog poslovanja. Godina pred nama biće ispunjena novim projektima, a kroz nova ulaganja u strateška partnerstva želimo da, osluškujući potrebe društva, proširimo ulaganje i unapredimo kvalitet života svih građana.”

Judita Rajhenberg,
direktorka UNICEF-a
i Ronald Zeliger,
generalni direktor
Hemofarma

Foto: Hemofarm

Na svečanosti u Beogradu predstavljena su i dva najznačajnija strateška partnerstva za ovu godinu – saradnja sa Beogradskom filharmonijom i UNICEF-om. Direktorka UNICEF-a u Srbiji Judita Rajhenberg i direktor Beogradske filharmonije Ivan Tasovac zahvalili su Fondaciji “Hemofarm” za podršku, ističući da će strateškim partnerstvima biti pomognut dalji razvoj najuspešnije kulturne institucije u Srbiji, odnosno da će se omogućiti sprovođenje nacionalne kampanje sa ciljem smanjenja nasilja nad decom u porodičnom okruženju.

Inače, od svog osnivanja 1993. godine do danas, Fondacija “Hemofarm” organizovala je i sproveda više od 1300 akcija kroz koje je donirala oko devet miliona evra. U želji da pomogne najugroženijim slojevima populacije, Fondacija deluje u tri pravca: pruža humanitarnu pomoć, posebno najugroženijim slojevima stanovništva – starima i najmlađima, socijalno nezbrinutim i

zdravstveno ugroženim licima, ratom unesrećenim i životno hendikepiranim osobama i deci bez roditelja; pruža doprinos afirmaciji pozitivnih tendencija razvoju nauke, obrazovanja, kulture i sporta, bilo da je reč o podršci mladim talentima, udruženjima ili ustanovama; poboljšava standard kroz izgradnju naselja, dečjih igrališta, obezbeđivanjem stipendija srednjoškolcima i studentima, te organizovanjem seminara iz oblasti podrške poslovanju i vođenju biznisa.

“Strateška orijentacija ‘Hemofarma’ jeste društveno odgovorno poslovanje, unapređenje okruženja i poboljšanje kvaliteta života građana Srbije, ali i briga o zaposlenima”, naveli su iz kompanije “Hemofarm”, dodajući da “upravo međunarodno znanje i iskustvo koje ‘Hemofarm’ i STADA primenjuju doprinose da se najbolja evropska i svetska praksa primenjuje i u Srbiji, dajući pritom veliki značaj društveno odgovornom poslovanju”.

Sakura za sreću i prosperitet

Japan Tobacco International je Beogradu i Senti poklonio vrtove japanskih sakura trešanja. Vreme cvetanja trešanja u Japanu označava i početak nove školske godine, zbog čega je Sakura naziv i stipendije koju JTI svake godine dodeljuje u saradnji sa Ambasadom Japana za najbolji istraživački rad na temu u vezi sa Japanom

Zen filozofija, posvećenost radu, organizovanost, neverovatan razvoj tehnologije i ekonomije u poslednjih 50 godina... Sve su ovo asocijacije na Japan, zemlju sa tradicijom i načinom života potpuno drugačijim od evropskog. A ono što sigurno nikoga nije ostavilo ravnodušnim jesu priče o staloženosti i strpljenju sa kojima su se Japanci suočili sa posledicama velikog zemljotresa 2011. godine.

Jasno je da mnogo toga može da se nauči od Japanaca. Iz tog razloga, kao i zbog japanskih korena, *Japan Tobacco International* (JTI) se trudi da bude jedan od glavnih promotera japanske kulture i tradicije u Srbiji i da ono najbolje iz Japana donese u Beograd, ali i u Sentu, gde se nalazi fabrika.

Tako je JTI Beogradu i Senti poklonio vrtove japanskih sakura trešanja nadajući se da će navika Japanaca da u vreme cvetanja trešanja sede ispod njih i uživaju posmatrajući latice, verujući da im to donosi sreću i prosperitet, zaživeti i u Srbiji. Vreme cvetanja trešanja u Japanu označava i početak nove školske godine, zbog čega je Sakura naziv i stipendije koju JTI svake godine dodeljuje u saradnji sa Ambasadom Japana za najbolji istraživački rad na temu Japana. Do sada je uručeno deset Sakura stipendija za najbolje radove iz oblasti ekonomije, prava, političkih nauka, filozofije, japanskog jezika i književnosti, kulture i umetnosti, kao i kaizen menadžmenta. Za one koji do sada nisu imali priliku da se

upoznaju sa kaizenom, to je japanski način upravljanja preduzećem koji je usmeren na stalni napredak i koji oslanjajući se na ljudske resurse, uz minimalna finansijska ulaganja, daje odlične rezultate. JTI je prva kompanija u Srbiji koja u potpunosti primenjuje kaizen i veruje da bi njegova primena u što većem broju preduzeća u Srbiji donela brži napredak domaće ekonomije. Zato JTI redovno otvara vrata fabrike u Senti i pruža šansu drugim kompanijama da se upoznaju sa kaizenom.

Osim toga, JTI se trudi i da poznate japanske umetnike predstavi domaćoj publici. Čuveni japanski violončelista Mineo Hajaši, gitarista Kazuhito Jamašita, muzičko-scenska grupa Variki, samo su neki od umetnika čiji su nastupi podržani u Beogradu i Senti.

Dobar komšija i savestan građanin

Trenutno, na teritoriji Beograda 1056 starih lica podnelo je zahtev za pomoć u kući. Ovi podaci govore o očiglednoj potrebi da se postojeći kapaciteti za socijalnu zaštitu starih u Beogradu prošire. Upravo zato, kao kompanija koja želi da bude deo rešenja problema sa kojima se naši sugrađani svakodnevno suočavaju, JTI je pružio dugoročnu pomoć našim najstarijim sugrađanima i pomogao osnivanje dva Specijalizovana dnevna boravka za stare. Dnevni boravci su namenjeni starijim osobama koje nisu institucionalizovane, ali su im potrebni nega i nadzor preko dana, kada članovi njihove porodice koji se

Ples lavova

Foto: JTI

obično staraju o njima nisu kod kuće. Jedan je otvoren na Vračaru, a drugi će biti otvoren na Novom Beogradu. Ovo su prvi dnevni boravci ove vrste u Beogradu, a u narednih nekoliko godina, Grad planira da izgradi još 15 ovakvih objekata, kako bi svaka opština mogla da pruži pomoć starijim osobama. Osim dnevnih boravaka za stare, JTI je pomogao osnivanje i Dnevnog boravka za odrasle osobe sa posebnim potrebama na Zvezdari.

Istovremeno, JTI se trudi da bude i dobar komšija i savestan građanin u Senti gde se nalazi fabrika. Do sada, kompanija je pomogla rekonstrukciju Doma kulture u Senti i izgradnju nove moderne gradske fontane. Pored toga, već godinama pomaže rad Narodne kuhinje u Senti i obezbeđuje redovne obroke za oko 500 korisnika koje kuhinja dnevno ima. U saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova u Senti, JTI organizuje i akcije "Bezbedno vozi, čuvaj sebe i druge" i biciklistima i motociklistima donira svetla za vozila, fluorescentne prsluke i kacige, ukazujući na potrebu nošenja zaštitne opreme u saobraćaju.

Japan Tobacco International

Japan Tobacco International je član *Japan Tobacco* grupe, vodećeg internacionalnog proizvođača duvanskih proizvoda u svetu. Sa sedištem u Ženevi, JTI je prisutan u preko 120 zemalja, i ima preko 25.000 zaposlenih. U Srbiju je došao 2006. godine kupovinom Duvanske industrije Senta. U Senti i Beogradu zapošljava preko 300 radnika i angažuje oko 600 proizvođača duvana i sezonskih radnika. Predstavništvo kompanije JTI u Beogradu je danas centar za poslovanje na Zapadnom Balkanu.

Donatorski skup, Beograd 18. mart

Foto: Miroslav Petrović

AMCHAM

AmCham i IT lideri u „Bici za porodilišta”

Prvim donatorskim skupom za podršku projektu „Bitka za porodilišta” u organizaciji Američke privredne komore u Srbiji i Fonda B92 prikupljena su sredstva za nabavku 35 CTG aparata za 15 porodilišta u Srbiji. Na taj način biće zadovoljene potrebe svih porodilišta na nacionalnom nivou. Inicijatoru akcije, kompaniji Microsoft, kao donatori su se pridružile kompanije HP, SAGA, Intel, Oracle, OSA – Računarski inženjering, SBS, ComTrade, Aigo BS i eSmart Systems.

CTG aparati su uređaji koji se koriste za nadgledanje rada bebinog srca u poznoj majčinoj trudnoći i prilikom porođaja i izuzetno su značajni za pravovremeno uočavanje i otklanjanje rizika po bebino zdravlje.

„Biti biznis lider podrazumeva pre svega odgovornost, posvećenost i spremnost za učešće u procesu identifikacije i promocije zajedničkih vrednosti, kreaciju vizije boljeg društva i aktivan doprinos transformaciji ove vizije u realnost. Mi ne smemo zaboraviti da je danas kriza morala daleko opasnija i smrtonosnija od ekonomske krize i zato je više nego ikad postalo neophodno podići nivo svesti o ličnoj, korporativnoj i društvenoj odgovornosti za pomoć i brigu o onima kojima je pomoć najpotrebnija, bez obzira kojoj grupi pripadaju. Drugim rečima, boreći se za ekonomske ciljeve ne smemo ni po koju cenu zanemariti socijalne ciljeve”, izjavila je Maja Pišćević, direktorka Američke privredne komore u Srbiji.

Borko Kovačević, direktor marketinga Microsofta za Balkan, istakao je da kompanija Microsoft kao lider u razvoju softvera, kao i druge IT kompanije koje su lideri u svojim oblastima, zajedno, ličnim primerom, snose veliku odgovornost u promociji društveno odgovornog poslovanja. „IT industrija omogućava privredni i civilizacijski rast, ali on nije moguć bez novih generacija i naša je obaveza da te generacije podignemo”, izjavio je Kovačević.

UNDP I COCA-COLA SYSTEM

Brendiranje Vlasinskog jezera

Kancelarija Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) je u saradnji sa Coca-Cola Systemom pre dve godine započela projekat koji ima za cilj da podrži opštinu Surdulica u razvoju eko-turizma, najvećeg ekonomskog potencijala opštine i očuvanja okoline. Projekat traje do avgusta sledeće godine, do kada bi ova dva partnera u Opštinu Surdulica trebalo da investiraju ukupno 231.000 USD.

Sredstva su namenjena za promociju i brendiranje Vlasinskog jezera – kreiranje marketinške strategije i vizuelnog identiteta za turističku destinaciju Vlasinsko jezero, izrada promotivnih i edukativnih materijala, izrada internet portala www.vlasina.rs i postavljanje znakova turističke signalizacije sa ciljem povećanja vidljivosti Vlasine.

Do sada je označeno više od 100 km planinarskih i biciklističkih staza, spremnih za predstojeću sezonu koja se otvara u junu.

Rute su prilagođene šetačima i biciklistima različitih nivoa spremnosti i interesovanja, od porodica sa decom do naprednih biciklista.

Takođe, već je počela i obuka lokalnog stanovništva u oblasti turizma i zaštite životne sredine u okviru koje će se upoznati sa upravljanjem turističkom destinacijom i razvojem turističkih proizvoda.

Izrada turističke infrastrukture podrazumeva odmorišta za pešake, info-bilborde, igrališta za decu, platformu za gledanje ptica, sezonsku pijacu i obeležavanje pešačkih staza. Turistički vodiči biće licencirani i pripremljeni do početka sezone, a brend „Vlasinske domačice“ uskoro će biti predstavljen tržištu.

U okviru zaštite životne sredine u planu je i kupovina kvadricikla i kontejnera za odlaganje otpada, kao i unapređenje kapaciteta rendžerske službe.

RAIFFEISEN BANKA

Nagrada časopisa „Global Finance“

Raiffeisen banka a.d. Beograd dobila je nagradu „Najbolja banka u Srbiji u 2012. godini“ od uglednog finansijskog magazina „Global Finance“. Ovo je osmo priznanje za najbolju banku koje je ovaj časopis dodelio Raiffeisen banci tokom 11 godina njenog poslovanja u Srbiji.

„Ova nagrada uglednog časopisa čvrst je dokaz uspeha koji je Raiffeisen banka ostvarila u 2012. godini. Za nas, ona je potvrda ispravnosti našeg pristupa u ovom ekonomski izazovnom okruženju, a pre svega našeg fokusiranja na kvalitet, razumevanja potreba klijenata, kao i dobro balansiranog i odgovornog pristupa proceni rizika“, izjavio je Oliver Regl, predsednik Izvršnog odbora Raiffeisen banke.

Nagradu istog časopisa u kategoriji „Najbolja banka u srednjoj i istočnoj Evropi“ dobila je i Raiffeisen Bank International (RBI), i to sedmu godinu zaredom. RBI je ovo prestižno priznanje dobila ukupno devet puta u deset godina. Pri donošenju odluke urednici „Global Financea“ su kao kriterijume odlučivanja uključili: rast aktive, profitabilnost, kvalitet usluge, konkurentnost i inovativnost proizvoda.

Zoran Mitrović, Victoria group i Rajko Čavorović, Victoria oil

Foto: Vreme

VICTORIA GROUP

Dvostruko priznanje

Kompanija Victoria Group nagrađena je istog dana dvostrukim priznanjem - za kvalitet proizvoda i za doprinos agraru. Ulje Iskon osvojilo je prestižnu statueta za najbolji robni brend u kategoriji robe svakodnevnne potrošnje - hrana, na konkursu Najbolje iz Srbije, koju tradicionalno dodeljuje Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, Privredna komora Srbije i dnevni ekonomski list „Privredni pregled“. Victoria Group istog dana primila je i nagradu Brand Leader Award za oblast agrara, koju dodeljuje Mass Media International, kao organizator 9. regionalne konferencije Agrobiznis: prirodni, tržišni i investicioni brend Jugoistočne Evrope.

Akcija „Biramo najbolje iz Srbije“ organizuje se već devetu godinu zaredom sa ciljem promovisanja vrednosti domaće privrede i utvrđivanja najprepoznatljivijih domaćih brendova, a ulje Iskon proglašeno je najboljim robnim brendom u kategoriji hrane. Osim toga, ulje vrhunskog kvaliteta koje proizvodi Victoriaoil, kompanija članica Victoria Group, naći će se i u svim većim trgovinskim lancima u Top Corneru - gde će

biti predstavljeni i drugi pobednički brendovi konkursa „Najbolje iz Srbije“.

„Iskon ulje je od svoje prve godine postalo sinonim za kvalitet i standarde, što je višestruko potvrđeno brojnim nagradama u zemlji i inostranstvu. Tržišno učešće u zemlji kao i obim izvoza u Evropsku uniju takođe potvrđuju tu činjenicu. Ali, nositi prestižno obeležje da ste najbolji iz svoje zemlje najveća je satisfakcija svake kompanije i proizvođača“, izjavio je direktor fabrike Victoriaoil, Rajko Čavorović.

HENKEL

Rekordni rezultati

„Protekla 2012. godina je za Henkel bila najuspešnija do sada“, izjavio je Kasper Rorsted, izvršni direktor kompanije Henkel. „Ostvarili smo odlične rezultate na izuzetno nestabilnom i konkurentnom tržišnom okruženju i, na taj način, ispunili i čak prevazišli finansijske ciljeve. Sva tri poslovna sektora su ostvarila rast profita uz porast tržišnog udela na svojim tržištima, a istovremeno smo ostvarili ambiciozne

finansijske ciljeve koje smo postavili 2008. godine, za period do 2012. godine", dodao je Rorsted.

Iz kompanije je saopšteno da je Henkelova prodaja u 2012. godini iznosila 16510 milijardi evra, što predstavlja rast od 5,8 odsto u odnosu na prethodnu godinu. Nakon korekcije jednokratnih dobiti, jednokratnih troškova i troškova restrukturiranja, korigovani operativni profit je povećan na 2335 milijardi evra, što predstavlja rast od 15,1 odsto. Prodaja u Istočnoj Evropi porasla je za 6,2 odsto na 2986 milijardi evra, dok je organski rast od šest odsto bio potpomognut prvenstveno poslovanjem u Turskoj i Rusiji. Zabeležena prodaja na tržištima u razvoju u Istočnoj Evropi, Africi, na Bliskom istoku, Južnoj Americi i Aziji (osim Japana) porasla je za 9,3 odsto na 7115 milijardi evra u datom periodu. Henkel za Centralnu i Istočnu Evropu (Henkel CEE) u 2012. godini prvi put je prešao granicu od tri milijarde evra u prodaji. Rast prodaje u regionu je iznosio 7,4 odsto u lokalnoj valuti, dok je prihod porastao 25 puta od ulaska kompanije na tržište Istočne Evrope. U protekloj godini, Henkel CEE je zaposlio 9200 ljudi, a najveće stope rasta zabeležene su u Rumuniji, Rusiji i u Srbiji, kao i u sektoru deterdženata i sredstava za čišćenje u Turskoj.

TDR

Prodato 1,4 milijarde komada cigareta

Tvornica duhana Rovinj (TDR), jedan od vodećih proizvođača cigareta u Jugoistočnoj Evropi, u prošloj godini u Srbiji prodao je 1,4 milijarde komada cigareta i zadržao tržišni udeo od 7,6 odsto. „Uprkos negativnim trendovima i rastućoj ekonomskoj krizi, TDR je zadovoljan rezultatima ostvarenim na srpskom tržištu. Zahvaljujući prepoznatljivosti i snazi naših brendova, zadržali smo relativno stabilan tržišni udeo i nastavili sa širenjem poslovanja. Na srpsko tržište je u 2012. godini lansirano niz inovativnih proizvoda, a sa inovacijama nastavljamo i u ovoj godini i to lansiranjem novog izdanja Ronhilla, najjačeg brenda cigareta u jugoistočnoj Evropi“, izjavio je na

Davor Tomašković (levo), predsednik uprave TDR

Foto: TDR

današnjoj konferenciji za novinare u Beogradu predsednik Uprave TDR-a, Davor Tomašković.

„Akcižno opterećenje u Srbiji je za samo tri godine poraslo više od 100 odsto, uz očekivani dalji rast. Uz to drastično povećanje i rastuću ekonomsku krizu, tržište cigareta u Srbiji je prošle godine palo za više od šest odsto, uz nastavak negativnog trenda u 2013. godini i, kako se predviđa, pad od oko 20 odsto. U takvim uslovima došlo je do pada profitabilnosti cele industrije uz značajan rast crnog tržišta, kao i povećanu potrošnju rezanog duvana“, saopšteno je iz kompanije TDR.

CARLSBERG

Nastavak stabilnog rasta

Pivara Carlsberg Srbija Grupa, kao deo jedne od najuspešnijih globalnih grupacija za proizvodnju piva, nastavila je stabilan rast poslovanja u 2012. godini u svim ključnim oblastima. „Uspeli smo da ostvarimo značajan rast ukupnog obima prodaje u 2012. godini, uz rast ključnog brenda LAV koji je ostvario rekordno učešće na izrazito konkurentnom tržištu. Brz tržišni prodor radler i sajder kategorija proizvoda takođe je doprineo našem poslovnom rastu. Stoga, mi verujemo da je brend LAV, uz iznenađenja koja planiramo, spreman da preuzme vodeću poziciju na srpskom tržištu piva do 2015. godine“, rekao je Ralf Cigerlig, generalni direktor Carlsberg Srbija Grupe. On je

dodao i da je opšti trend pada tržišta piva, koji je započeo u oktobru 2011, nastavljen i u 2012. godini, dok je premijum segment i dalje stabilan. „Carlsberg Srbija Grupa neće ulaziti u 'cenovnu igru' niti u ekonomski nezdrav damping, jer mi možemo da se oslonimo na brendove koji stvaraju vrednost kako za potrošače i partnere tako i za samu kompaniju“, izjavio je Ralf Cigerlig.

U 2012. godini, kompanija Carlsberg Srbija je uspela da održi rast tržišnog udela na rekordnih 27,4 odsto na kraju decembra. Prodaja celokupnog portfolija porasla je za dva odsto u 2012. godini, dok se ključni brend LAV prodavao više u odnosu na prethodnu godinu, ostvarivši rekordan tržišni udeo od 25 odsto uprkos padu od dva odsto na tržištu piva.

Ralf Cigerlig, generalni direktor Carlsberg Srbija

Foto: Carlsberg

Kazna za nesportski život

Ne znam šta se desilo sa Đemiljom Veselji ni sa njenom porodicom, bilo je planirano, Grad je planirao da kontejner u Makišu II prošle godine dodeljen građanki Veselji oslobodi tj. isprazni 22. marta, ne znam je li Sekretarijat za socijalnu zaštitu zakon sproveo u život, ili je neko usled lične bolesti progledao ovoj porodici kroz prste i dao joj rok recimo za Đurđevdan, mada je i 22. mart simboličan datum: počinje proleće, izvolite u prirodu, ako vam je kontejner bio spas, sada više nije.

Nisam se odvezao u Makiš II da sam ustanovim je li kontejner još tamo, je li porodica Veselji još u njemu, nisam zvao ni Sekretarijat, ni Praksis, NVO od koje sam i doznao šta se u Makišu II sprema, ali nisam na ceremoniju prinudnog iseljenja ni zaboravio, celog je bogovetnog dana, dvadeset drugog marta, što sniježilo što kišilo, tja, nije nijedan dan pogodan da te država iseli, premda je kontejner njen tj. državin...

Je li Sekretarijat našao nove stanare, kojima je nužni smeštaj još nužniji, ili će tu da se gradi nešto mnogo lepše i korisnije nego što je taj kontejner? Porodica Đemilji bila je iselje-

jača nekoliko medalja ja sad već ne znam ni kog ranga, zamislite, bivši sportista, poznavalac plemenite veštine života u nekojoj neplemenitoj šupi, doklen u Beogradu i Pančevu sportisti dobijaju stanove čim osvoje medalju! Aber o nepravdi i gradskoj sramoti dopro je do samog gradonačelnika i čistaču, gle, grad daje stan, a *nađen mu je i bolji posao*, novine ne kažu koji.

Bokser je simpatičan, nije kukumavčio niti se pozivao na staru slavu, okačio je rukavice o klin kad je bilo vreme, latio se metle i radio u Gradskoj čistoći nikome ne dodijavajući i ništa ni od koga ne tražeć, naravno da se obradovao novom stanu i boljem poslu, naravno da je sve to prihvatio, i naravno da to smatra zasluženom nagradom, ko ne bi?

Nije moja ideja da se u njegov stan useli Đemilja Veselji, a on da se vrati u šupu i na stari, gori posao, dapače, baš je lepo, i dirljivo je, kad država pomogne građaninu kome ne cvetaju ruže, ali pogledajmo još jednom državni razlog: gradonačelnik oponaša glavešine u prestonici kojima su olimpijci na srcu, doklen ih osobe neokićene medaljama ič ne za-

Kiša pada i pomalo snega Teško onom ko konaka nema

na iz tzv. Belvila i useljena u kontejner, dobiće i stan, samo treba bez ušteđevine i bez posla da pregrmi dve godinice dok novi stan ne bude gotov...

Da, ali koliko je takvih građanki kakva je građanka Đemilja, ne može naša inače dobra mati svima da obezbedi i kontejner, i ogrev, i mesni narezak, i čebe, i aspirin, naravno da ne može kad su državni velikodostojnici okrenuti sebi samima i svojim idolima proslavivšim se u sportu ili u umetnosti, majku mu, zar ne može da bude makar neki moratorijum, evo dao bih ja nacrt tog člana Zakona o prinudnom iseljenju: "Nijedan građanin, nijedan bračni ili vanbračni par, porodica ili još nepriznata zajednica osoba istog pola ne može biti lišena smeštaja dok napolju ne bude barem dve nedelje neprekidno iznad 36,5 stepeni, što je temperatura zdravog ljudskog organizma. Prinudna iseljenja dozvoljena su samo od 28. jula do 4. avgusta, pa i tada jedino ako stanari nisu otišli na more ili u banju: ukoliko su odsutni, niko nema prava da u stambenu jedinicu ulazi, a kamoli da odatle izbacuje pokućstvo i porodične uspomene."

&

Dok se nad Makišom II i nad životom Đemilje Veselji nadvijala crna komunalna premda na zakonu zasnovana pretinja, u Zaječaru je došlo do dobročinstva! Novinari su u narančastoj uniformi prepoznali nekadašnjeg boksera i osvaja-

nimaju! Drago mi je ako bivši bokser i bivši čistač ima stan i bolji posao, ali zar ideja slavnosti nije bolesna? Najviši državni funkcioneri drže da sportisti i umetnici reklamiraju ovu sve u svemu žalosnu i upuštenu zajednicu (iako im pedeseti put ponavljam: *državi ne treba, ne priliči i ne pomaže reklama*), e, i lokalni feudalac gleda da nagradi nekoga ko je proneo slavu te nahije. Živimo u epu koji mora da ima junake, dok su svi drugi statisti, publika ili korisnici junačkih podviga: u glavama moćnika okamenjena je ideja herojskog dela dovoljnog za čitav herojev život, doklen onaj ko nije odrubio glavu zmaju i nije spasao carevu kćer mezimicu može da krepau kakvoj mu drago udžerici. Zasluga je bljesak koji država sva radosna otplaćuje decenijama, zasluga je dobar finiš trke, trojka u poslednjim sekundama, zbirka akademikovih odurnih beseda i zdravica, i ko će da prosvetli našu osiljenu vlastelu, ko će vladajućima reći šta je njihova dužnost?

Njihova je dužnost i zadatak da brinu, najpre i najvećma, o primercima homo sapiensa koji nisu nigde zablistali, koji sa mukom prate školsko gradivo i koje roditelji nisu mogli da vode ni na balet ni na tenis, zajednica mora štiti osobe prosečne kuraži i netaalentovane, oni ludo hrabri i nadareni očito umeju da se staraju o sebi.

Ili se dok ovo pišem gradi vila koju će prezahvalni Beograd pokloniti Novaku Đokoviću?

“Očekuje se da će pregovarački tim dobiti ‘neuporedivo bolju ponudu’ u Briselu zahvaljujući Aleksandru Vučiću.”

foto: A. Anđić

NEBOJŠA STEFANOVIĆ,
predsednik Skupštine,
uoči osme runde dijaloga
Beograda i Prištine u
Briselu (B92)

Petar Petković,

portparol DSS-a, kada ga je pozvao novinar tiražnog tabloida i rekao da je “jedan ugledni prištinski list objavio na naslovnoj strani fotografiju na kojoj se rukuju Vojislav Koštunica i Hašim Tači”, rekao je da ne zna ništa o tome i da zovu Slobodana Samardžića za komentar jer je on zadužen za sva pitanja u vezi s Kosovom: “Zovite Samardžića. To je netačno. Odakle to vama? Ko je preneo? Hajde da vidimo o čemu je reč...” Kad su mu rekli da je reč o prvoaprilskoj šali, rekao je: “A šta ćete napisati?” (“Kurir”)

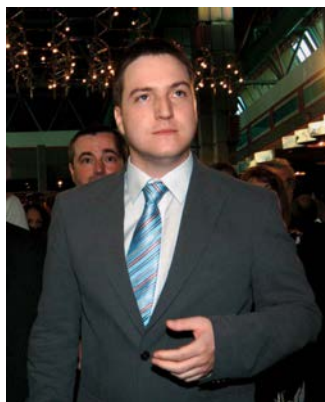

foto: Vesna Anđić

Branko Ružić,

predsednik IO SPS-a, još jedna “žrtva prvoaprilskih šala”, posle poziva novinara koji su mu rekli da je “Dragan Đilas poručio da je DS otvoren za mlade i perspektivne političare i iz drugih stranaka, mislivši pre svega na njega”, odbrusio je da mu Đilasova poruka uopšte ne laska i da ne razmišlja o napuštanju socijalističkog tabora: “Nema razloga da mi laska jer, iako mlad, dosta sam duže u politici od Đilasa. Takvi transferi me nikad nisu zanimali, a taj stav govori samo o deficitu kadra u DS-u!” (“Kurir”)

Vladimir Beba Popović,

bivši šef Biroa za informisanje, u emisiji “Živa istina” na televiziji Atlas, otkriva zbog čega je bio protiv Borisa Tadića i DS-a: “Ja sam bio jedan od onih koji su se trudili, na način na koji to mogu, da Boris Tadić izgubi izbore. I da DS izgubi izbore. To sam radio jer sam znao da bi opstanak Borisa Tadića i DS-a na vlasti još pet godina bio katastrofalan po građane Srbije i region, jer on nas je svađao sa svima u regionu. Sa Hrvatskom je pravio dobre odnose samo onda kada je imao lične interese, poput toga da mu donesu Severinu na pladnju jer se on jedno jutro probudi i kao, mogao bi on kao veliki Don Žuan Balkana da ima scalp Severine. On organizuje prijem u Hrvatskoj da bi ona došla na prijem da se on s njom vidi, da se s njom upozna. A kad ona hladno prođe pored njega, onda... Zbog toga sam bio protiv njega.” (“Alo”)

N. N.,

sagovornik i dobro obavešteni izvor, otkriva šta je Tatjana Dinkić, supruga ministra finansija, radila ovih dana u Abu Dabiju, gde je “putovala o svom trošku”: “Šeik Muhamed bin Zajed el Nahjan nedavno je oženio sina, čerkom šeika, potpredsednika emiratske vlade. Na svadbenom veselju koje je prošle nedelje upriličeno u Abu Dabiju bila je i Tatjana Dinkić, koja je sedela za stolom šaikove majke. Prema njihovim tradicionalnim običajima, nekoliko dana nakon formalnog venčanja organizuje se svadbena proslava isključivo za žene, a glavna domaćica je mladina majka.”

Kako je izgledalo venčanje: “Venčanje je bilo zatvoreno za javnost, a gosti su na ulazu morali da ostave mobilne telefone i foto-aparate. Mladina majka, Šeika Šamsa, suprugu ministra Dinkića dočekala je uz velike počasti i s njom sedela za glavnim stolom. Program se sastojao od nastupa najvećih imena arapske muzičke scene i koncerta harfi, nakon čega je usledio specijalan recital posvećen mladencima, uz koji su oni izašli na svečanu binu tačno u ponoć. Mladoženja je zatim napustio salu, a mlada se uz aplauze prisutnih, po starim običajima, sama prošetala salom, obučena u prelepu venčanicu opšivenu dijamantima i noseći krunu od rubina!”

foto: Vesna Anđić

ćih imena arapske muzičke scene i koncerta harfi, nakon čega je usledio specijalan recital posvećen mladencima, uz koji su oni izašli na svečanu binu tačno u ponoć. Mladoženja je zatim napustio salu, a mlada se uz aplauze prisutnih, po starim običajima, sama prošetala salom, obučena u prelepu venčanicu opšivenu dijamantima i noseći krunu od rubina!”

(“Kurir”)

foto: Vesna Anđić

foto: Vesna Anđić

Marko Jeftić,

menadžer pevačice Dare Bubamare, pošto su mu novinari "javili" da je jedna od pevačinih obnaženih fotografija završila na nemačkom pornografskom sajtu "Hamster", u kategoriji "blondi", otkriva da je moguće da su njihove službe zatajile: "Nismo upoznati sa tim. Postoji

služba koja se bavi autorskim delom i likom Dare Bubamare, tako da će oni to pogledati i, ukoliko je stvar kompromitujuća, pokrenuće postupak uklanjanja fotografije, ali i tužbu!"

Kada su mu otkrili su mu rekli da reč o prvoaprilskoj šali: "Gde ste se setili baš 'Hamster', baš zvuči onako nemačko pornografski. Hvala na šali!" ("Alo")

Aleksandar Vulin,

direktor vladine Kancelarije za Kosovo i Metohiju, kaže: "Baš kao što želimo da Srbija bude ovde, isto tako želimo da Rusija bude blizu nas i da bude što bliže, jer tamo gde nema Rusije i nema njenog uticaja, ni srpski glas se ne čuje, nekako okrenu glavu od nas i prave se da nismo dovoljno glasni i da nas ne vide." (B92)

Ivica Karabatić,

otac starlete Ave, u jednoj tv emisiji otkrio je ko je zaslužan za ideju da se njegova kćerka "prilikom ulaska u kuću 'Velikog brata', pojavi skoro gola": "Novinari me stalno pitaju zašto se skida. Kažu da je prvu noć u kući bila gola, a nije. Ima različitih reakcija. Što se tiče njenog stajlinga, ja sam ga osmislio. Nismo imali stvari i bukvalno u 8 i 20 sam joj rekao šta da obuče. Došli smo u Beograd gde je bilo hladno, a mi smo želeli nešto potpuno drugačije. Hteli smo da sve bude prolećno i živo. Ja živim za nju, a ne živim njen život. Tu sam kada zatreba."

("Večernje novosti")

Slavica Đukić-Dejanović,

aktuelna ministarka zdravlja, "jedna od najuspešnijih žena u našoj politici, ima zvanje doktora medicinskih nauka i redovnog profesora, direktor je Klinike za psihijatriju i prodekan Medicinskog fakulteta u Kragujevcu, potpredsednik Udruženja psihijatarata Srbije, član Predsedništva Udruženja za sudsku psihijatriju, glavni istraživač velikog broja kliničkih studija, stalni član Komisije za specijalizaciju na VMA u Beogradu", na pitanje da li joj u politici koristi znanje psihijatrije: "Kada je neuropsihijatar i političar, on zna da mnoge ekscesno izgovorene rečenice političara ne izviru iz njihove istinske potrebe da budu ekscesni, nego da je to obično politička poruka, i da tu ima dosta planiranih ekscesnih situacija. Laik takvo ponašanje doživljava na drugačiji način, a političar-neuropsihijatar prepoznaje da je to samo nečija tendencija da skrene pažnju na sebe."

Da li su svi poslanici mentalno zdravi: "Uz sve specifičnosti koje svaki čovek ima, zaista se na našoj političkoj sceni srećemo sa mentalno zdravim ljudima. Stvar je i kulture i vaspitanja, i cilja na kraju krajeva koji političar ima, na koji način će se ponašati, i koji će stil negovati u ophođenju sa drugima."

O muškom delu populacije Srbije: "Mislim da su građani Srbije zaista lepi muškarci, da imaju jednu specifičnu snagu i mentalnu sigurnost, a to imponuje ženama u svim relacijama."

Ko je muževniji – ministar Dačić ili prvi potpredsednik Vlade Vučić: "Ne doživljavam ih tako – i premijer Dačić i potpredsednik Vučić su natprosečno inteligentne osobe, krajnje savesne i odgovorne, svako od njih ima svoju vrstu šarma. Mislim da obojica izazivaju simpatije određenog dela ženske javnosti."

Koliko naši političari igraju na kartu muževnosti i istinskog šarma: "Mislim da su svesni da žene čine pedeset jedan odsto biračkog tela, da žele da se dopadnu ženama i da budu šarmantni. U tome ih veoma podržavam."

Da li bi ministarka radije bila glumica ili rediteljka: "Nema devojčice koja nije želela da bude glumica, danas mislim da bih mogla da budem reditelj. Čak bih to umela uz mali trening. Jer, kad je neko na rukovodećoj poziciji u više mandata, on nauči da radi režiju, da daje zadatke, da uči na sopstvenim greškama..."

Šta bi Slavica Đukić-Dejanović režirala da joj se priži prilika: "Rimejk filma *Prohujalo sa vihorom*, na primer, ili *Rajanove kćeri*, a sarađivala bih, opet primera radi, sa Robertom Redfordom, Džekom Nikolsonom..."

Da li ste pristalica liftinga i botoksa: "Bliske su mi osobe koje nisu konfekcijskog tipa, koje ne liče jedna na drugu. Ali, ako neko ima potrebu da radi na svom izgledu i na taj način, sasvim je u redu."

("Večernje novosti")

foto: A. Anđić

Foto: A. Anđić

Igra koja nedostaje

Muzej afričke umetnosti jedan je od retkih beogradskih muzeja koji rade. U njemu je u toku zanimljiva izložba posvećena drevnoj društvenoj i misaonoj igri pod nazivom "mankala". Igra zahteva spretnost i inteligenciju, tako da je u narodu Ganda u istočnoj Africi onaj ko pobedi na turniru mankale postajao kralj, dok je Šjaam a-Mbula a-Ngvong, kralj kongoanskog naroda Kuba iz XVI veka, terao svoje podanike da igraju mankalu umesto da se glože i svađaju

Intervju:

Narcisa Knežević Šijan, direktorka Muzeja afričke umetnosti

Afrika u Srbiji

Foto: A. Andić

“VREME”: Beogradski Muzej afričke umetnosti je jedini muzej te vrste u regionu. Da li vam to nameće veću odgovornost?

NARCISA KNEŽEVIĆ ŠIJAN: U sredini u kojoj Muzej afričke umetnosti deluje naša prevashodna uloga jeste razvijanje ukusa ili određenih estetskih navika kao i interesovanja za malo poznatu umetnost kao što je afrička. Senzibilizacija publike može poslužiti kao osnova za razvijanje tolerancije ili čak afiniteta prema *drugom* i za uspostavljanje različitih interakcija. Muzejska edukacija, shvaćena u najširem smislu, može da značajno utiče na formiranje javnog mnjenja. Zbog toga je odgovornost Mu-

zeja afričke umetnosti u domenu prezentacije umetnosti, kulture i nasleđa veoma široka, a čini mi se i značajna.

Sledeći takve ciljeve, prošle godine organizovali ste gostujuće izložbe u beogradskim prigradskim opštinama i u Gornjem Milanovcu.

Izložba umetničke fotografija “Južno od Sahare” autorke Marli Šamir (iz fotoarhiva muzeja) prikazuje obodne delove pustinje, velika prostranstva afričkog kontinenta – regiona Sahel, sa svim njegovim specifičnim istorijskim, demografskim i kulturnim obeležjima. Marli Šamir je boraveći u Maliju, tokom sedme decenije dvadesetog veka, posebnu pažnju posvetila snimanju arhitekture, sakralnih zdanja građenih od blata, što je specifikum Sahela. Monumentalne džamije Gao, Ćene, Timbuktu, Mopti, izuzetno su važne, pogotovo danas kada su ovi spomenici, mahom iz 17. veka, ozbiljno ugroženi političkim previranjima i sukobima.

Zbog činjenice da su eksponati nekoliko velikih muzeja u Beogradu nedostupni javnosti zato što država nema novca da finansira ovu oblast kulture, dešava se da ostanu nedovoljno primećeni retki muzeji koji rade kao da je sve u najboljem redu. Na primer, Muzej afričke umetnosti. Osim stalnom postavkom u kojoj se nalaze autentični umetnički predmeti naroda afričkog kontinenta, deset zaposlenih u ovom muzeju nastoji da tematskim izložbama i raznovrsnim manifestacijama (“Afro festival” i “Obojeni svet” na primer) dočara kulturnu tradiciju Afrike. Njihove izložbe su zabavne koliko i poučne. One nisu samo prezentacija određenog broja eksponata

sa zajedničkom temom, već su pre svega prilika da se (radionicama, predavanjima, koncertima, razgovorima...) materijalizuje fascinacija Afrikom.

Trenutno to postižu aktuelnom izložbom “Mankala – misaona igra”, koja traje do 10. jula ove godine, a posvećena je društvenoj igri kojom su nekada pojedina afrička plemena birala vladare.

Autorka izložbe Ivana Vojt odlučila se da priču o mankali predstavi pomoću 43 predmeta – većinom iz privatne zbirke kolekcionara Gibera Ersona, zatim pomoću četiri kratka dokumentarna filma, i raznim pratećim programima. Jedan od njih jeste i igranje mankale u Muzeju, među eksponatima, svakog četvrtka do kraja izložbe

između 18 i 20 časova. Ulaz je slobodan, a igrača je neočekivano mnogo.

UMESTO RATA

Odakle potiče mankala i koliko je stara, niko ne može sa sigurnošću da tvrdi, navodi Ivana Vojt u katalogu izložbe. Smatra se da se ova igra igrala još u neolitu, zato što su na arheološkim lokalitetima u Jordanu, Iranu i Keniji pronađene table iz tog perioda. Osim Afrike, gde je bila veoma raširena i koja se smatra njenom postojbinom, i Azije, od Bliskog do Dalekog istoka, igrala se i na prostoru Severne i Južne Amerike. Mankala je termin koji koriste antropolozi, dok je svaki narod naziva drugačijim imenom.

Osnovu kolekcije Muzeja afričke umetnosti čini poklon Vede i dr Zdravka Pečara. Desilo se da su darodavci i dan-danas najprisutniji u uvećavanju muzejske zbirke. Velikom prošlogodišnjom izložbom "Etiopska umetnost iz poklon zbirke Nine Seferović" pokazali ste jedan od tih poklona.

Izložba je predstavila raznorodan materijal: keramiku, slike na koži, slike na platnu, nakit, tkanine, ceremonijalne krstove, češljeve. Istražujući zbirku Seferović, kustosi su sa istorijskog, antropološkog i umetničkog aspekta približili ovu kompleksnu civilizaciju i njene istorijske, ekonomske, socijalne, religiozne i umetničke evolutivne procese. Početak tradicije verskog slikarstva u Etiopiji vezuje se za četvrti vek. Etiopske slike na koži, nastajale u manastirskim radionicama sve do danas, neobičan su spoj prizora svakodnevnog života, tipova ljudi i hrišćanskih tema. Slike na pergamentu iz iste zbirke nastale su u poslednjih pedeset godina, kao produžetak vekovnog likovnog izraza etiopskih hrišćana. Slike su radili anonimni umetnici iako se u novije vreme susreću i one koje su na modifikovan način realizovali poznati etiopski umetnici.

Zaštitni znak Muzeja, ono po čemu vas javnost prepoznaje, jeste Afro festival.

Ova naša godišnja manifestacija na dinamičan način pristupa afričkom nasleđu sa idejom da omogući publici da upozna svu slojevitost i kompleksnost različitih vidova afričke umetnosti. Tako Muzej, kroz svečanost festivala, svakog juna postaje mesto susreta koje Beograd prepoznaje. Čini mi se da je to zato što umetničke radionice čine da se svaki posetilac može osetiti delom jednog kreativnog procesa i nastajanja jednog afričkog predmeta daleko od Afrike. Tokom Afro festivala primenjenju umetnost i zanate okružuju razgovori i

susreti, ali i kustoska demonstracija određene likovne tehnike. Tako je bilo prošle godine tokom radionice afričkog veza, koji je bio tema Festivala. Vezeni simboli su uvek u skladu sa predanjem i usmenom tradicijom. Ono što je za afričku umetnost opšta karakteristika – povezivanje verbalnog iskaza i likovne umetnosti – posebno je značajno za umetnost veza. Motiv često zamenjuje pisanu reč, odnosno prenosi poruke značajne za pojedinca, porodicu ili širu zajednicu. U severnoafričkim zemljama tradicija veza razvijala se pod uticajem arapske kulture. Afrički vez može biti veoma komplikovane izrade. U narodu Hausa u Nigeriji izvođenje ukrasa na tunikama riga može da traje i šest meseci. Riga tunike dobijaju se na poklon od islamskih poglavara i smatraju se odećom počasti.

Da li je, u uslovima nepovoljne materijalne situacije, moguće planirati nove izložbe?

U oktobru planiramo izložbu koju dugo pripremamo u saradnji sa Nacionalnom umetničkom galerijom Namibije. Predložili smo afričkim kolegama kustosima da se izlože radovi poznatih umetničkih fotografa koji su snimali u Namibiji, a takođe i fotografije značajnih arheoloških lokaliteta iz perioda neolita koji obuhvataju pećinske slike sa teritorije te zemlje. Radovi umetnika Džona Muafangejoa biće izloženi na njihovu inicijativu, jer je on jedan od najznačajnijih savremenih namibijskih stvaralaca. Biće izložene njegove grafike, linorezi i drvorezi, zatim tapiserije, crteži i dizajn, kroz koje umetnik interpretira svet oko sebe. Razigrane i sponatane, takoreći dečije svežine, njegove grafike vezane su za gradski život i odnos muškaraca i žena. Njegovi prizori često sadrže satirični, kritički ili humoristički komentar na događaje, ljude i svakodnevni život.

S. Č.

IGRAČI I REKVIZITI: Table za mankalu, muzejski eksponati

Osnovna pravila ove igre, ona koja se ponavljaju u oko 200 varijanti mankale, su sledeća: dva igrača igraju na zajedničkoj tabli koja je podeljena u dva reda jednakih udubljenja. U svakom redu je isti broj udubljenja. U svako udubljenje igrači stave isti broj "piona", za koje mogu da posluže kamenčići, semenke, školjke, pasulj, bobice... Igrači naizmenično pomeraju pione iz udubljenja u udubljenje – "seju ih", i to u smeru suprotno kretanju kazaljke na satu, a zatim, pod određenim uslovima, mogu da "pojeđu" protivnikove pione. Pobjednik je igrač koji sakupi više protivničkih piona. U Afričkom muzeju se igra varijanta mankale pod nazivom "vari", omiljena u zemljama zapadne Afrike, na Karipskim ostrvima i na prostoru zapadne Indije.

Prema tradiciji, mankala je igra samo za odrasle muškarce. Ivana Vojt kaže da za ovo pravilo nema racionalnog objašnjenja, a smatra se da potiče otud što nijednom muškarcu ne bi prijalo da izgubi u

igri od žene ili deteta, ali to pravilo je odavno promenjeno. Tradicionalno, mankala se igra samo danju zato što je prema predanju noć vreme kada su aktivni duhovi, preci i božanstva, a ne ljudi. Na Barbadosu, na primer, smatrali su da bi igranje mankala noću moglo da pozove duhove smrti, a na ostrvu Antigvi su se plašili zombija. Jedinici koji su smeli da igraju noću bili su kandidati za budućeg kralja. U kraljevstvu Alada, koje je postojalo od 16. do 17. veka na teritoriji današnje zapadnoafričke države Benin, poštovan je običaj da nakon smrti kralja dva pretendenta za njegovo mesto igraju mankalu celu noć. Onaj ko do jutra postigne veći broj pobeda, postajao bi novi kralj. I narod Ganda, koji je živio u današnjoj Ugandi na obalama jezera Viktorija, birao je kralja pomoću mankala. "Mankala je kao strateška misaona igra istovremeno i igra dobrog proračuna, koja je vodila tome da onaj koji pobedi u duelu, ne samo da je nadmudrio protivnika, dokazao da je inteligentan i da ima strateške veštine, nego je i zadobio naklonost bogova i predaka, što ga je učinilo vrednim titule vladara naroda", kaže autorka izložbe.

U Muzeju afričke umetnosti izložena je komemorativna figura kralja Šjaam a-Mbula a-Ngvonga, osnivača dinastije

Bušong koja je na teritoriji Konga vladala narodom Kuba od 16. do 19. veka. Vladarski atribut ove dinastije jeste – tabla mankale. Veruje se da je ovaj kralj na jednom od svojih putovanja otkrio mankalu i doneo je u svoje kraljevstvo, a zatim podsticao njeno igranje u želji da njegovi podanici prestanu da se međusobno glože i svađaju.

Table za mankalu mogu biti različite – dvoredne ili četvororedne, a vizuelno, one simbolišu plodnost zemlje, gajenje životinja i seks. Na izložbi se može videti tabla iz Tanzanije koja je napravljena u obliku žene u ležećem položaju raširenih nogu, tabla naroda Dan iz Obale Slovanovače u obliku krokodila ili guštera ili table koje prikazuju kombinaciju antropomorfnih i zoomorfnih motiva.

MANKALA U BEOGRADU

Na kraju postavke, iznenađenje: dve table iz Beograda! Nađene su prilikom istraživanja 2006. godine u Donjem gradu Beogradske tvrđave uz kompleks velikog Barutnog magazina. Čuvaju se u Arheološkom institutu u Beogradu, i do sada nisu izlagane. Prema istraživanjima arheologa dr Vesne Bikić i dr Jasne Vuković, table su iz 17. veka. S obzirom da su nađene na prostoru tvrđave, smatra se

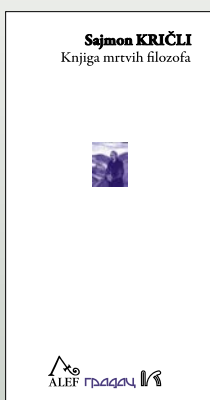
da su mankalu u Beogradu igrali turski vojnici, pa samim tim da su oni u Srbiju doneli običaj igranja mankale.

Danas se mankala u Beogradu igra u Klubu društvenih igara "C-22" na Novom Beogradu – tu je snimljen jedan od četiri kratka filma izložbe. Ivana Vojt kaže da je mankala primer i dokaz da vreme promeni formu neke tradicionalne vrednosti, i tako je sačuva: "Table za mankalu u Americi sada proizvode fabrike igračaka, a sve je popularnija i mankala u elektronskoj formi, dostupna online sa virtuelnim protivnikom. U Americi i Evropi pedagozi prepoznaju edukativnu funkciju ove igre i uključuju je u nastavne ili vannastavne aktivnosti dece. Igrajući mankalu deca se uče strpljenju, prate pravila i određen smer, igraju pošteno i uče se da prihvate poraz, razvijaju kognitivne sposobnosti, analitičko mišljenje, ali i osećaj za umetnost zato što sami izrađuju table. U Africi se svake godine organizuje veliki broj turnira, a u Ugandi se igra čak i na državnoj televiziji svaki dan po 15 minuta pre dnevnika. Mankala je igra koja je opstala transformišući se kroz vreme. Mi u Muzeju igračima nudimo obe varijante: da igraju na tabli ili sa računarom. Retko ko se odluči za računar."

SONJA ĆIRIĆ

NOVA IZDANJA

Sajmon Kričli
Knjiga mrtvih filozofa

Grejl Markus
*Tragovi karmina –
tajna istorija XX veka*

Leonid Šejka
Traktat o slikarstvu

Distributer Krug komerc
11000 Beograd
Makedonska 5/II (Staklenac)
E-mail: krug.avalasbb.rs
Tel: 011 303 92 66
011 240 14 33

zaum@eunet.rs
www.gradac.org.rs

*Svaka se knjiga proda, samo neka za dvadeset pet dana,
a neka za dvadeset pet godina.*

Žoze Korti, pariski izdavač i knjižar

U mehuru od sapunice

Primena Zakona o javnim nabavkama, koji je stupio na snagu 1. aprila, ugrožava rad ustanova kulture i apsolutno nije primenjiv u proizvodnji pozorišnog umetničkog dela. Sada je samo biće pozorišnog života Srbije ugroženo i teatri će morati da budu zatvoreni. Ne zato što neko želi da kontroliše trošenje novca, ili otuda što se neko u pozorištima bogatio, već zato što nigde u svetu pod ovakvim uslovima nije moguće praviti pozorišne predstave

Piše: **Aleksandar Milosavljević**

Narod koji ne voli pozorište osuđen je na propast, ili kako Srbi sami sebe uništavaju

Ovako bi mogao da glasi oglas koji će uskoro biti objavljen u ovdašnjoj štampi: "Odlukom Upravnog odbora br. xxxxx-5/13, Srpsko narodno pozorište namerava da na scenu 'Pera Dobrinović' postavi dramsko delo domaćeg pisca. Tema drame, za koju tražimo autora, treba da se bavi odnosom umetnosti i umetnika (po mogućnosti dramskih) prema ratu. Poželjno je da se radnja komada dešava u srbijanskoj varošici tokom Drugog svetskog rata, a da osnovu dramske radnje čini sudbina grupe putujuće pozorišne družine, recimo izvesnog Vasilija Šopalovića. Komad treba da ima do 20 likova – ravnomerno raspoređenih na ženske i muške uloge. Drama treba da podrazumeva što manje scenografskih i kostimskih promena, a predstava ne sme da traje duže od sat i četrdeset pet minuta... Prijave autora koji ne prilože potvrdu o izmirenim obavezama prema Poreskoj upravi neće biti uzete u obzir..."

U slučaju da oglašivača srećno mimoiđu ponude hordi skribomana i ponekog duhovitog čitaoca novina, spremnog da se poigra temom i likovima jedne od najboljih drama ikada napisanih na srpskom jeziku, sledeća faza "rada na novoj predstavi" predviđa direktan poziv piscu drame *Putujuće pozorište Šopalović* (jer sam apsolutno siguran da se akademik Ljubomir Simović neće javiti na oglas).

Na scenu, onda, stupa postupak nagodbe, kojom prilikom bi Simoviću bila predočena suma novca predviđena za otkup dramskog dela. Recimo da On na nju pristane (u šta sam siguran, jer je Simović provereno skromna osoba). Tada se predlog ugovora, s urednom dokumentacijom o poštovanju postupka javne nabavke umetničkog dela, šalje Komisiji za javne nabavke koja ima rok od 10 dana da odgovori na molbu SNP-a.

U pomenutoj Komisiji, barem po tvrdnjama odgovornih iz Uprave za javne nabavke, sede stručnjaci koji se "razumeju u problematiku". A "problematika" podrazumeva nabavku pisaca, reditelja, kompozitora, scenografa, kostimografa, pozorišne rekvizite, klirita, letava itd.

Pitam se ko su ti stručni ljudi, i otkuda oni u Komisiji a nema ih na "drugoj strani", onaj gde su stvaraoci, autori? Ko

garantuje za njihovu stručnost, objektivnost, i neće li se i u slučaju rada ove Komisije dogoditi nešto slično onom što već godinama opterećuje rezultate rada one druge komisije – za dodelu tzv. nacionalnih penzija? Hoće li, kao što to biva u Srbiji, i u ovoj Komisiji sedeti podobni i simpatizeri koji se rukovode revolveraškim i netačnim podacima o visini autorskih honorara u našim teatrima, plasiranim u ovdašnjim tabloidima da bi svesno bio marginalizovan ozbiljan rad u pozorištima, te da bi teatar definitivno ustuknuo pred realiti šou-programima.

No, ako pomenuti tender (ikada) bude srećno raspetljan, Pozorište "još samo", razume se po istoj proceduri, treba da "nabavi" reditelja, scenografa, kostimografa, koreografa, lek-tora, dirigenta, baletskog ili operskog solistu, pa i nesrećnog Vasilija Šopalovića (ako odgovarajućeg glumca nema u ansamblu)... Tek potom ćemo se, takođe posredstvom tendera, baviti nabavkom dasaka, eksera, lesonita, cipela, tkanina... Istina, materijalima ćemo se prethodno baviti i na početku fiskalne godine, kada se od nas očekuje da predvidimo količinu svega navedenog, i to u času kada ne znamo kolikim novcem ćemo raspolagati sledeće godine (fiskalne), a ni ko će se sve javiti (ili neće) na oglase kojima budemo tražili autore.

U slučaju Srpskog narodnog pozorišta ovi postupci se množe sa tri, jer imamo Dramu, Operu i Balet, što znači, po Zakonom predviđenim standardima, da nam valja zaposliti još najmanje 9 "izvršilaca" u administraciji. I to bi bilo u redu (sa stanovišta smanjenja broja nezaposlenih, no mi i bez tih 9 administrativaca ne možemo da zaposlimo neophodne mlade glumce, baletske igrače, muzičare... Da ne pominjem zahtev Države pozorištima u Srbiji da smanje broj administrativnog osoblja; da ne pominjem da će, na godišnjem nivou, SNP plaćati najmanje 100.000 dinara za objavljivanje stupidnih oglasa; da ne pominjem da pod ovakvim tenderskim uslovima nigde u svetu nije moguće praviti pozorište. Ovakve uslove ni Miloš Obrenović nije postavljao Joakimu Vujiću!

Pozorišta u Srbiji se ne protive transparentnom trošenju budžetskih para! Uostalom, svaki naš teatar ima osnivača, upravni i nadzorni odbor, a retka su ovdašnja pozorišta u koja redovno ne dolaze inspekcije. Sve su to oblici najne-

Foto: A. Anđić

posrednije kontrole trošenja budžetskog novca! U svaku kalendarsku godinu mi ulazimo s preciznim repertoarskim planovima, zasnovanim na predviđenom i unapred odobrenom budžetu (koji, istina, tokom godine često i nenajavljeno biva umanjen, što naše planove dovodi u sferu apsurdna), a svaki utrošeni dinar moramo da pravdamo – i za autorske honorare, i za tkanine, i za šrafove...

Nije tačno da smo se tek sad pobunili protiv ovog nakaradnog zakona! SNP je tokom minulih godina nakupilo bogatu dokumentaciju prepiske s nadležnim organima, sastavljenu od molbi, upozorenja, predstavljanja, amandmana (pa i na najnoviji Zakon)... Imamo i pismo nekadašnje ministarke finansija u kojem ona uvažava naše argumente i veli da ne moramo sprovesti proceduru javnih nabavki za umetnike, no imamo i naknadno upozorenje finansijske inspekcije u kojem se kaže da ovo mišljenje Ministarstva nije u skladu sa Zakonom.

Sada je, međutim, samo biće pozorišnog života Srbije ugroženo i teatri će morati da budu zatvoreni. Ne zato što neko želi da kontroliše trošenje novca, ili otuda što se neko u pozorištima bogatio, već zato što NIGDE U SVETU pod ovakvim uslovima NIJE MOGUĆE praviti pozorišne predstave. Zakon o javnim nabavkama jednostavno nije primenjiv u proizvodnji pozorišnog umetničkog dela!

Ovaj Zakon dovodi u pitanje i umetničke festivale, obezmišljava funkciju selektora, a smisao selekcije dovodi do apsurdna po kojem festivalski program čine najjeftinije a ne najbolje i umetnički najprofilisanije "ponude".

Ne kao poslednju odbranu od bezumlja, neznanja, nestručnosti i neodgovornosti, nego kao podsećanje na smisao teatra, poklanjam ovu pesmu Ljubomira Simovića.

Rasprava o pozorištu

Šta će nam pozorište, kad smo goli i bos?

Šta će nam glumci, kad nemamo soli?

Oni nam donose glasove bogova,
pesme junaka, sijanje Zlatnog runa!
Nama treba gasa, treba brašna, pasulja i sapuna!

Oni govore Evripida i Šekspira!

Može li taj Šekspir da napuni trbuh?

Šiju li se od tog Evripida čakšire?

Piše li taj Evripid propusnice?

Zvecka li taj Šekspir ko puna kasica?

Ne treba nam Šekspir, već kobasica!

Dok oni glume, mi ginemo!

Kisnemo pred vešalima!

Kuvamo koprivu!

Cvilimo u stupici i stupi!

Nema nam spasa ni u mišjoj rupi!

Nama su potrebne bolničarke, a ne glumice!

Kuršumi nas stižu i u tvrđavama,

u bunkerima, u zemunicama, pod šlemovima...

A oni, Gospode...

Oni kroz baražnu vatru lete

u mehurima od sapunice!

Lorka je napisao: "Narod koji ne voli pozorište osuđen je na propast." I bio je u pravu, no to naši zakonodavci ne razumeju.

Jednog dana, kada se analizom vremena u kojem mi danas živimo bude bavio neko manje politikantski ostrašćen, biće ustanovljeno do koje mere je odsustvo brige o kulturi – a samim tim i o čuvanju kulturne baštine i stvaranju novih vrednosti u sferi kulture – uticalo na potpunu devastaciju civilizacijskih standarda, na rušenje nacionalnog identiteta, sveopšte oprostačenje, pa i na situaciju u kojoj se na ovakav način borimo za Kosovo.

Kada je pre 152 godine Jovan Đorđević sa istomišljenicima osnivao Srpsko narodno pozorište, morao se boriti protiv ugarske administracije, a mi se danas ubismo objašnjavajući Srbima da su ovoj državi važni njeni teatri, da se upravo kroz njih na najefektniji način projektuje slika aktuelnog Duha vremena, da su oni jedan od temelja očuvanja i izgradnje nacionalnog identiteta (pa i kad igramo Čehova ili Šekspira), te da s pozorišnih scena najglasnije odjekuju najaktuelnija pitanja vezana za epohu u kojoj živimo. Ili barem to pokušavamo.

(Autor je upravnik Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada

i član predsedništva Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije)

Reditelj i njegove žene

Prošle godine o Alfredu Hičkoku snimljena su dva biografska filma koji za temu imaju njegov odnos sa ženama. U filmu *Devojka Džulijena Džerolda* Hičkok je prikazan kao seksualni monstrum koji muči sofisticirane plavuše koje ne može da ima; u *Hičkoku* Saše Gervasija, on je pomalo problematični, ali šarmantni genije iza koga stoji ljubav snažne žene, njegove supruge Alme Revil

O Alfredu Hičkoku, reditelju koji je tokom 60 godina karijere snimio preko 50 filmova, snimljena su, u toku prošle godine, dva igrana filma – *Devojka*, HBO drama u režiji Džulijena Džerolda, s Tobijem Džounsom i Imeldom Stontom u glavnim ulogama, i film *Hičkok* Saše Gervasija, sa Antonijem Hopkinsom i Helen Miren, koji je beogradsku premijeru imao na nedavno završenom Festu. Oba ostvarenja bave se Hičkovim odnosom prema ženama koje su činile njegov život. Radnja prvog dešava se tokom snimanja filmova *Ptice* i *Marni* i Hičkovim odnosom sa glumicom Tipi Hedren, dok se drugi bavi događajima tokom snimanja filma *Psiho* i ženom o kojoj se ređe govori, a sa kojom Hičkov odnos nije bio ništa manje kompleksan – njegovom suprugom i saradnicom Almom Revil.

“Među mnogim ljudima koji su doprneli mome životu”, rekao je Alfred Hičkok

na dodeli Nagrade za životno delo Američkog filmskog instituta 1979. godine, “zamolio bih za dozvolu da pomenem ime na samo četvoro koji su mi pružili najviše ljubavi, priznanja, ohrabrenja i pomoći. Prva osoba je montažer. Druga je scenarista. Treća osoba je majka moje ćerke, Pat. Četvrta je sjajan kuvar koji izvodi čuda u kuhinji. I njihovo ime je Alma Revil.”

ŽENA NJEGOVOG ŽIVOTA

Alma Revil rođena je 1899. u porodici trgovca čipkom. Njen otac je, kada je ona bila još devojčica, dobio posao u najvećem britanskom filmskom studiju. Alma ga je često posećivala, te je u jednom trenutku u studiju dobila i posao kao britanska verzija kafe-kuvarice – bila je devojka koja kuva čaj. Vredna, inteligentna i radoznala, ubrzo je unapređena – pomagala je rediteljima prilikom montaže, a zatim i prilikom snimanja i pisanja scenarija za film. Ovaj posao omogućio joj je pristup

filmskoj industriji u kojoj je u to vreme bilo vrlo malo žena. Alfreda Hičkoka upoznala je još dok je bio samo grafički dizajner. Godine 1923. godine Hičkok, mladi reditelj, poziva Almu da mu pomogne sa montažom filma *Woman to Woman*. Poslovna saradnja koju su tada započeli trajace narednih 60 godina.

Ledi Hičkok, kako kažu bivši saradnici para, bila je nezaobilazna kada su u pitanju montaža, uređivanje dijaloga, nadgledanje kontinuiteta radnje i grešaka koje se potkrajaju pri snimanju. Najčešće se kao anegdota pominje intervencija koju je Revilova izvela upravo tokom montaže *Psiha*. Ona je jedina primetila da je Dženet Li, nakon što je, iskasapljen nožem, pala na pod tuš kabine, ipak malo mrđnula oči i grkljan. Ova nedoslednost u trajanju od jednog frejma ispravljena je u montaži.

Alma Revil autorka je preko 20 scenarija za filmove od kojih je mnoge režirao Hičkok, a na nekim scenarijima, u čijoj je

ALFRED HIČKOK: Sa Dženet Li na snimanju *Psiha*, sa Almom Revil, sa Tipi Hedren na snimanju *Ptica*; kadar iz filma *Hičkok* Saše Gervasija (levo)

reviziji imala učešća, nije ni potpisana. U filmu Saše Gervasija, čiji je scenario zasnovan na knjizi Stivena Rebela *Alfred Hičkok i snimanje Psiha*, Alma je prikazana kao snažna, inteligentna žena, posvećena Hičkoku. Kada je potrebno staviti hipoteku na kuću da bi se snimio *Psiho*, film u koji studio nije verovao, Alma Revil je pristala. Učestvovala je u adaptaciji scenarija, u izboru glumaca, u montaži, čak i u snimanju filma kada se Hičkok razboleo. U filmu *Hičkok* Alma Revil, koju igra Helen Miren, u jednom trenutku kaže: "Kada budeš promovisao film po celom svetu, pratiću te i biću nasmejana, iako ću biti iscrpljena da iznemoglosti. Biću ljubazna prema ljudima koji gledaju kroz mene, ili me laktaju jer je jedino što vide slavni reditelj Alfred Hičkok. Ali zapamti", dodaje ona, "ja sam Alma Revil, tvoja supruga, ne jedna od onih plavuša na ugovoru koje kinjiš."

SVE NJEGOVE PLAVUŠE

U filmu *Devojka*, zasnovanom na knjizi *The Dark Side of the Genius*, autora Donalda Spota, ispričana je priča o jednoj od tih plavuša, glumici Tipi Hedren. Sa njom je Hičkok snimio dva filma, *Ptica* i *Marni*. Snimajući *Ptica*, Hičkok se odlučio da glavnu glumicu u jednom trenutku pošalje na tavan – scena je snimana tako što su na glumicu bacane žive ptice, a snimanje je, umesto jednog, trajalo čak pet dana. Tokom snimanja te scene Hedren je bila ozbiljnije povređena i doživela je nervni slom, tako da je do kraja filma imala medicinsku negu i bila pod sedativima. Ova glumica tvrdila je da je od Hičkoka dobila jasne ponude seksualne prirode, a kada ga je odbila, pretio je kako će joj uništiti karijeru. "Dotakni me", kaže joj Hičkok, skoro molećivo, u filmu

Devojka, u trenutku kada se nađu sami u prostoriji, "dotakni me, niko neće videti."

Alma Revil je u ovom filmu skoro nemi svedok opsesije svoga supruga, koja se nastavljala i van filmskog studija. Hičkok je davao jasna uputstva prema kojima se šila odeća za njegove glumice, a tu odeću one su bile obavezne da nose i van seta. Kao Džejms Stjuart u *Vrtoglavi*, reditelj je insistirao na određenoj frizuri i šminki, tako da žene sa kojima je radio potpuno odgovaraju slici u njegovoj mašti. Džesika Bil kao Vera Majls u *Hičkoku* kaže: "Počinje tako što želi da ti izabere frizuru. Zatim hoće da ti bira odeću, prijatelje i koliko dece ćeš imati." Međutim, nisu sve žene sa kojima je radio imale utisak da su u tom kreativnom procesu zlostavljane. Kim Novak ispričala je kako se Hičkok, tokom snimanja *Vrtoglavi*, prema njoj ponašao sa poštovanjem. Nakon što su joj izabrali kostim, ona je otišla u njegovu kancelariju da mu kaže kako joj se ne dopadaju sivo odelo i crne cipele koje je trebalo da nosi. On ju je saslušao i rekao: "Hvala što si mi to ispričala. A sada, nosićeš sivi kostim i crne cipele, jer sam ja reditelj." Glumica nije time bila povređena jer je Hičkok bio jedan od retkih reditelja koji su uopšte želeli da razgovaraju sa mladim glumicama. "Holivud se u to vreme ponašao prema ženama tako da sam mogla lako da se identifikujem sa Džudi, junakinjom *Vrtoglavi*", rekla je Novak: "Vuku je i guraju i govore šta da obuče, kako da priča i kako da se ponaša."

ŽENE I MARKETING

Alfred Hičkok je, osim što je bio talentovan reditelj, bio veoma talentovan i za marketing. Uvek je imao osobu čiji je posao bio da ga promoviše u medijima, a za mnoge tračeve koji su ga pratili

ispostavilo se da su izmišljeni samo radi privlačenja novinarske pažnje. I Hičkovi saradnici kažu da su priče o njegovom lošem odnosu prema glumcima preterane, ali kada je Kerol Lombard na snimanje *Gospodina i gospođe Smit* dovela nekoliko krava, aludirajući na Hičkovu navodnu opasku da su "glumci stoka", bilo je to odličan povod za novine da pišu o snimanju još jednog njegovog filma. Norman Lojd, glumac u *Saboteru* i kasnije tv producent i reditelj, rekao je kako "Hičkok nikada nije porekao koncept 'Hičkokovih plavuša' jer je on bio dobar za publicitet". Sam Hičkok je više puta isticao kako je njegov omiljeni film *Senka sumnje*, ostvarenje u kome glavna junakinja nije mučena plavuša sumnjive naravi, već mlada devojka koja, suočena sa pretnjom po sopstveni život i mir svoje porodice, uspeva da se sopstvenim snagama izbori protiv napasnika.

Alfred Hičkok, seksualni monstrum koji muči sofisticirane plavuše koje ne može da ima, kakvim je prikazan u filmu *Devojka*, ili pomalo problematični, ali šarmantni genije iza koga stoji ljubav snažne žene, kako ga tumači Entoni Hopkins u *Hičkoku*, nikada nije dobio Oskara. Da je Alma Revil i postala rediteljka, a ne samo briljantna saradnica svoga muža, verovatno ga ne bi imala ni ona – Ketrin Bigelow je bila prva žena koja je dobila Oskara, tek 2010. godine. Kakva god da je istina o Hičkoku i njegovim ženama, od jednoga se ne može pobeći – činjenice da je jedan deo njegovog *brenda* izgrađen na njegovoj ženomrzačkoj reputaciji. Marketinška mašina je priču o reditelju koji voli da kinji plavuše pretvorila u legendu, što ne bi učinila da tu legendu nije imao ko da traži i da – kupi.

TATJANA RISTIĆ

NA OTVARANJU: Ballet Jazz Montreal

Novi standardi

Jubilarni deseti Beogradski festival igre obeležiće i Pekinški plesni teatar, koji ovom prilikom gostuje prvi put u regionu

Još od prvog izdanja Beogradskog festivala igre, zahvaljujući izvedbama najpriznatijih koreografa i kompanija, naročito u uslovima kada to u ovoj sredini i kulturi umetničke igre niko nije ni sanjati mogao, dešavala se prava revolucija. U protekloj deceniji Festival je pred domaće umetnike i publiku postavio posve nove standarde savremene plesne i pozorišne estetike. Značaj ovako osmišljenog kulturnog noviteta nije ostao neprimećen. Festival je dobio mnoge nagrade: nagradu Fonda "Jelena Šantić", UNESCO ga je proglasio vodećim plesnim projektom u regionu Jugoistočne Evrope (2006), nakon čega je usledio prijem u Svetsku plesnu alijansu; dobitnik je priznanja Zvezda Beograda od Agencije za Evropske integracije, a nemački časopis "BalletTanz" proglasio je 2012. godine Beogradski festival igre

kao "najreprezentativniju plesnu manifestaciju starog kontinenta" i "plesnog trendsetera".

Od 5. do 19. aprila po deseti put odigraće se ovaj "naš" spektakl savremene igre, naša fešta renomiranih svetskih baletskih umetnika. Otvaranje Festivala rezervisano je za čuvenu kanadsku trupu Ballet Jazz Montreal, koja ove godine slavi 40. rođendan. Od repertoara za prvo gostovanje na našoj sceni može se očekivati snažan plesni izraz kroz kulturu blisku hip hopu, uličnom i džez plesu. Danski plesni teatar takođe prvi put nastupa u Srbiji, sa komadom *Ljubavne pesme* koreografa Tima Raštona. Uz muziku džez klasika ono što se u scenskom smislu može reći za ovu predstavu to je da odiše senzualnošću i čežnjom za ljubavlju.

U Pančevu i Beogradu igraće se *Brod ludaka*, nama već poznatog izraelskog

koreografa Niva Šenfilda. Reč je o politički i društveno angažovanom plesnom komadu koji sagledava aktuelni trenutak, uticaj medija na običnog čoveka i svu besmislenost tumanaranja u grupi... Jedan od najpoznatijih evropskih koreografa Anželin Preljokaž publici može biti poznat zahvaljujući jednom starom nezaboravnom otvaranju Bitefa kada je gostovao sa komadom *Romeo i Julija*. Sada je prvi put na Beogradskom festivalu igre sa najnovijom predstavom *Ono što zovem Zaborav*. Reč je o komadu nastalom prema istoimenom romanu Lorena Motvinjea koji je inspiraciju našao u kratkoj vesti o istinitom događaju u Lionu 2009. godine.

Belgijska trupa Peeping Tom poznata je publici festivala od pre tri godine, a sada dolazi sa novim komadom *Izdaje se!*. "Minuti u kojima treba uživati u potpunosti

apsurdnosti, humoru i zaprepasćujućim slikama koje pokreću maštu." Jedna od najstarijih i najboljih evropskih baletskih kompanija, koju onedavno predvodi legendarni igrač Manuel Legri, Državni balet bečke Opere, gostuje prvi put u Srbiji. Za dva naslova, koje potpisuju poznati koreografi Patrik de Bana i Dejvid Dovson, nastup u Centru Sava biće apsolutna premijera, nakon pretpremijernog izvođenja na sceni matične kuće.

Ono što smo svih ovih godina nestrpljivo čekali, najzad će se dogoditi i to baš u godini jubileja. Balet beogradskog Narodnog pozorišta prvi put će nastupiti u okviru Beogradskog festivala igre sa postavkama Jiržija Kilijana, Mari-Klod Pjetragale i koreografskog dvojca – Pol Lajtfut i Sol Leon. U godini jubileja, takođe, još jedno gostovanje je od ogromnog značaja. Prvi put u regionu nastupiće Pekinški plesni teatar donoseći kreativan osvrt na ekonomsku i ekološku krizu početkom XXI veka i pokušavajući da pruži definiciju duhovne snage u potrazi za individualnim ili zajedničkim izlaskom iz tame. Ogoljena bina, izazovna površina i masivan muzički okvir. Ljudi koji se sapliću, kotrljaju, padaju, puze i ruše na nesigurnom terenu. *Izmaglica* je predstava koja se tri puta vraćala na scenu london-skog "Sadlers Velsa".

Na zahtev publike, posle velikog uspeha na jednom od prethodnih festivala, dve večeri zaredom na programu će biti predstava švajcarske kompanije Alias. Rimejk naslova *Težina sundera* otkriva jedan uvrnut svet, čuda koja su moguća, igrače koji "odistinski" preplivavaju scenu pod punom ronilačkom opremom... MaggoDanza iz Italije stiže sa novim čitanjem muzike Pergolezija, Vivaldija i Stravinskog, i posve mladim a superiornim igračima.

Čuveni Vim Vandekeijbus, flamanski igrač i koreograf fizičkog teatra, sa svojom trupom Ultima Vez dolazi na Beogradski festival igre sa novim naslovom – *Booty Looting* u kome se bavi fenomenom fotografije. *Studija zabave* koreografa koji je pre dve godine oduševio beogradsku publiku, mladog Aleksandera Ekmana, donosi najbolju zabavu za kraj festivala i vraća na našu scenu Kulberg balet, koji je tokom festivala postao jedan od favorita domaće publike. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Politizacija ontologije

Alpar Lošonc: Otpor i moć

Adresa, Novi Sad 2012.

Metafizika bi se mogla definisati i kao čvrsta vera u nepromenljivu strukturu stvarnosti: šta god da se dogodi, kakva god promena da nastupi, samo jezgro stvarnosti ostaje netaknuto, jednako sebi. Duh, recimo, nikada ne umire, za razliku od propadljivog tela. Stvarnost se tu vidi kao dovršena struktura, a na tumačima je samo da otkriju njene zakonitosti, da nam pokažu kako ona radi i šta je njena istina. Filozofska disciplina koja pokušava pojmom da zahvati taj nepromenljivi sloj stvarnosti, njen temelj, izvor i njenu svrhu istovremeno, naziva se ontologija: nauk o biću kao biću, o onome što uvek postoji bez obzira na oblik ili način na koji se pojavljuje. Na ontologizma – tim predanim čuvarima bića, sveštenicima istine kao takve – nezahvalan je zadatak da istinu stvarnosti otkriju, da sa nje zbace cebe predrasuda, privida i gluposti (da je razode-nu takorekuć) i da nas suoče s njom, pa šta bude.

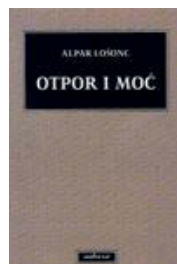
U takvoj postavci politika se ne kotira preterano visoko. Ona je, naime, uvek stvar ljudi, ljudskih poslova, a tu, među ljudima, kao što je poznato, ima svega i svačeg, ponajviše laži, gluposti, nevere i uopšte sranja. Pa kad već stvari tako stoje (loše, dakle), neka se rešavaju sredstvima političkim (bolja ni ne zaslužuju), dočim je istina stvar uzvišena i politikom neuprljana, te se njome imaju baviti bogovi, um(j)etnici i filosofi. Ova je slika tek blaga karikatura onoga što se u ontološkom vrtu može pronaći i nije čudo kad se poneki ontolog – sjajan, čak i genijalan (poput Hajdegera) – na drugoj ravni pokaže kao kompletan idiot (opet Hajdeger).

Novosadskom filozofu Alparu Lošoncu ništa nije toliko strano kao ovaj i ovakav pogled na svet (i filozofiju). Ako je tačna ona čuvena Fihteova opaska da svaki filozof bira filozofiju prema sopstvenom temperamentu, prema tome kakav je čovek – pa će miševi da potraže pribežište u ne-

kakvom naturalizmu gde ne pretila velika opasnost od preuzimanja odgovornosti za to što misle i za način na koji misle, dok će odvažni da se opredele za "sistem slobode" (Sloterdajk) – Lošoncova je filozofija, bez sumnje, filozofija slobode, a to znači filozofija koja se ne krije iza

velova metafizičkih sistema i teorija koje korespondiraju samo sa večnošću, već preuzima odgovornost za ono sada i ovde. Lošonc misli politički. On radi na fragmentima stvarnosti izlažući ih visokoj temperaturi pojma rizikujući da, u jednom trenutku, popuste ili stvarnost, ili pojam. Za Lošonca nikakva struktura stvarnosti, pa ni istina, ne prethodi političkom životu. Za istinu se imaš izboriti. Lošonc je, utoliko, moderan mislilac, ili, kako bi to rekao njegov povlašćeni sagovornik Žil Delez, mislilac imanencije. Lošoncova knjiga *Otpor i moć*, uz pratnju najrecentnije literature na četiri jezika, nastavak je prodornih analiza moći započetih u tekstovima *Suverenost, moć i kriza* (2006) i *Moć kao najveći društveni događaj* (2009).

Lošonc pribegava strategiji koja ruši hijerarhiju utvrđenih, kanonizovanih filozofskih pojmova: objektivnim strukturama on suprotstavlja intenzitete, strahu suprotstavlja afektivne konfiguracije, nasilju suprotstavlja moć, iskazivanju bića

u simboličkom poretку su-protstavlja refleksiju o sopstvenom položaju sada i ovde, utemeljenju suprotstavlja ono kertesovsko bezsudbinstvo, a suverenosti – snagu događaja. Sasvim je logično, zbog toga, što su Lošoncovi sagovornici Agamben, Fuko, Ransijer, Hana Arent, Marks (dosta prostora odlazi i na Badjua, premda nije sasvim jasno zbog čega). Drugim rečima, Lošonc politizuje ontologiju. Noseći tekst ove zbirke nesumnjivo je "Politizacija imanencije; politizacije posredstvom imanencije" u kojem autor, hvatajući se u koštac sa teškim mestima Delezo-ve filozofije, energično razbija guste slojeve transcencije u filozofiji i politici i pokazuje u kojoj meri su i transcencija i pripadajuća joj ontologija pasivne strukture koje, po prirodi svoje pasivnosti, pružaju otpor politici shvaćenoj kao delovanje. Jednostavnije: ako političko

mišljenje razbija svaku pretpostavku koja u sebi nema dovoljno životne snage, onda je napetost između politike i ontologije prirodna posledica takvog odnosa: istina ne čeka da bude otkrivena (ontologija), nego osvojena (politika). Istovremeno, međutim, da bi ono političko zasluživalo svoje ime, da bi očuvalo supstanciju slobode koja se razvija iz sebe same, ono u sebi mora da razvije strategija otpora svakoj vrsti tlačenja koje dolazi iz samog političkog! Zaplet je potpun. Da bi ga, barem donekle razrešio, a više da bi pitanja postavio na drugačiji (nečuvan) način, Lošonc u svoju dinamičnu igru uvodi predstavljanje, melanholiju, ponovo pojam krize, autonomiju subjekta i njegovu zavisnost, ideologiju, sve vreme održavajući snažnu vezu sa sadašnjošću, ali ni u jednom trenutku ne odustaje od pojma. Jer, kao filozof, on drugo oruđe od pojma nema.

IVAN MILENKOVIĆ

Roman

Igra strasti i tabua

Aleš Čar: Igra anđela i šišmiša

Prevela Ana Ristović

Arhipelag, Beograd 2012.

Treći put je otišao u noć samo dan nakon druge posete brlogu: ovog puta ga je večernje očekivanje već ispunjavalo opasnim polemom, šunjanje praznim ulicama, kraj prozora, osvetljenih i mračnih, mimo ždrebla na kojima bi svakog trenutka mogao da se upiše par svetlećih zenica i

da mu sudbinu usmeri na put munjevitog, slatkog i skandaloznog izopštenja. Zakoračiti, ići, utonuti u tamu, oko jedanaest, kada većina građana umire pred treperenjem televizijskih ekrana, kada većina mladih već učute ili nađu mesto gde bi u miru mogli da provedu noć.

Jedan od večnih, valjda doslovno *neistrošivih* motiva moderne proze jeste i motiv kamijevskog "pada": Ugledni Građanin male (ili velike) varoši, dika i ponos smernog građanstva i poretka Moralne Većine, sopstvenom voljom ili sticajem okolnosti biva lišen milosti sopstvenog "ugleda", i njegova egzistencija nepovratno zapu-ćuje ka margini, ka otpadničtvu. A tamo, na drugoj strani, možda će pronaći nesreću i smrt a možda i novi, bolji početak – to čak i nije najvažnije. A šta jeste najvažnije? Pa, verovat-

no to da se drugačije zapravo nije moglo: u pećini laži se može životariti neko vreme, ali proživeti život u njoj zapravo znači umreti za života. Nema cene koju čovek neće biti spreman da plati da se oslobodi tog ropstva... Pa čak i ako mu se čini da nije spreman: drugi će to, ako treba, učiniti za njega. Ta, uvek će se već naći neko da vam pomogne u padu, da vas odgurne u stranu udovoljavajući – ako ništa drugo – sopstvenom potmulom ubeđenju da samo još vi stojite između njega i nepravedno izmišćenog životnog ispunjenja...

Roman jednog od vodećih slovenačkih prozaika Aleša Čara *Igra anđela i šišmiša*, izvorno objavljen 1997. a sada dostupan na srpskom u ediciji "Sto slovenskih romana", u bitnom sledi ovu matricu. Otac Faus (!), rimokatolički sveštenik u ranoj sredovečnoj dobi, stiže u provincijski rudarski gradić za župnika. Gradić mu je, pokaže se, ne baš tako stran, jer

njegova ranija životna priča ima veze s njim. Tiho meštašče ušuškano među brda i rudnike dobra je baza za spokojan život ispunjen blagoutrobijem, a bogme i za neko buduće napredovanje u crkvenoj hijerarhiji, i sve bi to kanda baš tako i bilo da jedan susret u ocu Fausu ne rasplamsa kobnu strast: veoma mlada i od svake građanske

čednosti *raspuštena* privlačna devojka Nasja postaje njegova erotska opsesija. Put ka njenom "ostvarenju" vodi preko kuće u kojoj se okupljaju malovaroški "otpadnici", u čijem alkoholi-

saksanju bogobojazno građanstvo male varoši vidi "satanističko" zlo, zamišljajući ko zna kakve užase koji da se dešavaju tamo, u kući jednog od njih, u tom Svratistu Zalutalih u kojem će i otac Faus – kada jednom uđe – zapravo ostaviti ceo svoj dotadašnji život, da ga više nikada ne pronađe. Uostalom, neće više ni pomisliti da je to bilo nešto vredno pronalaženja... Ako je to, taj odlazak na "stranputicu" – zločin, onda je i kazna tome primerena: na koncu je to slom celog – dakako, u temelju krhkog – sistema vrednosti na kojem je Fausov život bio zasnovan, izopštenje iz crkvene hijerarhije i iz "boljeg" građanstva te na koncu "ludnica" kao jedno od onih posvećenih mesta na kojima, preventivno izopšteni, obitavaju Nesnađeni u poslovima i danima "solidnog" građanstva.

Igra anđela i šišmiša ipak nije samo priča oca Fausa, nego i njegovih mlađanih prijatelja: od Nasje koja će

se neuspešno konformirati očekivanjima sredine udajom za "dobru partiju" u vidu gradonačelnika (a što će se opet jako loše završiti...) do cele galerije marginalaca i zgubidana – u rasponu od semikriminalnog do polu-umetničkog sveta – kojem će ta kuća biti kakav-takav izlaz iz provincijske čamotije. Na toj se drugoj, "tamnoj" strani pronađu, uostalom, i oni koje tamo nismo tražili niti su se sami tamo zamišljali, poput neugledne, naizgled samo veri predane župnikove domaćice Anje, koju opseda lezbijska žudnja za Nasjom – takođe jedan od "poganih" biofilnih poriva po sili stvari suprotstavljenih samozaljubljenosti i nereflektovanoj Vrlini dobrih građana i hrišćana, uvek spre-

mni da potpale lomaču za grešnika-cu.

Radnju romana Čar smešta u rane devedesete (od 1992. do 1995) u Sloveniji, mada se ime te zemlje – ni bilo koje iz južnoslovenskog okruženja – nijednom ne spominje, samo je Ljubljana tu i tamo poimenično prisutna kao razgovorni motiv, ali i kao mesto zbivanja manjeg dela radnje, a na jednom se jedinom mestu u knjizi – negde već pred kraj – spominje i ime rudarskog gradića: Idrija (rodni grad pisca). Vešto odmeravajući odnos "lokalnog" i "univerzalnog" pisac uspeva da mu roman ne ostane negde u onom neretko tako nadobudno-dosadnom limbu *apstraktne univerzalnosti*, a da istovremeno ne otkli-za ni u odviše lokalno i plit-

ko zavičajno-autobiografsko, čak i ako takve građe u romanu ima (što nije nerazumno pretpostaviti).

Istovremeno, pisac gotovo u potpunosti zaobilazi iole eksplicitan tretman društvenog i epohalnog konteksta (sveži raspad Jugoslavije, nova, samostalna država, zamena dominantne "socijalističke" paradigme novom, kapitalističko-nacionalno-verskom), ali je sve to zapravo i te kako tu, samo što se autor razložno čuva da ga izvede u prvi plan jer mu je, reklo bi se, više stalo do priče *Igre anđela i šišmiša* kao prilično svestremene povesti o uvek visokoj, ali nikada previsokoj ceni za preuzimanje Slobode. Pa ipak, zanimljivo je videti kako kroz neke svešteniko-

ve snove i literarne pokušaje probijaju motivi nelociranog "građanskog rata" – recimo, scene najsličnije onima iz opsade Sarajeva, koja se dešava baš u tim godinama – što pokazuje kako je grmljavina i tutanj razularene Istorije ipak tu negde, iza čoška, čak i u okolini prividno spokojnog župnog dvora podalpskog gradića.

Šteta što prvi i do danas najbolji roman Aleša Čara nije ranije preveden (uzgred, studiozan i neretko virtuozan prevod Ane Ristović zaslužuje svaku pohvalu), mada opet, ova knjiga ni na koji način ne gubi s protokom vremena, jer ono čime se prevashodno bavi nema tu blagotvornu osobinu zastarevanja.

TEOFIL PANČIĆ

Wine Style

PETA REGIONALNA KONFERENCIJA O VINU

PETAK 12.4.2013.

- STRUČNA PREDAVANJA O NAJNOVIJIM TENDENCIJAMA U PROIZVODNJI, MARKETINGU, PRODAJI, PLASMANU VINA
- PREDAVAČI IZ INOSTRASTVA

PETI WINE STYLE SALON VINA

SUBOTA 13.4.2013.

- NAJBOLJE VINARIJE IZ REGIONA
- NAJVEĆI UVOZNICI VINA U SRBIJI

OFICIJELNA VODA

**aqua
viva**

PRIJATELJI KONFERENCIJE I SALONA

ERSTE
BANK
Kod nas ste uvek prvi.

AUSTRIAN WINE

SOLOJA
TURISTIČKA ORGANIZACIJA SRBIJE

MEDIJSKI PARTNER

VREME

MESTO ODRŽAVANJA

zira

Ruzveltova 33, Beograd

INFORMACIJE I PRIJAVE

tel: 011/382 04 23
www.winestyle.rs

Дом омладине Београд

150 дин.

четвртак 4. април		петак 5. април	субота 6. април
17:00	Такмичарски ДОК. III	Такмичарски ЕКСП.	Комшилук II
	Buro; Moja usta, tvoj nos; Karusel; Putovanje; Pokretna traka; Tomorrow we will live again; Tons of Passion; Birthday; The Clown's Son 97 min.	Priča o stanovnicima zida; The Haircut Undo; Time's Up; Misilac u supermarketu; Naša propast u četiri etape; Piplmetar; Landscape Duet; Les Questions Elementales; Lyrebird Soup; Manual For Bored Girls; Me Seal, Baby; Momentum; Panic Room; Portrait Zero 119 min.	This is Not the Film's Title the True Title Is in the Closing Credits; Sky; Sve to; Na kvadrat; Play and Save 101 min.
	Такмичарски АНИМ.	Такмичарски КРАТ. IV	Свечано затварање
19:00	Oh Willy...; JESSAS MARIA!; Fuga; Learning to Fish; podemy; Any other man; Tired of Swimming; Somewhere After You; White + Black = RED; Torbar i majmuni; Običan dan; Kremiranje; Pecanje; Keruša; Heterotopia; Rabbitland 107 min.	Turbo; Sta ti znaš šta se meni dogodilo; Bahari; Aquarium; Primera; Mangipasko horo; Naslednik; Poslednja kap 110 min.	ПРОЕКЦИЈА НАГРАЂЕНИХ ФИЛMOVA
	Такмичарски КРАТ. III	Такмичарски КРАТ. V	
21:00	Early Birds; When they slept; The Comforting Hand; Cuvar; Vozar 112 min.	Ephemeral; Before We Wake; Eileen Pratt; Pirandello; Secrets; After the Class; Povratak 95 min.	

(Американа) Дом омладине Београд

150 дин.

четвртак 4. април		петак 5. април
18:00	Врело: Арт терапија	Врело: Арт терапија
	Il Rumore dell' Anima; The Rest of a Story 57 min.	Faces; The Specialist; Slem 71 min.

Дворана Културног центра

150 дин.

четвртак 4. април		петак 5. април
18:00	Rockumentary revolucije	Kontrasti Rusije
	Otroci socijalizma; How We Played the Revolution 113 min.	Cry Tears of Happiness; Masquerade; On the Hook 78 min.
20:00	Putujuci fest. UNAFF	Angry Ukrainians
	Putujuci festival UNAFF San Francisco Sing Your Song 105 min.	No GMO; Hamburg; Taste of Ice Cream; Beautiful woman; The Date; Owl; Nuclear waste 87 min.

Фонтана

150 дин.

четвртак 4. април		петак 5. април	субота 6. април
17:00	Такмичарски ДОК. I	Такмичарски ДОК. III	Такмичарски ЕКСП.
	Red; Gods, Weeds and Revolutions; Skin Feels; Adrift; Camille. A life, an apartment; Grandfather never saw the sea 116 min.	Buro; Moja usta, tvoj nos; Karusel; Putovanje; Pokretna traka; Tomorrow we will live again; Tons of Passion; Birthday; The Clown's Son 97 min.	Priča o stanovnicima zida; The Haircut Undo; Time's Up; Misilac u supermarketu; Naša propast u četiri etape; Piplmetar; Landscape Duet; Les Questions Elementales; Lyrebird Soup; Manual For Bored Girls; Me Seal, Baby; Momentum; Panic Room; Portrait Zero 119 min.
	Такмичарски КРАТ. II	Такмичарски АНИМ.	Такмичарски КРАТ. IV
19:00	Ako ikada jedne noći, bilo kad; Virus; Ja nisam tvoj drug; Tango u tri lika i prostora; Friday Chicken; The Bus; Baby Love; Prolečna sunca 117 min.	Oh Willy...; JESSAS MARIA!; Fuga; Learning to Fish; Apodemy; Any other man; Tired of Swimming; Somewhere After You; White + Black = RED; Torbar i majmuni; Običan dan; Kremiranje; Pecanje; Keruša; Heterotopia; Rabbitland 107 min.	Turbo; Sta ti znaš šta se meni dogodilo; Bahari; Aquarium; Primera; Mangipasko horo; Naslednik; Poslednja kap 110 min.
	Такмичарски ДОК. II	Такмичарски КРАТ. III	Такмичарски КРАТ. V
21:00	Ja kada sam bila klinac, bila sam klinka; Lopata je mala; Rampa; The Red Carpet; Lady Urmia 111 min.	Early Birds; When they slept; The Comforting Hand; Cuvar; Vozar 112 min.	Ephemeral; Before We Wake; Eileen Pratt; Pirandello; Secrets; After the Class; Povratak 95 min.

Pomozimo Tijani

Proteklog vikenda proslavljen je Uskrs po gregorijanskom kalendaru. U Beogradu, to znači da će vam bar tri-četiri puta tokom dana nepoznati ljudi zvoniti na vrata. U rukama drže plastificirane papire, nekakve dijagnoze, tužni neki ljudi, neki deluju uverljivo, neki ne. Vi otvorite, pomislite da vam je svratio neko poznat, ali odavno se ne odlazi kod prijatelja "da ih iznenadiš", kao u vreme naših roditelja. Najavljivanje se smatralo žešćim otuđenjem, pa i danas od starijih čujem rečenicu: "Ako ja treba da se najavljujem kod šure, paše, zeta, burazera, kuma, itd., onda neću ni da idem!"

Ovi nepoznati ljudi traže pomoć za lečenje, čak će vam ponuditi i priznanicu da ste dali dobrovoljni prilog. Bolest je izgleda ponovo najuverljiviji način da od nepoznatih ljudi tražite pomoć i pare.

Potpuno paralelno – tv programi su postepeno počeli da se pune apelima za humanitarnu pomoć. Od onih koji imaju traži se da pomognu da se nabave inkubatori, oprema za porodilišta, da se renoviraju bolnice, svratište za decu ulice, prihvatilište za decu, sigurne kuće za žrtve porodičnog nasilja, gerontološke centre, a tu su i one providne kutije po samoposlugama gde ćete donirati za Crveni krst, za starije sugrađane, za akcije UNICEF-a.

Barem jednom dnevno, na nekoj od nacionalnih televizija gledamo prilog o životu ljudi u ekstremnoj bedi. Na B92 to su prilozi sa juga Srbije, na RTS-u u emisiji "Srbija danas", PINK je počeo saradnju sa humanitarnim akcijama "Blica" ("Srce za decu"), a PRVA ima dnevnu dozu nevolje u "Explozivu".

Slike nesreće, sirotinje, državne nebrige na svakom mogućem nivou – od opštine do republike postale su deo našeg tv programa u veoma značajnoj meri. Pitanje glasi – kako reagujemo na te strašne slike?

Stekao sam utisak da tokom tranzicije slike nesreće patološki pothranjuju naš privid da smo srećnici jer trenutno nismo bolesni, gladni, bez posla i nade, bez krova nad glavom. Nas je promašilo! Čuti, nisam najgori/najgora, vidi kako ljudi žive! Taj osećaj čini da budemo još pognutiji, apatičniji i stegnutiji. OK, neki koriste priliku da pokažu svoju humanost, ali se to po pravilu ekranizuje i danas zove – društvena odgovornost. Ova vrsta pomoći je patent liberalnog kapitalizma gde oni koji pobede u surovoj borbi za kapital i natuku milione požele u jednom trenutku i društveno priznanje. Humanitarna pomoć se trampi za ugled i dobija se u društvima poput našeg – jeftino!

Vlast takođe voli ovakav tip aktivizma, jer suštinski ne dovodi u pitanje njenu neefikasnost. Skupićete pare za neči-

ji krov nad glavom, za učila, za javne kuhinje, za medicinsku opremu, ali nećete tražiti smenu ministara zdravstva, obrazovanja, socijalne politike. Naprotiv – oni će se rado priključiti akciji i pred kamerama je podržati.

Međutim, danas smo došli stepenicu ispod ovog stanja. Sve češće na televiziji vidimo decu koja bukvalno umiru pred našim očima, jer nema para za operacije u inostranstvu. Nedavno je u Kragujevcu umrla devojka po imenu Danica, jer je za operaciju srca nedostajalo 18.000 evra. Roditelji i prijatelji su uspeali da skupe 112.000 evra, ali nažalost – bilo je kasno. Ne bih da vas dalje podsećam na sva druga imena dece i odraslih koji vode te bitke za život koje se mere veličinom prikupljene sume i preostalim vremenom. Poslednji primer je Tijana, za čiju operaciju srca prijatelji i porodica prikupljaju milionsku sumu. Posle apela Sergeja Trifunovića akciji su se pridružili i ljudi iz Bosne. Sergejev kolega Feđa Štukan je novac prikupljen za spasavanje jednog beskućnika donirao za Tijanu. Njihova akcija je propala, čovek je umro, ali su se iz regiona javili ljudi raznih vera i nacija u želji da pomognu. Dokazali su se kao ljudi, a imam utisak da je njihova potreba i pomoć delom stigla jer dobro znaju da ni njihove vlade, institucije i fondove, baš kao i naše – ova rastuća nesreća baš ne potresa. Dobro je da nismo oguglali, sve nas potresa ljudska nesreća i naravno da će ljudi još jednom pokazati solidarnost koja će svima zagrejati srca. Znam da ćemo svi pokušati da pomognemo kada nekom detetu počne da curi peščani sat i kada počinje trka sa vremenom da se spase život, ali molim vas da ne zaboravimo da pitamo – u kakvim to državama živimo? Da li je sva kritika estradnog humanitarnog TV šou-programa danas nalik na preispitivanje estradnog patriotizma pre deset godina? Da li je država koja nema novca da spasava i leči svoju bolesnu decu, a ima aparat i birokratiju koja guta milione – funkcionalna i dostojna poverenja i minimalno etična. Čiji mi to posao ponovo radimo? Srećno Tijana!

DRAGAN ILIĆ

ps: Novčanu pomoć za Tijanu možete uplatiti na žiro-račune Komercijalne banke a.d. Beograd, Svetog Save 14 na ime Tijana Ognjanović, Roze Luksemburg 35, 11000 Beograd – Dinarski račun: 205-9011004816395-73 Devizni račun: SWIFT: KOBBSBG, IBAN: RS35205903101860366239

Koreja: **Ni rat, ni mir**

Pas koji laje

Prošlog četvrtka dva "nevidljiva" bombardera tipa B-2 Spirit poletala su iz vojne baze u Misuriju ka Južnoj Koreji. Stigavši na cilj ispalili su manevarske projektile na jedan poligon južnokorejske vojske. Ovaj tip aviona u svom arsenalu inače poseduje i nuklearne bombe. Bombarderi su preleteli tamo i nazad 10.460 kilometara. Zapadni mediji su akciju okarakterisali kao demonstraciju sile i zastrašivanje protivnika. Vojska SAD saopštila je da je to bio odgovor na učestale pretnje Pjongjanga, te da bi svi morali da budu svesni toga, da "su SAD sposobne da brzo i po sopstvenom nahođenju izvedu dalekometne i precizne udare", te da pretnje i provokacije Pjongjanga samo vode u još veću izolaciju te siromašne, socijalno ruinirane zemlje.

Na ovu demonstraciju sile Severna Koreja nije reagovala nimalo uplašeno, već

objavom ratnog stanja sa Južnom Korejom, ili bolje reći prekidom primirja, jer dve zemlje posle rata 1950–1953. nikada nisu potpisale mirovni sporazum. Njihov odnos definisan je stanjem zamrznutog konflikta, decenijama praćenog pojedinačnim oružanim incidentima i stalnim pretnjama Pjongjanga. Na snagu stupa "ratni protokol", saopštila je severnokorejska državna agencija KCNA. Višegodišnjem statusu kvo na korejskom poluostrvu, koje se nalazi u stanju "ni rata, ni mira", došao je kraj. U skladu s tim tretiraće se odnosi između dve Koreje, a vojska čeka na dalja naređenja Kim Džong Una. Iza ove odluke stali su vlada, Komunistička partija i sve druge relevantne državne organizacije Severne Koreje.

Naviknuti na ratobornu retoriku komunističkog suseda, zvaničnici u Seulu izjavljuju da "pas koji laje ne ujeda". Sve

to "nije prava pretnja", saopštava južnokorejsko ministarstvo odbrane, već "deo verbalne kampanje sa ciljem provokacije". Do sada nije primećena povećana aktivnost severnokorejskih trupa na zajedničkoj granici. U Seulu polaze od toga da će intenzivno zveckanje oružjem Pjongjanga trajati do 15. aprila, rođendana osnivača državnosti Severne Koreje Kim Il Sunga, dede sadašnjeg vođe Kim Džong Una, te da se radi pre svega o unutrašnjoj propagandi. Smatra se da opasnost od "velikog rata" nije realna.

"Mi smo u stalnom kontaktu sa našim južnokorejskim saveznicima", izjavljuje portparolka američkog Saveta za nacionalnu bezbednost Kejtlin Hajden. I ona podseća na "dugu istoriju ratne retorike i pretnji" Severne Koreje, čiji obrazac sledi i najnovije zveckanje oružjem. Navodno, i severnokorejski državni činovnici

Niko ne veruje da će Severna Koreja zaista nuklearnim oružjem da napadne Sjedinjene Američke Države. Niko ne veruje da bi, čak i u slučaju da se to desi, neka korejska raketa sa nuklearnom bojevom glavom mogla da probije američki raketni štit. Čini se da su objava ratnog stanja i pretnje Pjongjanga Južnoj Koreji puko zveckanje oružjem. Pa ipak...

OBJAVA RATNOG STANJA: Kim Džong Un sa oficirima u Pjongjangu

Fotografije: REUTERS

garantuju kineskim turističkim organizacijama da rata neće biti, te da kineski turisti mogu slobodno da dođu.

Rusija pak upozorava da se situacija u regionu otima kontroli i da se treba vratiti dijalogu. Niko ne sme da pokuša da geopolitička pitanja rešava vojnim sredstvima, upozorava ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov, te da se situacija u regionu otima kontroli i da se treba vratiti dijalogu.

U STANJU BORBENE GOTOVOSTI

Još od prošlog utorka Pjongjang učestalo pretilo raketiranjem SAD i američkih vojnih baza u pacifičkoj regiji i Južnoj Koreji i navodno je stavio čitavu vojsku u stanje borbene gotovosti. Još početkom februara severnokorejsko odeljenje za propagandu pustilo je u promet animirani video koji prikazuje lansiranje rakete koja preleće Pacifik i pada pravo

u Njujork izazivajući ogromne eksplozije i požare među neboderima. Sve to sanja severnokorejski mladić koji se nalazi u spejs šatlu koji kruži oko Zemlje, preleće države među kojima je i ujedinjena Koreja. "Negde u SAD nadvili su se crni oblaci dima. Čini se da je gnezdo zlobe u plamenu vatre koju je samo zapalilo", navodi se u tekstu koji prati video, te da "uprkos raznim pokušajima imperijalista da nas izoluju i unište... nikada niko neće uspeti da narod spreči u maršu prema konačnoj pobi."

Južnoj Koreji Pjongjang takođe pretilo atomskim napadom. Artiljerijske jedinice su po naređenju vrhovne komande Narodne armije postavljene na odgovarajuće položaje, izveštava KCNA. Prema izveštajima južnokorejske agencije Jonap, armija Severne Koreje ispalila je u sklopu vojne vežbe dve rakete,

verovatno tipa Kn-02 koje imaju domet od 120 kilometara.

Kim Džong Un lično je posetio artiljerijske jedinice na granici u blizini Žutog mora, istočnog dela Kineskog mora, i komandovao vežbanjem gađanja. Cilj manevra bio je razaranje vojnih ciljeva na južnokorejskim ostrvima Baengnyeong i Jeonpjeong, koja su 2010. godine bila mete severnokorejskih raketnih udara.

Pjongjang je prekinuo i jedinu "vruću vezu" između dve vojske. "U situaciji, u kojoj svakog trenutka može da izbije rat, komunikacija na relaciji sever-jug više nije potrebna", izjavljuje rukovodilac za vojne pregovore sa Južnom Korejom, a prenose severnokorejski državni mediji.

Prema procenama vojnih analitičara, armija Kim Džong Una nije sposobna za ozbiljnija i masivnija borbena dejstva, to jest na sveopšti napad na Južnu Koreju.

Severna Koreja doduše raspolaže jednom od najmnogoljudnijih armija na svetu sa 1,1 milion vojnika pod oružjem i osam miliona rezervista, kojima je vojni rok trajao deset godina, međutim smatra se da su vojnici i bukvalno neuhranjeni, da je njihovo snabdevanje veoma loše. Ratno vazduhoplovstvo raspolaže sa 1700 aviona, ali, mada nema proverenih podataka, zapadni analitičari tvrde da piloti nemaju više od 15–25 sati leta godišnje. I mornarica na papiru deluje impresivno sa 700 brodova, od kojih je 70 podmornica, baš kao i broj od 5400 tenkova. Ipak, većina ratne tehnike je navodno zastarela, a zbog nestašica kerozina i benzina vojni avioni su uglavnom prizemljeni i nema čestih vojnih vežbi.

Američki *Think Thank Globalsecurity.org* smatra da severnokorejsko ratno vazduhoplovstvo nije u stanju ni da brani sopstveni vazdušni prostor, a kamoli da ozbiljnije napadne Južnu Koreju.

Japanski novinar Hiro Išimaru tvrdi da zapadni mediji naduvavaju vojnu pretnju Pjongjanga, od čega koristi imaju samo severnokorejski režim i jastrebovi u Vašingtonu, jer svaki put kada Severna Koreja “zalaje”, “povećava se američko vojno prisustvo u Japanu i Južnoj Koreji”.

Sa druge strane, Južna Koreja raspolaže sa upola manje vojnika od ratobornog suseda, ali i sa daleko modernijim naoružanjem. Njoj se doduše stalno prebacuje da joj je niska borbena gotovost i da svoju ulogu ne shvata dovoljno ozbiljno. To zato što zna da, u slučaju da postane ozbiljno, iza sebe ima vojne snage SAD. U Južnoj Koreji stacionirano je oko 29.000 američkih vojnika.

ZA SVAKI SLUČAJ

Uprkos izjavama koje nipodaštavaju odlučnost rukovodstva Kim Džong Una da sa reči pređe na dela, SAD su kao pojačanje na zajedničke vojne manevre sa Južnom Korejom iz svoje baze u japanskom Kadenu poslale za sada nepoznat broj borbenih aviona F-22 Raptor, koji se teško vide na radaru.

Istovremeno, SAD su rešile da pojačaju svoj raketni štit na zapadnoj obali. Ministar odbrane Čak Hejgel izjavljuje da će do 2017. godine postaviti dodatnih 14 odbrambenih kopnenih raketnih sistema, kao i da će u Japanu uz jedan postojeći

RATNE IGRE: Kim Džong Un na manevrima u Severnoj (gore) i američki vojnici u Južnoj Koreji

stacionirati i drugi radarski sistem. Hejgel kaže da je o ovim koracima obavestjen Peking i kao potencijalnu opasnost po bezbednost SAD navodi ne samo Južnu Koreju već, naravno, i Iran. Do sada su SAD na svojoj zapadnoj obali stacionirale 30 sistema raketa presretača (*ground based interceptors – GBI*), od toga četiri u Kaliforniji i 26 na Aljasci. Dodatne rakete su predviđene za Aljasku i koštaće oko milijardu dolara. Hejgel je najavio da će proveriti i potrebu za pojačavanjem raketnog štita na istočnoj obali.

Predsednica Južne Koreje Park Geun Hje zapretila je Severnoj Koreji masivnom, brzom i odlučnom vojnom reakcijom u slučaju konkretne provokacije južnokorejskog naroda. SAD obećavaju da će svom savezniku priskočiti u pomoć i pri najmanjoj provokaciji, s tim što nije precizirano šta se podrazumeva pod

“najmanjom provokacijom”.

NUKLEARNA BOMBA

Za razliku od partnera u “osovini zla” Irana, koji insistira na tome da bi njegova atomska postrojenja bila upotrebljena isključivo u mirnodopske svrhe, Severna Koreja voli da se hvali svojim nuklearnim potencijalom, nuklearnim problemima i radovima na usavršavanju i masovnijoj proizvodnji nuklearnih projektila. Kim Džong Un ističe da nuklearno oružje njegove zemlje “odvraća” neprijatelje, da se SAD do sada nisu usudile da napadnu nijednu državu koja poseduje nuklearni arsenal.

Od svog režanja i postrojavanja trupa, za najveću provokaciju Seul i Zapad smatraju upravo otvorenu najavu Kim Džong Una, da će Severna Koreja ponovo pokrenuti sva postrojenja nuklearnog reaktora

Konflikt star šest decenija

Demilitarizovana bezbednosna zona koja korejsko poluostrvo deli na severni i južni deo dugačka je 250 i široka oko četiri kilometra. Dobrim delom je opasana bodljikavom žicom, zaštićena minskim poljima, a na oku je drže nebrojeni vojnici. Ona je simbol konflikta koji traje preko šest decenija, a čiji koreni leže u savezničkoj konferenciji na Jalti iz februara 1945. godine.

Nakon kapitulacije Japana u avgustu, pošto su pale atomske bombe na Hirošimu i Nagasaki, sovjetske trupe već su stigle do severa Koreje, dok se američka vojska još nalazila u južnom Pacifiku. Kako Koreju ne bi potpuno prepustili Staljinu, Amerikanci predlažu da se nastavi na Jalti dogovorena politika o podeli Koreje. Staljin na opšte iznenađenje pristaje, neki istoričari misle da je tim ustupkom hteo da uspostavi dobre odnose sa američkim predsednikom Harijem Trumanom, zbog drugih dogovora koji su ležali na stolu.

U septembru 1945. glavnokomandujući u pacifičkoj oblasti, američki general Douglas Makartur, saopštava da će se japanski vojnici severno od 38. stepena geografske širine predati Sovjetima, a južno odatle Amerikancima. Makartur nekoliko dana kasnije saopštava da oblast južno od 38. stepena širine stoji pod njegovom komandom.

Korejska posleratna sudbina zapečaćena je 20. decembra 1945. Moskovskim ugovorom. On je predviđao petogodišnje zajedničko upravljanje poluostrvom od strane SAD, Sovjetskog Saveza, Velike Britanije i Kine. Mešovita američko-sovjetska komisija trebalo je da osnuje privremenu korejsku vladu. Komisija se prvi put sastala na proleće 1946. i nije mogla da se dogovori. Umesto dogovora, na političkom nivou došlo je do jasne podele poluostrva: na severu je sovjetski čovek i komunistički partizan Kim Il Sung preuzeo vođstvo nad narodnim odborom, na jugu su SAD instalirale demokratski savet pod sopstvenim nadzorom, a na njegovo čelo postavile Singmana Rija. Obojica su se smatrala legitimnim predsednicima čitave Koreje.

Godine 1950. 25. juna došlo je do očekivane eskalacije: severnokorejski vojnici prešli su 38. stepen geografske širine i pregazili Južnokorejce. Rat je trajao 37 meseci i odneo skoro tri miliona života. Mirovni sporazum nikada nije potpisan, a samo primirje se neprestano krši. Zonu bezbednosti koja razdvaja dve Koreje nekadašnji predsednik SAD Bil Klinton nazvao je "najjezivijim mestom na svetu".

**OBOGAĆIVANJE
URANIJUMA:
Nuklearni reaktor
u Jongbjonu**

u Jongbjonu, koji je zatvoren 2007. godine. U sklopu ovog kompleksa nalazi se i postrojenje za obogaćivanje uranijuma, potrebnog za nuklearno oružje. Državni vrh u Pjongjangu naglašava da će se reaktor koristiti za dobijanje struje i u "vojne svrhe".

Reaktor u Jongbjonu zatvoren je u zamenu za ekonomsku pomoć i popuštanje

međunarodnih sankcija. Samo dve godine kasnije dogovor je pao u vodu kada je uprkos protivljenju Zapada Severna Koreja izvela svoju drugu nuklearnu probu. Osim ograničenih starih rezervi plutonijuma, dovoljnih, kako se procenjuje, za desetak manjih atomskih bombi, jedino u ovom reaktoru je moguća obrada

uranijuma za nuklearno naoružanje. Godine 2010. omogućeno je stranim ekspertima da obišu postrojenja sa centrifugama i uvere se da se tu radi samo o obogaćivanju uranijuma niskog nivoa koji se koristi u energetske svrhe. Sada, kada državni vrh pominje "ponovno prilagođavanje" reaktora, strahuje se da je reč o pokušaju proizvodnje visoko obogaćenog uranijuma koji je potreban za nuklearnu bombu. Ili pak da ga Severna Koreja uveliko proizvodi.

"Vašington post" piše da je Severna Koreja napredovala u procesu dobijanja visoko obogaćenog uranijuma i da se prilikom nuklearne probe 12. februara, koja je i bila okidač za najnovije zatezanje situacije, upravo radilo o jednoj takvoj bombi. Kod dosadašnjih nuklearnih proba u Severnoj Koreji verovatno se radilo o plutonijumskim bombama. Sumnja se i u saradnju sa Iranom, mada ni za jedno ni za drugo ove novine ne navode pouzdane izvore.

Južnokorejsko ministarstvo odbrane navodi da se kod nuklearnih proba suseda 2006. i 2009. godine radilo o eksplozivnoj snazi jedne do dve kilotone, dok je snaga nuklearnog punjenja prilikom najnovije probe iznosila šest do sedam kilotona. Mada je to i dalje daleko manje od bombi snage oko 15 kilotona kakve su SAD bacile na Hirošimu i Nagasaki 1945. godine, Zapad konstatuje "zabrinjavajuć" napredak.

Jedini saveznik diktatorskog režima u Pjongjangu je Kina, bez čije privredne i političke pomoći Severna Koreja ne bi mogla da opstane. Ovom prilikom čak je i Peking neuobičajeno jasno saopštio da bi "pozdravio kada bi se Severna Koreja posvetila razvijanju svoje privrede i poboljšanju uslova života stanovništva".

Šta god Severna Koreja uradila, u ulozi antipatičnog Davida protiv zapadnog Golijata, ipak može da izazove samo ograničeno zlo. Najveća bojazan je od izvoza tehnologije za dobijanje visoko obogaćenog uranijuma belosvetkim fundamentalistima koje povezuje mržnja prema Zapadu predvođenom Amerikom. Ukoliko se proceni da je ta opasnost realna, moglo bi da dođe do ciljanih savezničkih dejstava u Severnoj Koreji. A ako Kim Džong Un pritisne nuklearni obarač i neki projektil se provuče kroz američki raketni štit... ¶

ANDREJ IVANJIC

POLAGANJE ZAKLETVE: Džulija Pirson, Džozef Bajden i Barak Obama Foto: REUTERS

Žena na čelu Tajne službe

Nakon što se unutar Tajne službe dominacija "mačo" kulture otrgla kontroli, a nekolicina skandala dovela u pitanje njenu reputaciju, predsednik SAD Barak Obama je odlučio da je vreme da na čelo "muškog kluba" stane žena. Ima i nekih drugih razloga

Reputacija američke Centralne obaveštajne agencije – CIA poslednji put je umrljana 2012. godine kada je ekipa agenata pripremala teren za dolazak predsednika SAD Baraka Obame na samit Južne i Severne Amerike u Kartageni u Kolumbiji. Tada je trinaest agenata uhvaćeno u "nečasnim radnjama" sa nekoliko kolumbijskih prostitutki. Optuženi su za plaćanje seksualnih usluga, a po povratku u Ameriku njih devetorica su smenjeni, podneli ostavke ili otišli u penziju.

Tajna služba se kao deo CIA nalazi u sastavu Ministarstva za državnu bezbednost i brine se o bezbednosti predsednika i njegove porodice kao i o istragama u vezi sa krijumčarenjem novca i

proneverama. Od svog osnivanja 1865. pa sve do 2003. godine nalazila se u sastavu američkog ministarstva finansija, a o bezbednosti predsednika brine od 1902. godine.

Nakon pritisa Bele kuće zbog skandala sa prostitutkama, Mark Saliven, tadašnji šef Tajne službe CIA, prošlog meseca je podneo ostavku, izvinivši se javno nekoliko puta. Iako je napominjao da za vreme njegove službe nikada nije bila ugrožena bezbednost predsednika, razuzdano ponašanje američkih agenata je u "Vašingtonu" nazvano "mačo kulturom".

Rešenje ovakvog problema predsednik Obama je video u onome što najbolje staje na put mačoizmu – čvrstoj ženskoj

ruci. Nakon sedam godina tokom kojih je glavni čovek "Kluba muškaraca" bio Saliven, na njegovu poziciju dolazi pedesettrogodišnja Džulija Pirson.

BLISTAVA KARIJERA

Na internetu kao da postoji samo jedna fotografija Džulije Pirson. Vidi se žena srednjih godina sa stisnutim usnama, smešak jedva da se nazire, iza nje američka zastava. Na osnovu izgleda mogla bi sama sebe da igra u nekom holivudskom filmu o tajnim agentima: deluje strogo, dosledno, lojalno i nekako uliva poverenje.

"Veteranka tajne službe", kako Pirsonovu nazivaju u američkim medijima, još za vreme studija je tri godine radila

■ Dovođenje Džulije Pirson na visoko mesto u državnoj administraciji moglo bi da se objasni i kritikama koje su stizale na račun predsednika Obame da je okružen isključivo muškim saradnicima

kao policijski pozornik u Orlandu, gde je i odrasla. Nakon što je diplomirala krivično pravo na Univerzitetu u Floridi, 1981. godine pridružila se Tajnoj službi, jedinici u Majamiju, gde 1983. godine započinje svoju dugogodišnju karijeru obaveštajke. Za veoma kratko vreme postaje specijalni agent zadužen za zaštitne operacije u upravi Tajne službe. Četiri godine kasnije postaje zamenik pomoćnika direktora uprave, a odmah potom zamenica pomoćnika direktora za zaštitne operacije.

Značajan momenat u njenoj karijeri je 2006. godina kada je postala pomoćnica direktora za ljudske resurse. Samo dve godine kasnije napreduje u načelnicu štaba Tajne službe. Na ovom zadatku se pokazala kao veoma iskusan agent koji je temeljno gradio svoju karijeru, a posle pet godina na toj funkciji joj je ukazana čast da nakon tridesetogodišnjeg staža počne da se bavi zaštitom predsednika SAD i njegove porodice.

Porodica Obama nije prva koja je bila pod zaštitom ove posvećene agentkinje. Pirsonova je bila angažovana i u

jedinicama za zaštitu ranijih američkih predsednika: Džordža Buša seniora, Bila Klintona i Džordža Buša juniora.

OČEKIVANJA I MOTIVI

U 150 godina, koliko CIA postoji, do sada je bilo nezamislivo da se na vrh službe koja brine o najosetljivijim bezbednosnim pitanjima najmoćnije zemlje sveta stavi – žena.

“Džulija je kvalifikovana ne samo da vodi agenciju koja se brine o bezbednosti Amerikanaca na masovnim događajima i osigurava naš finansijski sistem već i da štiti naše vođe i njihove porodice, uključujući i moju”, rekao je Obama u zvaničnom saopštenju. Pozivajući se na trideset godina Džulijine službe, predsednik je još rekao: “Ona ima primernu karijeru i znam da će joj stečeno iskustvo poslužiti u ovom novom izazovu, kako bi uspešno vodila i muškarce i žene u ovoj važnoj agenciji.” U tom saopštenju se nije pominjao skandal u Kolumbiji.

Kada je iz Bele kuće stiglo zvanično saopštenje da je novi šef Tajne službe

zapravo šefica, od zvaničnika i političkih funkcionera počele su da stižu različite poruke.

“Zbog skandala u Kolumbiji, Tajna služba je izgubila poverenje mnogih Amerikanaca i izneverila ih je, jer nije ispunila očekivanja”, rekao je senator Čarls Grejsli, republikanac iz Ajove. Njen zadatak će biti da promeni mačističko ponašanje unutar Agencije ili bar da ga drži daleko od očiju javnosti.

Barbara Rigs, mentorka Džulije Pirson i prva žena zamenica direktora u Službi, rekla je za “Njujork tajms” da je pred njom veliki posao, jer mora da počisti nered posle nasleđenih afera CIA (vidi okvir): “Pred njom je izazov da izdigne Agenciju iznad toga”, rekla je Rigsova.

Nasuprot pohvalama, nekoliko agenata – njenih kolega, koji su želeli da ostanu anonimni, za “Vašington post” su rekli da je ona nepodobna za ovu poziciju, jer je veoma malo vremena provela na terenu i da se njen rad u službi uglavnom svodi na administrativne poslove.

Dovođenje žene na ovako visoko i bitno mesto u državnoj administraciji moglo bi da se objasni i kritikama koje su stizale na račun predsednika Obame da je okružen isključivo muškim saradnicima. U poslednje vreme on je na visoko kvalifikovane položaje u administraciji postavio nekoliko žena, kao i pripadnike manjinskih zajednica.

Iako se Obamin potez može tumačiti kao pokušaj sakupljanja političkih bodova – on svoj reizbor ima da zahvali pre svega glasovima doseljenika i žena – baš kao i skretanje pažnje sa kolumbijske afe-re, ovo jeste značajna stvar u borbi za ravnopravnost polova.

Centralno informativna agencije ima oko 3500 zaposlenih, a samo deset odsto su žene. U samoj Tajnoj službi procenat žena je u poslednje vreme neznatno porastao.

U svom poslu Pirsonova, koja u slobodno vreme voli da igra golf, najviše ceni što “nijedan dan nije kao prethodni”. “Zadaci su raznoliki i stalno moraš da se prilagođavaš”, rekla je “Vašingtonu postu”. Tako može da se desi da “ujutru istražuješ kriminalni slučaj, a posle podne čuvaš predsednika SAD. To proizvodi mali adrenalin-ski udar.”

■ SANJA ZRNIĆ

Preljube i mučenja

Centralna informativna agencija (CIA) je prethodnog novembra imala još jedan kiks: agenti FBI-ja su proveravajući bezbednost i mejla bivšeg direktora CIA Dejvida Petreusa slučajno naišli na ljubavne poruke koje je on razmenjivao sa koautorom njegove biografije Paulom Brodvel.

Vanbračna afera direktora CIA izazvala je veoma oštre reakcije javnosti, s obzirom na to da je Petreus, osim što je oženjen i ima dvoje dece, svojom preljubom ugrozio bezbednost agencijskih podataka. U pismu upućenom zaposlenima, Petreus je izjavio da je nakon 37 godina braka doneo veoma lošu odluku što se upustio u vanbračnu aferu. “Ovakvo ponašanje je potpuno neprihvatljivo kako za supruga tako i za lidera organizacije kakva je Centralna obaveštajna služba”, naveo je Petreus u javnom izvinjenju.

On je bio na čelu CIA od septembra 2011. godine, a prethodno je bio komandant međunarodnih snaga u Avganistanu. Tako je on, poput Marka Salivena, šefa Tajne službe CIA, takođe bio primoran da podnese ostavku. Na njegovo mesto došao je Džon Brenan, savetnik predsednika Obame, koji nije dočekan sa oduševljenjem jer je optuživan da je, dok je radio za Agenciju tokom mandata Džordža Buša, bio umešan u uvođenje kontroverznih tehnika ispitivanja zarobljenika, koje su podrazumevale metode mučenja.

TENIS I DOBRO

Foto: Milovan Milenković

DRUŠTVO

“Istina je da sam u prošlosti bio najbolji kada sam igrao protiv onih koji su od mene bili bolje rangirani. Jedan od razloga što sam danas deseti na svetu jeste i taj što sam uspeo da podignem svoj tenis na približno isti nivo protiv bilo kog igrača sa kojim igram”

Janko Tipsarević je trenutno deseti reket sveta. Rođen je 1984. godine u Beogradu, u kojem i danas živi, dok mu je stan u Majamiju samo međustanica za odlaske na teniske turnire. Njegov otac Pavle je profesor fizičkog vaspitanja, a majka Vesna je domaćica. Janko je diplomirao sportski menadžment. Oženjen je Biljanom Šešević.

U tenisu je od šeste godine, a o tom početku kaže: “Znao sam da ću se baviti sportom. Moj otac je difovac, bio je izvrstan skijaš, a u kratkom periodu i fudbalski trener Radničkog. Sa pet godina sam počeo da treniram fudbal, ali, pošto sam bio pun energije, upisao sam i tenisku školu pri Osnovnoj školi ‘Ivan Gundulić’. Treneri su govorili da imam dobru koordinaciju ruku i nogu, bio sam uspešan i na turnirima u Srbiji, ali niko od ukućana nije na to gledao ozbiljno, sve do moje dvanaeste godine kada sam počeo da igram u inostranstvu i osvajam turnire.”

“VREME”: Koji je prvi turnir koji ste osvojili u inostranstvu?

JANKO TIPSAREVIĆ: Turnir “Limunbol” u Rimu. Ni danas ne znam kako je moj otac, sa platom profesora fizičkog vaspitanja, uspeo da sakupi novac da odemo tamo, ali osvajanje tog turnira bio je prvi znak da mogu da pobeđujem na međunarodnim turnirima. Nastavio sam da učestvujem na inostranim turnirima i bio sam jako dobar junior. Najveći uspeh doživeo sam sa šesnaest i po godina kada sam osvojio Australijan open za juniore. Malo pre osvajanja Australijan opena postao sam i najbolji juniorski teniser na svetu.

Kažu da je prelazak sa juniorskog na seniorski rang takmičenja problematičan trenutak u karijeri svakog tenisera?

Prilikom prelaska iz juniora u seniore većina klinaca koji su bili dobri juniori

se izgube. Do toga dolazi jer, kao junior, igraš sa svojim vršnjacima ili sa onima koji imaju najviše 18 godina. Krug protivnika je mali i sa njima se često srećeš na turnirima. Ako je neko dobar, navikao je i da pobeđuje. Kada junior postane senior, odjednom se nađe u krugu muškaraca od 18 do 30 godina, protivnika je mnogo više i sasvim je normalno da se gubi mnogo više mečeva nego ranije. Iskreno, ni meni nije bilo lako kada sam počeo da gubim, jer sam navikao da pobeđujem. Ipak, dobro sam prošao kroz dve sledeće kategorije: fjučerse i satelite. Ipak, da bih ušao među 100 najboljih na svetu, trebalo mi je duže nego što je bilo potrebno, cele četiri godine.

Govoreći o svojoj igri, često ste pominjali da niste konstantni u tenisu. Na šta ste tačno mislili?

To je sada već prošlost. Sada sam konstantan u igri i zato sam i popravio svoj plasman. Da bi se imao dobar plasman, nije dovoljno osvojiti jedan turnir, osim ako to nije Vimbldon, već je bitna konstantnost u igri u svim mečevima, jer se samo tako postižu rezultati. Do te promene u mojoj igri došlo je kada sam rešio da stavim tenis na prvo mesto u životu.

Volite agresivan tenis?

Tenis je fenomenalan sport jer omogućava izuzetnu varijaciju stilova. Teniseri fizički mogu da budu visoki, niski, mršavi ili debeli, ali svaki od njih može da razvije svoj stil. Moj stil, a i način igre, koji me čine najopasnijim na terenu jeste onaj kada stojim blizu osnovne linije, kupim loptu u penjanju i tako stavljam protivnika pod konstantan pritisak. Ne mislim da je ta moja agresivnost loša. Štaviše, ne mislim da je takva agresivnost loša u bilo kom sportu. Agresivnost u stilu igre je nešto što navijač želi da vidi kod igrača, bilo da je u pitanju timski ili individualni sport.

Zovu vas “ubica favorita”, jer ste

najbolji kada igrate protiv najjačih igrača?

Istina je da sam u prošlosti bio najbolji kada sam igrao protiv onih koji su od mene bili bolje rangirani. Jedan od razloga što sam danas deseti na svetu je i taj što sam uspeo da podignem svoj tenis na približno isti nivo protiv bilo kog igrača da igram.

Tenis je individualan sport, ali iza svakog tenisera stoji njegov tim.

Kako ste izabrali svoj?

Sigurno ne bih bio na ovom nivou da nemam dobar tim kraj sebe. Ne samo teniseri već i svi ostali sportisti, da bi stigli do najvišeg nivoa, moraju da jedu, dišu i žive svoj sport u potpunosti, a to ne mogu bez tima oko sebe. Kao i sve u životu, i moj tim se stvarao postepeno. Trenutno ga čine Dirk Hordorf, trener i menadžer koji me je i doveo među prvih deset, Stefan Dal, fizioterapeut, i Bernardo Karberol, moj kondicioni trener. Ne mogu da vam odgovorim po kom kriterijumu sam ih odabrao, jer i nije bilo nekih određenih kriterijuma. Jednostavno, imali su ono što je meni bilo najpotrebnije.

Jednom ste napisali da je najbolja stvar kada ste teniser “doživljavanje svega što svet može da ponudi”. Na šta ste tačno mislili?

Način života tenisera nije lak. Treba reći da mi radimo ono što najviše volimo i što nas čini srećnima. Ipak, provodimo tako malo vremena sa porodicom, prijateljima i drugim dragim ljudima. Živimo po hotelima... Ali, obišao sam toliko neverovatnih mesta i stekao ogroman broj poznanstava samo zato što se bavim ovim sportom. Zbog ljudi koje sam upoznao, iskustava koje sam stekao i mesta koje sam video, mislim da sam dobio najbolje što svet može da ponudi.

Vi se ne bavite samo tenisom već i drugim sportovima. Šta vas toliko privlači sportu?

Kao klinac sam bio zaljubljenik u ekstremne sportove, rolere i skejtbord, a kasnije i u snoubord, koji je ostao moja najveća ljubav. Mislim da me u njima najviše privlači adrenalin. Bavljenje tim sportovima je trenutno po strani, jer tenis ne ide zajedno sa ekstremnim sportovima zbog opasnosti od povreda. Sada jedino igram fudbal.

Odrasli ste u Srbiji tokom devedesetih. Kakva su vaša sećanja na to doba?

Imao sam vrlo srećno detinjstvo, uprkos svemu što se tada dešavalo. Nisam bio ni gladan, ni žedan, imao sam šta da obučem. Jedino što sam želeo bilo je da igram tenis i da imam dobro društvo. Za moje roditelje to je bio jako težak period. Bili su u najboljim godinama, a zbog stanja u zemlji, bili su lišeni mogućnosti da stvore bilo šta u životu.

Vaših pet najmilijih knjiga su: "Genealogija moralna" i "S one strane dobra i zla" Fridriha Ničea, "Idiot" i "Zapisi iz podzemlja" Fjodora Dostojevskog i "Parateze i maksime" Artura Šopenhauera. Odakle vam ljubav prema tako ozbiljnoj literaturi?

Moja majka je završila Pravni fakultet, ali nije htela da se odvoji od dece. Bila je domaćica. U slobodno vreme je čitala. Od malih nogu me je terala da čitam Dostojevskog. Ne mogu da kažem da sam ga u to doba razumeo, ali se to promenilo kada sam ga čitao ponovo. Ljubav ka filozofiji je moja. Kao osoba sam isuviše emotivan i kao mlad sam previše ozbiljno shvatao te knjige. Filozofija nije istina, već traženje istine, ali sam to shvatio tek kasnije.

Bavite se i di-džeingom. Otkud ljubav prema puštanju muzike?

Koliko god život tenisera nije jednostavan, tokom putovanja na turnire imamo dosta slobodnog vremena. Kao i svaki tinejdžer, lutao sam po muzičkim pravcima sve dok nisam otkrio elektronsku muziku. Di-džeing je jedan od mojih glavnih hobija. Moj način života mi ne dozvoljava da ostajem budan do sitnih sati, tako da

Uvreda Alaha

Na turniru u Kairu bili ste optuženi za vređanje Alaha?

Igrao sam loše. Posle jedne greške, bacio sam reket i zbog toga sam dobio opomenu. Ponovila mi se slična greška i ja sam, u besu, samom sebi pokazao srednji prst. Sudija je to protumačio kao vređanje Alaha i prekinuo je meč.

Da li ste se uplašili zbog te optužbe?

Nisam. Bio sam isuviše mlad i glup. Imao sam tada osamnaest godina.

retko izlazim. Kada to učinim, gledam da se nekako uvučem kod di-džeja i igram se sa muzikom. Di-džeing je za mene igra. U Beogradu imam kompletnu di-džej opremu i, kada god mogu, ja se igram puštajući muziku. Mislim da ta moja igra ožalošćava moje komšije.

O vašim tetovažama se dosta govori. Neki kažu da imate istetoviran citat Dostojevskog, a drugi misle da je citat Šopenhauerov. Šta je od toga istina?

Tetovirao sam se zato što sam to želeo i

učinio sam to zbog sebe. Ako već moram da odgovorim, reći ću da je u pitanju Dostojevski. Mislim da nije bitno koji je citat u pitanju.

Vrlo ste aktivni na Fejsbuku, Twitteru, Instagramu, a i odgovarate na pitanja koja postavljaju posetioci vašeg sajta. Očigledno je da to radite sami, a ne neko u vaše ime.

Za mene su socijalne mreže način da se približim mojim navijačima. Ne postoji bolji način da to učinim nego da sam vodim računa o tome šta ću tamo postaviti i da, na pitanja mojih navijača, kucam odgovore svojim prstima.

Kako izlazite na kraj sa obožavateljima?

Mislim da ih nema mnogo, a i ne razmišljam o njima. Ja sam oženjen.

Angažovani ste u mnogobrojnim humanitarnim aktivnostima.

I u Srbiji, a i u inostranstvu volim da budem uključen u humanitarni rad. U Srbiji sam trenutno najviše vezan za organizaciju "Čika Boca", koja se bavi oporavkom dece koja su imala maligna oboljenja. Imam lični razlog da im pomazem jer je moj deda umro od raka, a ovde su u pitanju deca. Na Zlatiboru će uskoro biti otvoren besplatan kamp, u kojem će biti smeštena ta deca. Svrha kampa je da im se, pored oporavka, pomogne i da se osamostale jer će tada prvi put biti odvojeni od roditelja. Trudim se da, kada god sam u Srbiji, nađem makar malo vremena da se družim sa tom decom i pokušavam da im finansijski pomognem koliko mogu.

Kako izgleda jedan vaš dan kada niste na turnirima?

Tada volim da sam u Beogradu. Ovde imam gomilu ljudi sa kojima inače ne mogu da se dovoljno družim. Najviše uživam u provođenju vremena sa porodicom i prijateljima od jutra do večeri.

Gde vidite sebe za deset godina?

Ostaću vezan za tenis. Trenutno ne vidim sebe u ulozi trenera. Videću šta ću odabrati kada za to dođe vreme.

VLADAN STOŠIĆ

Prijatelj

Nema veze što su u prošlom broju Oster i Kuci bili prijatelji, nisam na to mislio. Muška su prijateljstva čudna pojava: dugotrajna i čvrsta teže da budu tiha i diskretna. Ne treba im ni učestalost viđanja, ni mnogo priče. Englezi su to doveli do savršenstva: engleski prijatelji zadovoljni su kad sami sede i čute; pozdravljaju se donekle zbunjeno, poštujući pristojnost i dostojanstvo obojice. Imam i takvo iskustvo sa prijateljima – neki su iz rane mladosti – s kojima se sretnem i posle nekoliko godina i kao da smo se juče rastali: nastavimo gde smo stali prošli put, razmenimo praktične informacije, čutimo i lepo nam je.

vao da izdržim; moja tadašnja žena padala je u blage nervne slomove s plakanjem. Da li sam im pomogao ili nisam – ne znam; kanda jesam... Nadam se barem. Tu sam počeo da razmišljam o fenomenu ljudske bliskosti koja nije ljubav, nije seks (to tek ne), nije zajednički interes; puka ljudska bliskost. Posle sam to pokušao da sažmem u jednu knjigu proze čiji je podnaslov trebalo da bude "Istraživanje ljudske bliskosti", ali je to moj urednik Zlatko Crnković izbacio; s pravom, pretpostavljam, jer Zlatko je uvek u pravu. Knjiga je propala u rupu između Srba i Hrvata 1990. u jesen, kad je izašla, ali se ceo tiraž prodao.

Prijatelj je tu kad se čovek zaroza od života i problema

Prijatelji se dele na stare, novije i najnovije. Stari su važni jer su ostali prijatelji. Novi uskoro postaju stari: ako je prijateljstvo uspešno, to ide veoma brzo. Najnoviji su zanimljivi, jer čovek otkriva novog čoveka i ovaj mu se sve više dopada. Tako najnoviji postaje novi, pa uskoro i stari prijatelj. Onda se čovek nađe sa starim prijateljima od kojih su neki po trideset godina stari, a drugi su stari po godinu-dve i tu razlike nema. To je to čudo od prijateljstva.

Po kojim merilima je neko nekome prijatelj? To je pitanje nadasve delikatno i tu postoje razna neslaganja. Poznanik? Drugar? Prijatelj? Poznanika poznajemo na "zdravo-zdravo" i to. Drugar je kafanski ili s posla, ili iz lova, ili iz škole i iz kraja. Popijemo piće kad se sretnemo u kafani i to je to. Prijatelj je u principu "kućni", kako se to u Beogradu kaže: posećujemo se, spavamo jedni kod drugih ako smo iz raznih gradova, letujemo zajedno. Sve je to lepo i fino, ali nije dovoljno za neku dublju definiciju prijateljstva. Mora tu biti još nečega. Kad se prijatelji "uzajamno precenjuju", kako je Angel Miladinov opisivao odnos Mome Kapora i Marija Fanelija, to ne završi dobro, kao ni druga takva izvikana prijateljstva za javnu i statusnu upotrebu. Prijateljstvo je, kao što smo rekli, stvar diskretna, veoma privatna i sklonjena od svake javnosti, štogod Oster i Kuci o tome mislili; po definiciji je takvo.

Prijatelj misli i brine. Prijatelj je tu kad se čovek zaroza od života i problema. Kod prijatelja se skloniš prilikom mobilizacije, opasnosti od prisilnog odvođenja na sud, u bračnoj krizi. To poslednje je važno, znam iz iskustva: osamdesetih se desilo da sam – kao da sam psihijatrijski nadržilekar, Bože me sačuvaj! – mesecima slušao, težio i savetovao (koliko umem) prijatelje u bračnim krizama. Sa mojim živcima i saosećanjem (srpski: empatija), to sam nekako uspe-

Biće da ta puka ljudska bliskost, bezrazložna naizgled, igra neku ulogu u prijateljstvu. Bliskost koja podrazumeva uzajamno poštovanje, diskretnost, pristojnost. To se odnosi i na prijateljstvo sa ženama. Ima škola mišljenja koja uporno tvrdi da muško i žensko ne mogu biti prijatelji. Moje iskustvo kaže da mogu; i te kako. Čak i ako im se desilo da se kresnu, verujte. Znam čak i razvedene koji su ostali u lepim prijateljskim vezama – verovali ili ne. To ima veze s ljudskim kvalitetima: praštanjem, razumom, pravilnim shvatanjem ljubavi (štogod to bilo), pristojnošću. Poštovanjem drugoga – pre svega, jer bez toga ne vredi ni zasnivati vezu, ali se to – naravno – nikome ne daje objasniti... Pizma, ljubomora, resantimani, razočarenja: sve je to jako loše i ne vodi nikuda. Prijateljstvo, kad razmislim, zasniva se pre svega na poštovanju onoga drugoga; žene ili muškarca, svedeno.

da. Prijateljstvo, kad razmislim, zasniva se pre svega na poštovanju onoga drugoga; žene ili muškarca, svedeno.

Prijateljstva, takođe, ponekad imaju kraj; ponekad je taj kraj gorak i tužan. Dođe, na primer, trenutak izbora – moralnog i političkog, što se svede

na isto – kad se prijatelji ne slože ili sukobe. U tome trenutku najbolje je povući se tiho i s pažnjom i ljubavlju razrediti viđanja i odnose, uz žaljenje koje čovek zadržava za sebe. Bivši prijatelj koji bivšega prijatelja počne da pljuje javno iz razloga etničkih, političkih ili verskih (naši najčešći primeri) običan je pizdun i nije ni bio zasluživao prijatelja. Toga smo barem imali. Bivši prijatelj počne da pljuje po etničkoj sredini svog bivšeg prijatelja (koji i ne zna da je već bivši); zaboravi da je u toj istoj sredini spavao kod svog prijatelja u stanu i vikendici; da su plovili morem; da su se ludački provodili godinama u Počitelju, kod Mute i Raife u kafani; da ga niko nije dirao, niti imao primedbe na njegovu etničku pasminu; pa onda pljune po svima njima i podrži njihovo istrebljenje. E, pa to nije prijateljstvo.

Na pragu zvezdane kapije

Dva Vojadžera stekla su svetsku slavu i pre nego što su mediji 20. marta objavili (pa ubrzo poništili) vest da je jedan od njih napustio Sunčev sistem. Reč je o naučnom projektu bez premca koji još traje i čiji su rezultati višestruko nadmašili najsmelija očekivanja. Vojadžeri su nam tokom više decenija trajanja pokazali koliko je Sunčev sistem bogat, sadržajan i uzbudljiv, koliko malo znamo o njemu. Istovremeno, oni su nam odškrinuli vrata u jedan novi, potpuno neistraženi svet koji se krije iza njega, svet Mlečnog puta, bezbrojnih zvezda u njemu i još veće praznine između njih. Danas pišemo o Vojadžeru 1 upravo zbog tih "vrata" – da li smo prošli kroz njih ostaje diskutabilno, ali je nesporno da smo blizu, na pragu da zakoračimo u novo, zvezdano doba

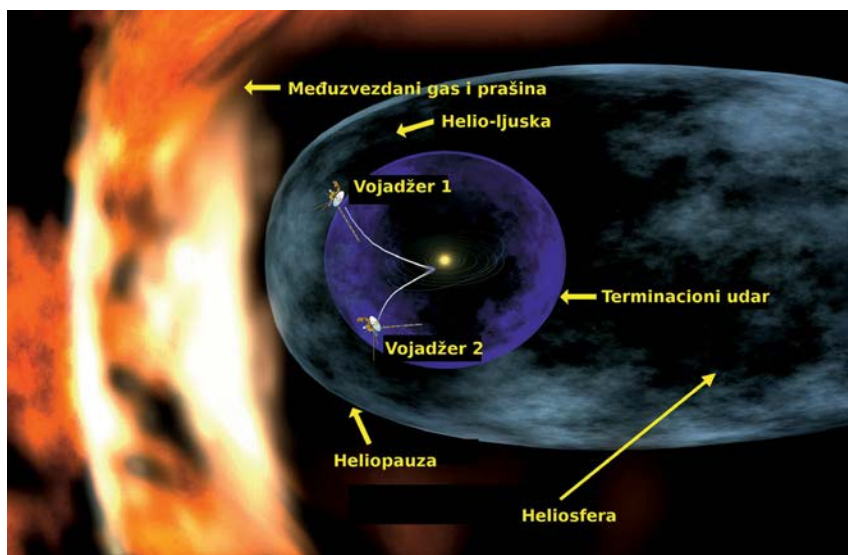
Misije Vojadžera 1 i 2 su slične, ali ne i sasvim identične. Vojadžer 2 lansiran je 20. avgusta 1977, dok je Vojadžer 1 u kosmos krenuo dve nedelje kasnije, 5. septembra. Primarni zadatak im je bio izučavanje Sunčevog sistema, a sekundarni da istražuju međuzvezdani prostor izvan njega. U vreme lansiranja položaj planeta bio je izuzetno povoljan. Oba Vojadžera prvo su posetila Jupiter i Saturn, koristeći istovremeno njihovo gravitaciono polje kao praćku koja će ih usmeriti i ubrzati ka narednom cilju. U slučaju Vojadžera 1 naučnici su

mogli da biraju: ili da posle Saturna posete Titan, egzotičan Saturnov satelit sa gustom atmosferom od azota i metana, ili da se otisnu na mnogo duži i neizvesniji put do Plutona. S obzirom na to da je druga meta bila neuporedivo udaljenija, samim tim i rizičnija, Vojadžer 1 je izbliza osmotrio Titan i zatim se zaputio ka granici Sunčevog sistema. Vojadžer 2 imao je značajno sadržajniju primarnu misiju: posle Saturna, proleteo je pored Urana i Neptuna, što je poduhvat koji do danas nije ponovljen. Na kraju svih manevara, brzina Vojadžera 2 bila je nešto manja od

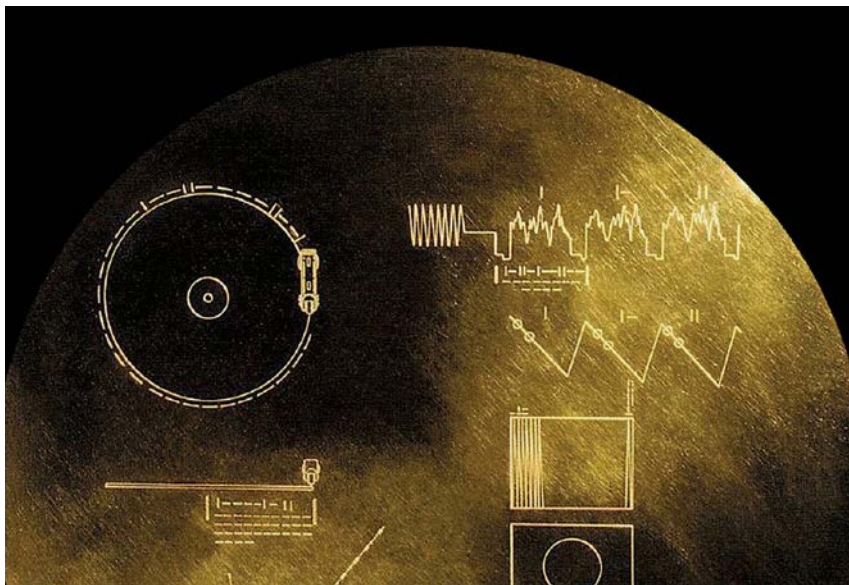
ZVEZDANE STAZE: Umetnička vizija Vojadžera u zvezdanom beskraju Mlečnog puta
Fotografije: www.nasa.gov

brzine Vojadžera 1 tako da je Vojadžer 1, iako kasnije lansiran, odavno bio predodređen da do granice Sunčevog sistema stigne pre svog brata blizanca.

U kakvom je stanju Vojadžer 1 posle više od 35 godina leta i gde se trenutno nalazi? Ono što limitira trenutne aktivnosti Vojadžera je oskudica električna energije. Letelica je snabdevena sa tri plutonijumska generatora (vidi okvir)

GDE SU VOJADŽERI: Na rubu Sunčevog sistema

MUZIKA ZA SVAČIJI UKUS: Zlatni disk koji Vojadžer nosi sa sobom

koja su u trenutku lansiranja proizvela oko 2400W toplote, od čega je oko 470W konvertovano u električnu energiju. Usled radioaktivnog raspada plutonijuma snaga generatora nezaustavljivo opada tako da je tokom leta jedan deo instrumenata morao da bude ugašen. Uz određen broj otkaza, na Vojadžeru 1 trenutno funkcioniše nešto manje od polovine instaliranih instrumenata, što je i dalje dovoljno za istraživački rad.

Rastojanja u Sunčevom sistemu obično se mere astronomskim jedinicama (AU), pri čemu 1AU odgovara prosečnom rastojanju Zemlje od Sunca (150 miliona kilometara). Vojadžer se trenutno nalazi na rastojanju od 123AU što je više od 18 milijardi kilometara. Ilustracije radi, Neptun, poslednja planeta u Sunčevom sistemu,

nalazi se na četiri puta manjem rastojanju (30AU). Ako izuzmemo neke dugoperiodične komete, Vojadžer je za sobom ostavio i sve nama poznate objekte u Sunčevom sistemu, uključujući i dve najudaljenije male planete, Sednu (90AU) i Eris (97AU). Njegovo rastojanje od Sunca postojano raste, svake godine uveća se za oko 3,5AU.

TIHI OTKUCAJI

Pri tako velikim rastojanjima prosto je neverovatno da Vojadžer i dalje uspešno komunicira sa Zemljom. Lakše je iz Beograda čuti otkucaje ručnog sata u Novom Sadu nego detektovati jedva čujno šaputanje Vojadžera. Radio-signalu emitovanom sa sonde potrebno je oko 17 časova da brzinom svetlosti pređe put do

Vojadžer napustio Srbiju

Da se vratimo na osnovno pitanje: da li je Vojadžer "otišao" ili nije? U Srbiji po ovom pitanju, gle čuda, vlada poprilična konfuzija pošto i dalje volimo da se zalećemo i u svemu tražimo senzacije, bez ikakve prethodne provere. Prvo se obrukala jedna telegraf-ska agencija, da joj ne pominjemo ime. Onda je i jedna naša značajna (da ne kažemo – najznačajnija) televizija preko svoje nacionalne frekvencije emitovala udarnu vest da je Vojadžer napustio Sunčev sistem, još se ni NASA nije oglasila. Sutra je to u istoj formi prenela naša celokupna štampa, naročito ona žuta u kojoj urednik (ne)naučne rubrike od škole ima samo brzi kurs horoskopa, i to bez položenog završnog ispita. Kada je NASA konačno saopštila da do granice još ima da se "vozi", demantija nije bilo, za naše medije Vojadžer je već bio u drugoj galaksiji. Ništa strašno, kad bude trebalo objavićemo da je Vojadžer prešao granicu još jednom, taman da se nije vratio nijednom. I šta mi tu, uopšte, ima da lupamo glavu? Vojadžer će napustiti Sunčev sistem onda kada to objavi Prvi Potpredsednik, tako je najsigurnije. A da li će oni koji su dezinformisali srpsku naučnu javnost biti i pohapšeni – ostaje da se vidi.

Zemlje. Ali, kad sve ove kolosalne brojke prevedete na galaktičke razmere, shvatite koliko je uspeh Vojadžera, zapravo, skroman. Posle nekoliko decenija leta, Vojadžer još nije prešao ni jedan svetlosni dan. Nama najbliža zvezda, Proksima Kentauri, udaljena je četiri svetlosne godine. Kada bi se kretao u njenom pravcu, Vojadžer bi do nje sadašnjom brzinom stigao tek za 70.000 godina.

Vojadžer ima najveću brzinu od svih do sada lansiranih letelica, brži je i od svojih prethodnika (Pionira 10 i 11, koji takođe hrle ka rubu Sunčevog sistema), i od svog brata blizanca (Vojadžera 2), i od naslednika (sonda Novi horizonti će za dve godine stići do Plutona). Zahvaljujući rekordnoj brzini od oko 17 kilometara u sekundi koja nikada više nije dostignuta,

Vojadžer je 1998. godine pretekao Pionir 10 i od tada suvereno drži titulu najudaljenijeg objekta načinjenog ljudskom rukom. Za svega nekoliko sekundi Vojadžer preleti sve ono što je ministar Mrkonjić asfaltirao u dva mandata!

Da li je Vojadžer napustio Sunčev sistem i konačno se našao u međuzvezdanom prostoru? Na ovo pitanje teško je dati egzaktni odgovor – sve zavisi od načina na koji definišete granicu Sunčevog sistema. Ne radi se o opipljivoj barijeri koju je moguće osmotriti i izučavati sa Zemlje. Niko ne zna kako "granični pre-

smanjuje se njegov gravitacioni uticaj i količina detektovanih čestica... Postoji li neka za koju možemo da očekujemo da će se promeniti naglo?

JEDRENJE NA SUNČEVOM VETRU

Ispostavlja se da postoji. Jedna od konstanti našeg planetarnog sistema je Sunčev vetar, struja brzih naelektrisanih čestica koja potiče sa Sunca i zrakasto se širi u svim pravcima. Neprekidno duva jući tokom milijardi godina, ovaj vetar nalik na kosmičku "košavu" oduvao je praktično sav međuzvezdani gas i prašinu iz

GOSPODAR PRSTENOVA: Verovatno najčuvanija Saturnova fotografija

laz" tačno izgleda i šta se zapravo nalazi iza njega. Nikad nismo tamo bili pa i ne znamo šta treba da očekujemo. Ključni su rezultati merenja koje Vojadžer šalje: kada primetimo drastičnu promenu izmerenih vrednosti u relativno kratkom periodu biće da smo se našli "sa one strane". Baš kao kad prelazite granicu Srbije sa Hrvatskom ili Mađarskom: do granice uočavate neprekidno, izluđujuće truncanje i lupu točkova, a onda se u pet minuta sve stiša i umiri. Jednostavno merenje vibracija može da nam potvrdi da smo definitivno prešli u drugu zemlju.

Na žalost (ili na sreću), Vojadžerov put do granice Sunčevog sistema nije asfaltirao ministar Mrkonjić tako da ovakav metod detekcije ne pomaže (inače bi bio vrlo efikasan). Sa povećanjem rastojanja, većina merljivih fizičkih veličina menja se vrlo lagano: Sunčev sjaj opada,

bliske okoline. Naš svet nalazi se u Sunčevoj heliosferi, bistrom i blistavom mehuru koji plovi kroz okolnu galaktičku maglu, a opstaje zahvaljujući konstantnom pritisku Sunčevog vetra iznutra.

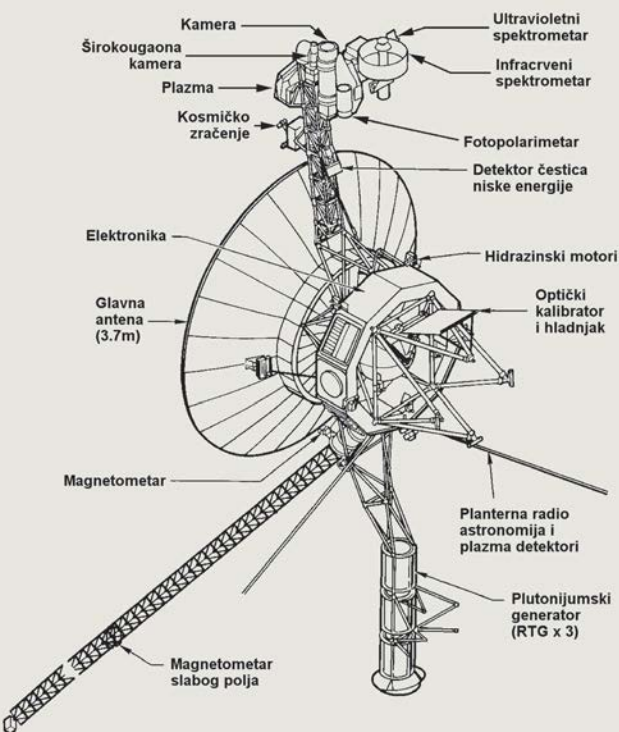
Snaga tog vetra opada sa povećanjem rastojanja od Sunca, dok neprekidno raste uticaj okolne galaktičke materije. Tokom 2003. i 2004. godine Vojadžer je detektovao naglo opadanje brzine čestica Sunčevog vetra do supsoničnog nivoa, siguran znak da je prošao kroz zonu "terminacionog udara". Tokom narednih godina, Vojadžer se kretao kroz uskovitlani sloj tzv. helio-ljuske, gde se solarni i galaktički materijal mešaju i komprimuju uz dalje opadanje brzine solarnog vetra i porast temperature. Događaji počinju da se nižu mnogo brže polovinom 2012. kada čestice iz dubokog kosmosa nastale kao plod eksplozija dalekih zvezda počinju

Vrelo srce Vojadžera

Zahvaljujući dugovečnom izotopu Pu-244, koji ima vreme poluraspada od preko 80 miliona godina, plutonijum je najteži hemijski element koji se u tragovima može pronaći u prirodi. Za tehničku primenu najznačajnija su dva radioaktivna izotopa koja se dobijaju veštačkim putem: Pu-239 i Pu-238.

Izotop Pu-239 proizvodi se od urana U-238, dugom i komplikovanom preradom iskorišćenog nuklearnog goriva i ima vrhunski strateški značaj s obzirom na to da je reč o fisionom materijalu koji, baš kao i uran, ima dvostruku namenu: kao pogonski materijal u nuklearnim elektranama i kao atomski eksploziv. Potrebno je oko deset kilograma plutonijuma za bombu od 80 kilotona.

Tehnologija dobijanja i obrade plutonijuma Pu-239 razvijena je tokom Drugog svetskog rata u najstrožoj tajnosti američkog projekta Menhetn. Uporedo sa tehnologijom prerade razvijane su i bezbednosne mere kako bi rukovanje ovom opasnom materijom bilo sigurnije. Mnoga saznanja o dejstvu plutonijuma na živa bića sakupljena su na krajnje nemoralan način, ubrizgavanjem letalnih doza životinjama i pacijentima u terminalnim fazama hroničnih bolesti, često i bez njihovog znanja. Prva eksperimentalna atomska bomba ("Triniti"), detonirana u Nju Meksiku 16. jula 1945. godine, imala je jezgro od šest kilograma plutonijuma Pu-239 i snagu od oko 20 kilotona. Njenu razornu moć tragično su iskusili stanovnici Nagasakija 9. avgusta 1945. godine, kada je bomba identične konstrukcije ("Debeljko") usmrtila preko 70.000 ljudi. Tek kada je Japan kapitulirao, Amerika je obelodanila postojanje plutonijuma kao novog hemijskog elementa. Tokom narednih decenija u brojnim nuklearnim probama (koje danas izvodi samo Severna Koreja), nekoliko tona visoko radioaktivnog plutonijuma rasuto je u atmosferu. U pitanju je supstanca koja je visoko toksična – smrtonosne doze mere se miligramima.

INŽENJERSKO REMEK-
-DELO: Konstrukcija Vojadžera

Prema poslednjim validnim podacima od pre desetak godina, ukupna količina plutonijuma u 35 zemalja sveta iznosi la je oko 1850 tona, od čega se 150 tona nalazilo u vojnom, a ostatak u civilnom sektoru. Najveći deo plutonijuma (oko 70 odsto) nalazi se zarobljen u iskorišćenom (tzv. ozračenom) nuklearnom gorivu dok je manji deo "neozračen" i spreman za dalju upotrebu. Pošto je reč o materijalu koji je potencijalno interesantan i za teroriste, tokovi plutonijuma prate se pomno, baš kao i tokovi urana.

Drugi značajan izotop plutonijuma, Pu-238, nema fisiona svojstva, ali je zato nezamenljiv u kosmičkim istraživanjima čije se trajanje meri godinama ili je uporedivo s ljudskim vekom. Reč je o radioaktivnom elementu čije je vreme poluraspada 88 godina. Tokom raspada Pu-238 generiše alfa-čestice visoke energije koje se mogu lako "ukrotiti" (dovoljan je list papira), uz relativno malu količinu daleko opasnijeg beta i gama zračenja. Energija alfa-čestica transformiše se tokom apsorpcije u toplotu koja se može konvertovati u električnu energiju. S obzirom na to da jedan kilogram

izotopa proizvodi oko 530W toplotu i da je izotop relativno dugovečan (potrebno je skoro čitavo stoleće da se njegova toplotna moć prepolovi), Pu-238 je nezamenljiv izvor energije kada su ostala konvencionalna rešenja neupotrebljiva.

Tipičan primer za to su svemirske letelice i sonde koje moraju da imaju konstantan izvor energije za napajanje svojih kompjutera i instrumenata, kretanje i komunikaciju sa Zemljom. Sve dok se leti unutar asteroidnog pojasa (do Marsa), snaga Sunca dovoljno je velika da napaja solarne panele. Čak i u tom regionu Sunčevog sistema solarna energija nije idealna jer solarne ćelije traže akumulatore, a oni vremenom stare uz pad efikasnosti i kapaciteta.

Uz to, paneli moraju da budu čisti i neprekidno okrenuti ka Suncu, što nije problem za letelice, ali jeste za rovere na Marsu kao što su Spirit i Oportjuniti, čije solarne ćelije ne rade tokom noći i generišu znatno manje struje tokom zime ili peščanih oluja.

Kada se zaputite duboko u Sunčev sistem, iza asteroidnog pojasa, do Jupitera i dalje, solarni paneli postaju beskorisni jer intenzitet Sunčeve svetlosti brzo opada sa povećanjem rastojanja ("osunčanost" na Neptunu je skoro hiljadu puta manja od one na Zemlji). Jedino rešenje za pouzdano napajanje letelice energijom je korišćenje "radioizotopskog termo-električnog generatora" (RTG), u čijem se vrelom srcu nalazi plutonijum Pu-238. Ovakvi generatori do sada su uspešno korišćeni u više od 20 kosmičkih misija i nikad nisu zakazali, uključujući tu oba Vojadžera, sonde Kasini (Saturn), Novi horizonti (Pluton) i Kjuriositi (Mars). Minijaturni RTG-ovi, izrađeni u ograničenoj seriji, nekada su korišćeni kao dugovečne "baterije" za srčane pejsmekere (sa ciljem da se njihov "remont" vrši što ređe), ali je ta praksa napuštena iz ekonomskih

i bezbednosnih razloga. Neke od tih baterija besprekorno funkcionišu i danas, četvrt veka nakon ugradnje.

Nije sve tako idealno. Lansiranje letelica sa RTG generatorima redovno je praćeno protestima "zelenih" i drugih ekoloških pokreta, s obzirom na realnu opasnost da u slučaju katastrofe opasni plutonijum dospe u ekosistem. Proizvodnja ovog izotopa izuzetno je dugotrajna, komplikovana i enormno skupa. Iako se Pu-238 u tragovima može naći u iskorišćenom nuklearnom gorivu, njegova ekstrakcija je neisplativa. Umesto toga, Pu-238 se dobija u specijalizovanim reaktorima bombardovanjem jezgara urana ili neptunijuma. Celokupne svetske rezerve plutonijuma Pu-238 neuporedivo su manje od rezervi fisionog Pu-239 i mere se (kilo)gramima.

Proizvodnja ovog izotopa u SAD ugašena je 1988. Nakon 1993. godine Amerikanci su prestali da troše sopstvene rezerve i počeli da uvoze plutonijum od Rusa. Tako je nabavljeno oko 17 kilograma, a onda su i ruske rezerve presušile. Danas se Pu-238 ne proizvodi ni u jednoj zemlji na svetu, niko nema interes da se bavi prljavom, enormno skupom industrijom koja nema vojnu primenu, samo zarad "lomatanja" po kosmosu. U poslednjih nekoliko godina NASA pokušava da obezbedi oko 100 miliona dolara potrebnih za oživljavanje proizvodnje, ali je još daleko od cilja. Čak i da proizvodnja krene danas, potrebno je više od pet godina da se proizvede dovoljno plutonijuma samo za jednu misiju. Rezerve kojima NASA trenutno raspolaže potrajaće do 2022. godine, pod pretpostavkom da potrošnja ostane na nivou od oko dva kilograma godišnje.

Nakon toga? Prestaćemo da posećujemo daleke krajeve Sunčevog sistema. Neće više biti novih Vojadžera i novih avantura, fascinantni svetovi kao što su Europa, Neptun, Titan ili Triton ostaće neistraženi. Bez plutonijuma Pu-238 moći ćemo samo da ih gledamo sa Zemlje sve dok nas jednoga dana verovatno ne "počisti" blistavi sjaj plutonijuma Pu-239.

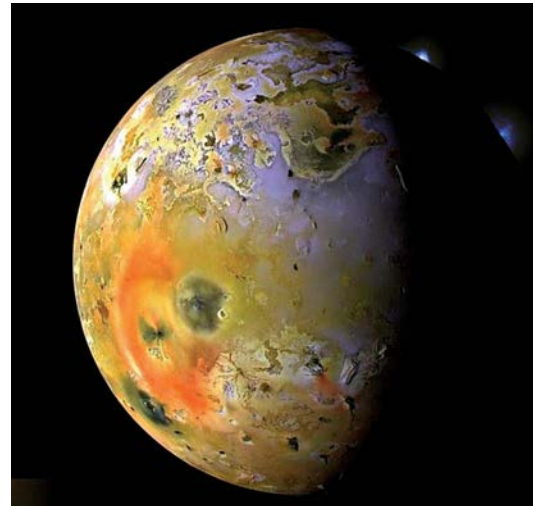
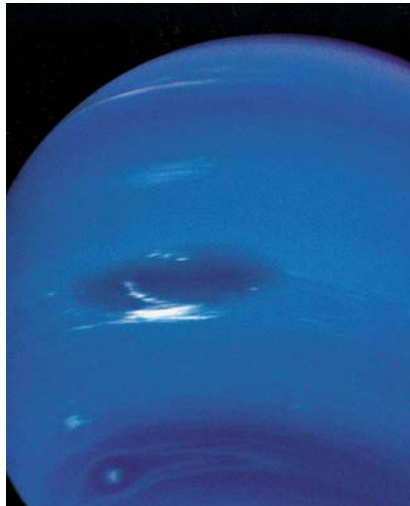
Šta su sve otkrili

Nema mnogo kosmičkih misija koje se po obimu istraživanja, veličini otkrića i dugovečnosti mogu porediti sa projektom *Vojadžer*. Evo samo nekih ključnih rezultata:

- Snimci Jupitera, Saturna, Urana, Neptuna i njihovih satelita sa do tada neviđenom oštrinom, količinom boja i detalja.
- Jupiterova turbulentna atmosfera sa ogromnim, složeno spregnutim pojasevima i olujama.
- Jupiterovi prstenovi.
- Erupcije na Jupiterovom satelitu Io koji je 100 puta vulkanski aktivniji od Zemlje.
- Uzajamna veza Jupiterovog magnetskog polja i oblaka jonizovanog sumpora i kiseonika koje Io izbacuje u kosmos.
- Verovatno postojanje masivnog vodenog okeana ispod tankog sloja leda na Jupiterovom satelitu Europa.
- Gusta, neprozirna atmosfera Titana, jedinog satelita u Sunčevog sistema sa dinamičnom klimom, kišama i jezerima tečnog metana na površini.
- Fine deformacije Saturnovih prstenova usled gravitacionog dejstva obližnjih satelita.
- Dvadesetak novih satelita.
- Jedine do sada izbliza snimljene fotografije Urana, Neptuna i njihovih pratilaca (*Vojadžer 2*).
- Bliski susret sa *Mirandom*, zagonetnim Uranovim satelitom neobične kompozicije.
- Velika Neptunova crna mrlja (nalik na Jupiterovu crvenu tačku).
- Neptunovi vetrovi, najjači i najhladniji u Sunčevom sistemu (sa brzinom od oko 2100km/h i temperaturom od -220°C).
- Krio-vulkani (koji izbacuju led) na Tritonu, Neptunovom satelitu na -235°C.
- Zona terminacionog udara.
- Rub sunčevog sistema, heliopauza.

svojim brojem da dominiraju u odnosu na čestice koje potiču sa Sunca. Ova disproporcija je ključni dokaz da se *Vojadžer* zaista nalazi nadomak granice Sunčevog sistema, unutar tzv. heliopauze, zone u kojoj je solarni vetar definitivno zaustavljen međuzvezdanim medijumom, nemoćan da i dalje potiskuje vetrove koji "duvaju" kroz galaksiju.

NAJJAČI VETROVI I NAJNIŽE TEMPERATURE: Neptun sa crnom mrljom
MAJKA SVIH VULKANA: Jupiterov satelit Io prekriven sumporom i lavom
OLUJA KOJA TRAJE STOTINAMA GODINA: Jupiterova velika crvena mrlja

S obzirom na to da niko ne zna koliko je heliopauza široka, ne može se proceniti ni vreme koje je potrebno *Vojadžeru* da prođe kroz nju. Kada su 20. marta obrađeni novi rezultati *Vojadžerovih* merenja, ispostavilo se da je došlo do naglog povećanja broja čestica galaktičkog porekla, tačno ono što bi se očekivalo u trenutku kada se *Vojadžer* nađe u međuzvezdanom prostoru. Ceo svet je preplavila vest koja se dugo iščekivala: *Vojadžer* je konačno napustio svoj dom i postao naš prvi galaktički ambasador.

Vest je bila koliko logična toliko i iščekivana, živela je čitav jedan dan sve dok nije usledio demanti. Stručnjaci neposredno angažovani na misiji *Vojadžer* objavili su da drugi ključni uslov i dalje

HLADAN I ZAGONETAN: Neptunov satelit Triton

kometa i većitog leda preostao nakon formiranja Sunčevog sistema. Smatra se da su sudari kometa poreklom iz Ortovog oblaka sa Zemljom često u prošlosti bili fatalni za živi svet, a najčešće se citira "slučaj" dinosaura od pre 65 miliona godina. Do Ortovog oblaka Vojadžer će putovati narednih 17.500 godina, do prve zvezde *Gliese 445* dodatnih 22.500. Nakon toga, Vojadžer će se zaputiti ka centru Mlečnog puta u kojem se, po svojoj prilici, nalazi gigantska crna rupa. Do bliskog susreta Vojadžera sa njom proći će još 470 miliona godina. Ako je autor ovog teksta dobro računao (a trudio se), vest o tome biće objavljena u "Vremenu" broj 24.442.121.029.

Nakon toga, pred Vojadžerom je čitava večnost. A večnost je, kako neko lepo reče, prilično dugačak period, naročito pri kraju.

DR SAŠA MARKOVIĆ

nije ispunjen: linije magnetnog polja koje meri Vojadžer i dalje potvrđuju Sunčev uticaj. Sunčevo magnetno polje isprepletano je s magnetnim poljem galaktičkog susedstva formirajući složeni "magnetni autoput" kojim čestice ulaze i izlaze iz Sunčevog sistema. Tek kada "kompas" na Vojadžeru potvrdi da je Sunčev magnetni uticaj iščezao, moći će da se objavi da Vojadžer više ne stanuje ovde.

ZAMISLIVA BUDUĆNOST

Šta čeka ovu neverovatnu letelicu u budućnosti? Iako let traje već decenija-

ma, u kosmičkim razmerama načinjen je tek prvi korak. Količina energije koju generiše plutonijumska baterija Vojadžera pašće ispod kritičnog nivoa negde između 2025. i 2030. godine nakon čega će prestati svaka komunikacija sa letelicom. Vojadžer će po inerciji nastaviti svoj let kao usamljeni emisar čovečanstva, u nadi da će ga se dočepati neka druga civilizacija i "preslušati" muziku sa zlatne ploče koju sa sobom nosi (Bah, Mocart, Čak Beri i drugi).

Pre toga, Vojadžer će proći kroz Ortov oblak, hipotetični rezervoar bezbrojnih

Dom zdravlja

Dr Ristić

01.-30. APRIL

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

OFTALMOLOGIJA - OČNO

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
 Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Čovek stariji od Adama

**ZORA
ČOVEČANSTVA:**
Kadar iz filma
*Odisseja u
svemiru 2001*
foto: Warner Bros

Sam Albert Peri je nedavno preminuo. U grob je odneo najdužu porodičnu lozu koja je ikad uočena među ljudima. Na drugoj strani, iza njega je ostao čitav skup novih hipoteza, uključujući i onu da je do sada korišćeni genetički vremeplov možda sasvim pogrešno konstruisan

U kultnom ostvarenju Stenlija Kjubrika i Artura Klarka *Odisseja u svemiru 2001* pleme će sa svitanjem ispred pećine najednom otkriti monolit. Visoki, crni, ravni kamen koji je vesnik nove inteligencije nagovestiće otkriće alatki, osvajanje sveta i potom, svemira. U stvarnoj istoriji, u dubokoj tmuni buđenja vrste *Homo sapiens*, verovatno se dogodilo nešto sasvim drugačije. I nešto mnogo sporije u vremenu.

Poslednji genetički nalazi ukazuju na seriju malih genskih promena kod primata koja je uticala na njihov sve veći razvoj mozga i protezala se od pre 2,5 miliona do pre nekoliko stotina hiljada godina, kada su sve ove mutacije i prirodna selekcija dovele do nastanka modernih ljudi. Međutim, kada se to dogodilo? Koliko je star *Homo sapiens*? Kada je živio takozvani genetički Adam?

Nakon velikih prodora u savremenoj genetici, to pitanje se počelo smatrati za jedno od onih na koja vrlo dobro znamo odgovor. Paleontologija za sada daje prilično jedinstven odgovor. Čuveni fosilni nalazi sa lokaliteta u depresiji Afar u Etiopiji, stari 195.000 godina, po mišljenju većine stručnjaka predstavljaju najstarije ostatke savremenih anatomskih ljudi.

Sa druge strane, genetička istraživanja, bilo da su zasnovana na praćenju starosti Y hromozoma ili mitohondrijalne DNK,

sve donedavno su nedvosmisleno pokazivala da su se ljudi iz ove regije raselili širom planete, kao i da je najbliži savremeni predak današnjih ljudi živio od pre oko 60.000 do 140.000 godina. Međutim, nova otkrića pokazuju da se slagalice ljudskog porekla možda samo previše dobro uklapala. Nedavno otkriće Y hromozoma, koji je star 338.000 godina, moglo bi da pokaže kako je genetički Adam znatno stariji od onog u šta je donedavno verovala većina genetičara.

MUŠKA I ŽENSKA LINIJA

Još od šezdesetih godina, sa otkrićem da broj amino-kiselina u hemoglobinu raznih vrsta raste linearno sa vremenom, evolucionisti počinju da koriste takozvani molekularni sat kako bi utvrdili starost neke vrste. U narednim decenijama genetička ispitivanja fosilnih ostataka ukazuju kako od vremena zavisi i takozvano genetičko rastojanje između vrsta koje, na primer, između čoveka i šimpanze iznosi dva odstotka (koliko su razlike između DNK). Dalja istraživanja ljudskog genoma vode ka sve preciznijem utvrđivanju starosti ljudske vrste.

U poslednjih desetak godina, genetička istraživanja koja prate starost genetičkih markera u ženskoj mitohondrijalnoj DNK i na muškom Y hromozomu, otkrivaju ne samo koliko je star genetički

Adam, već i kako se tačno od njega naovamo ljudska vrsta razvijala, koje sve haplogrupe ljudi postoje i kako su se širile svetom. Pod genetičkim Adamom se smatra najstariji zajednički predak, ali to ne mora biti samo jedna jedinka, već možda govorimo o grupi ljudi sa istom mutacijom. Naime, Adam je najstariji, ali uz uslov da je imao dva sina na koja je preneo isti Y hromozom kako bi došlo do daljeg grananja. Ako je imao jednog sina, ili je drugi zbog manjka potomstva nestao sa genetskim driftom, pojam genetičkog Adama se pomera na prvog sina koji je imao dva naslednika. Sasvim slično, žensko potomstvo se grana od mitohondrijalne Eve, jedne ili više njih sa istom mutacijom.

Istraživanja u ovoj oblasti su vremenom došla do sve preciznije starosti genetičkih Adama i Eve, odnosno najbližih zajedničkih predaka današnjih ljudi, kako po muškoj tako i po ženskoj liniji. U poznatoj Tomsonovoj studiji iz 2000. godine, ukazano je da je genetički Adam živio pre oko 59.000 godina. U međuvremenu, otkriveno je da su takozvane mitohondrijalne Eve živile pre oko 150.000-200.000 godina, što je bila razlika koja je nekoliko godina kopkala naučnike. Svojevremeno je objašnjavana time što u plemenskoj poligamiji žene koja imaju polne odnose sa više muškaraca imaju

veću verovatnoću da prenesu svoj DNK od muškaraca koji ne moraju da imaju potomstva među zajedničkim porodom. Ispostavilo se, ipak, da će nove studije pokazati kako je genetički Adam bitno stariji, a nakon Krucijanijeve studije iz 2011. godine njegova starost će biti procenjena na 142.000 godina.

PORODIČNA LOZA

Međutim, kako geni uopšte daju takve odgovore o starosti čovekovih predaka? Mada je moderna genealogija prepuna kompleksnih tabela, predačkih linija, statistike i mutacija, dok cela ta stvar sa Y hromozomima i haplogrupama zvuči dozlaboga komplikovano, osnovna ideja je vrlo jednostavna. Istorija se, naime, čita iz gena na osnovu markera za koje znamo da su bili konstantni u vremenu i nisu se menjali kroz hiljade godina.

Pošto se ne menjaju kroz vreme i ne podležu selekciji, upravo ove mutacije su markeri koji ukazuju na zajedničke predačke linije među savremenim ljudima. Ljudi sa istom takvom pojedinom mutacijom spadaju u skup koji genetičari nazivaju haplogrupa i svi oni, zapravo, pored iste mutacije, imaju još jednu zajedničku stvar – istog muškog pretka kod koga se takva mutacija prvi put desila. Na osnovu toga se konstruiše i porodično stablo Y hromozoma kod koga su pomenute mutacije čvorovi na kojima se stablo grana u nove haplogrupe. Na samom dnu, u korenu ovog stabla mutacija nalazi se takozvani mitohondrijalni Adam, najbliži zajednički predak svih muškaraca na planeti. Sasvim slično, ali ispitivanjem mitohondrijalne DNK, prati se stablo po ženskoj liniji.

Praćenje prostiranja haplogrupa dalo je izuzetno dragocene uvide u prošlost. Pokazalo je kako je svih sedam milijardi današnjih ljudi verovatno poteklo iz zajedničke domovine – iz oblasti kraj reke Avaš u depresiji Afar, u današnjoj Etiopiji, gde su ponikli prvi hromozomski Adami i Eve, da bi se potom, korak po korak, od njih odvajale pojedine haplogrupe koje su osvajale deo po deo planete, od Afrike, pa nadalje.

IŠTOČNO OD ADAMA

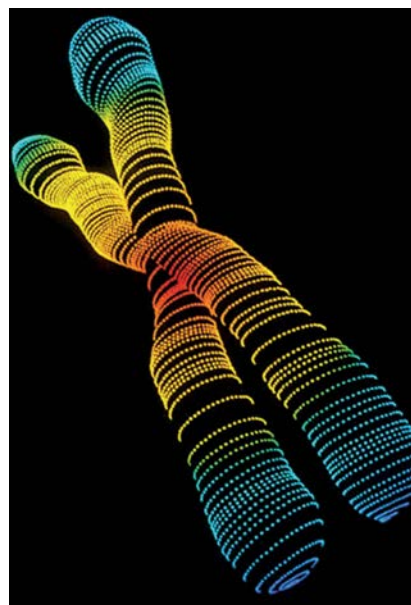
U međuvremenu, univerziteti, fondacije, ali i privatne kompanije, počeli

su da nude besplatno – ali i da prodaju – genealoška stabla svima koji žele da saznaju od kojih haplogrupa potiču, kakvu mešavinu predstavljaju i kuda su lutali njihovi preci. Jedan od takvih poduhvata je i Genografija, projekat utvrđivanja DNK porodičnog stabla koji je 2005. godine pokrenuo američki časopis "Nešanel džiografik". U ovom projektu su učestvovala hiljade ljudi iz celog sveta koje su u DNK laboratorijama dale ili pak, samo poslale bris iz koga je odgonetnuto njihovo DNK poreklo, dok je uporedo mapirano kretanje velikog broja haplogrupa.

Jedan od prijavljenih učesnika u ovom projektu, izvesni Albert Peri, Afroamerikanac poreklom iz Južne Karoline, dao je bris u lokalnoj DNK laboratoriji. Međutim, naučnici angažovani na projektu, čitajući Perijev Y hromozom, nikako nisu mogli da nađu njegovu haplogrupu i razvrstaju ga u neku od predačkih linija. Uz malo dodatnih analiza koje su objavljene u martu ove godine, ispostaviće se, sasvim neočekivano – da Peri pripada muškoj lozi koja seže čitavih 338.000 godina u prošlost. Odnosno da je Perijevo poreklo za čitavih 200.000 godina starije od najveće do sada utvrđene starosti genetičkog Adama. Budući Afroamerikanac, Peri je sa toliko drevnim precima definitivno razvejavao ideju o čistoti plave krvi koja se obično vezuje za belce.

Međutim, za naučnike, ovo otkriće ukazuje na nešto mnogo dramatičnije – da je hromozomski Adam znatno stariji nego što se mislilo do sada, kao i da je vrsta *Homo sapiens* nastala pre 338.000 godina, odnosno bukvalno dvostruko ranije od doba koje je do sada smatrano starošću čovečanstva. U međuvremenu, genetičar Majkl Hamer sa Univerziteta Arizona, uspeo je da locira selo u afričkoj državi Kamerun, u kome se nalazi još 11 muškaraca sa istom vrstom Y hromozoma, što znači da svi oni imaju istog ovog, vrlo, vrlo starog pretka. Hamerov nalaz ukazuje i na to da čovek možda potiče iz oblasti koja je mnogo zapadnije od doline Afara, dosadašnje prapostojbine ljudske vrste.

S druge strane, pitanje kako takvu starost ljudske vrste uskladiti sa fosilnim nalazima. Naime, nijedan *Homo sapiens* stariji od 200.000 godina do sada

Dolina ljudi

Većinsko gledište u savremenoj nauci, sudeći po fosilnim nalazima i genetičkim istraživanjima, jeste da su preci ljudi nastali u Istočnoj Africi. Ovde se u mnogim zonama, uglavnom u današnjoj Etiopiji, mogu naći fosili brojnih vrsta primata koji su se evolutivno odvojili od običnih majmuna pre oko četiri miliona godina. Najslavnija je svakako poznata kao kolevka čovečanstva, tanzanijski klanac Oldupai i lokaliteta Laetoli. Ne tako daleko, u depresiji Afar, kod sela Kibiš, nađeni su i njihovi mnogo mlađi potomci – *Homo sapiens*, za koje se smatra da su prvi iz naše vrste.

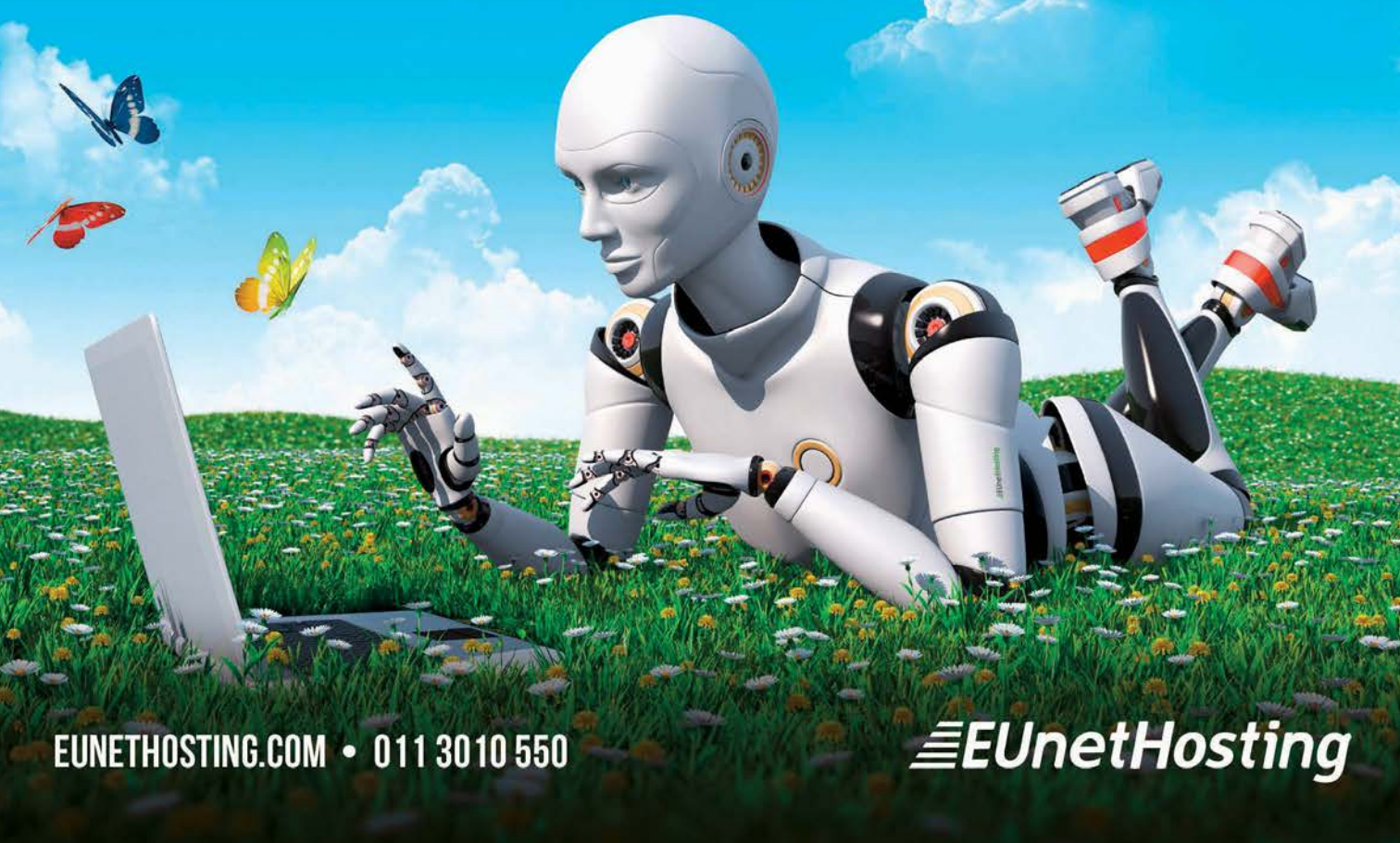
nije pronađen nigde izvan Afrike. Samo jedan kontroverzni nalaz u Izraelu, star 450.000 godina, mogao bi se uzeti kao pokazatelj koji obara ovu teoriju, ali apsolutna većina istraživača smatra da je tu reč o kostima neandertalaca ili neke druge vrste, a ne o prvim ljudima. Zato pojedini stručnjaci već smatraju da su ovi hromozomi potekli od uzajamnih ukrštanja *Homo sapiensa* sa drugim hominidima, kakvo je nedavno dokazano za neandertalce. I da je njegova starost tolika jer seže ne u ljudsku, nego u prošlost drugih, davno iščezlih vrsta. Sam Albert Peri je nedavno preminuo. U grob je odneo najdužu porodičnu lozu koja je ikad uočena među ljudima. Na drugoj strani, iza njega je ostao čitav skup novih hipoteza, uključujući i onu da je do sada korišćeni genetički vremeplov možda sasvim pogrešno konstruisan.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

EUNET HOSTING PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

 EUnetHosting

AROGANCIJA SISTEMA

Slučajno obeshrabrenje, VREME 1160

Oduvek je tako bilo. Pri prelasku na četvrtu godinu studija iz Moskve u Beograd 1980/81. nostrifikacija je trajala mesec dana, prevod bio nešto jeftiniji jer je samo sudski overen u ambasadi, a zakidanje na prosečnoj oceni je bilo definitivno obeshrabrenje, prosek od 4,5 (od mogućih 5) preračunat je na 8,5 (od mogućih 10)... a da, izgubila sam i jednu godinu jer sam polagala razliku – Predvojnička 1 i 2, Sociologija i Higijena, a bez prva tri se ne može studirati medicina... već položena hirurgija i interna sa peticama nisu bile bitne, kao ni taj prosek. Ja sam ostala, i uspela. Uz često kajanje po pitanju uloženog rada i školovanja. A dezorganizacija sistema je kroz decenije pretrpela aroganciju po ovom pitanju. Neosnovano, naravno.

Jelena Đukić

PONIŽAVANJE PROFESIJE

Kada se nastavnik slomi, VREME 1160

Hvala što ste ovaj tekst podijelili s nama čitaocima. Kao što je Vaso Pelagić nekad davno rekao, da je učiteljski poziv i zadatak neopisivo velik i da je njegovo znanje za svaki narod i svaku državu gotovo toliko važno i nužno kao vazduh i hrana. Nadovezala bih se na vaš tekst sa još nekim informacijama za koje sam saznala. U Velikoj Britaniji je istraživanje u kojem je učestvovalo 2200 ispitanika pokazalo da su najvećem stresu na radnom mjestu izloženi prosvjetni radnici, a poslije pravnici, te zaposleni u bankama. Učiteljski stres je fenomen o kome se mnogo govorilo a malo se radilo na njegovom suzbijanju. Izgleda da ovom fenomenu ne znamo kako pristupiti.

To je stvarni fenomen sadašnjice. Dragocjena su istraživanja ovog njemačkog

naučnika i vaše objavljivanje ovog prevoda. Žalostno je što postoji i kod nas taj ozbiljan problem kao i u svijetu, a vrlo je malo studija o korisnim intervencijama i nijedna od njih ne uključuje veliki broj uzoraka, kao ni dugoročno praćenje pa da dođemo do korisnog rezultata tj. da naučimo upravljati stresom jer on negativno utiče na produktivnost rada. Ove konstatacije ne djeluju pozitivno na prosvetare, ali je potrebno istražiti problem kako bi se nivo stresa smanjio ili izbjegao, jer tome je dosta doprinijelo i nerazumijevanje zajednice i ponižavanje ove profesije koja je od neprocjenjive važnosti za nju. Ukoliko se ova profesija u društvu ne postavi na viši nivo, posljedice će za to isto društvo biti katastrofalne.

Zrela Kajis

ROĐENI BAKSUZ

More, VREME 1160

Moji (primorski) dalmatinski preci – od pradida do oca, majka mi je bila Škutorka, zapadna Hercegovka – uvek su govorili da se zna za šta more služi: za ribariti i navigat, čvare se na suncu i mlate rukama po vodi samo furešti! Još su vickasto dodavali da su Dalmatinci najbolji mornari zbog toga što poslednji (ako uopšte) napuštaju brod jer ne znaju plivat.

I, stvarno, ne sećam se da sam ikada, sve do polovine sedamdesetih, video Dalmatinca u vodi i nezakopčanog do grla, iako je u hladu bilo četrdeset i više Celzijevih. Čak je i moj rođak, al' kontinentalni Dalmatinac, bio svetski prvak u nekakvoj plivačkoj disciplini.

Najviše što Dalmatinac može imati "lično" sa morem je to da sedne na rivu, bućne noge u vodu, bulji niz pučinu i ništa ne radi.

Imam prijatelja u Komiži, na Visu, čiji je otac bio komandant ribarske flotile: kad god

bih došao da sa njima ribarim, promenio bi se vetar i od lova nije bilo ništa, sve dok mi nisu "zabranili" dolazak u vreme ribolova a "dozvolili" dolazak na Vis samo zimi!

Dragomir Olujić Oluja

NEŠTO I SVE

Smrt trošadžije u Leskovcu, VREME 1160

Čitam "Vreme" dugo, dugo, i uglavnom sa zadovoljstvom. Već sam mnogo puta hteo da nešto prokomentarišem, ali sam uvek odustajao jer sam svestan da je moje mišljenje samo jedno od mnogih. Nešto što ne propuštam su kolumne Ljubomira Živkova i Teofila Pančića.

Ovoga puta nisam izdržao jer me je zaintrigirao Ljubomir Živkov sa izrazom „svažta-nešto”. Ne želim tu ništa da dodam, on je sve rekao. Samo sam hteo dodati da smo mi po pitanju jezika i pisma, na neki način, zemlja čuda. Hoćemo neku čistotu jezika i svoje pismo, a engleski nam na velika vrata ulazi u jezik, i gde treba a pogotovo gde ne treba. U štampi i uopšte u javnim komunikacijama na puno mesta se ne koristi književni jezik. Znam da to nije uvek moguće i nije primereno, ali se preteruje. Kada voditeljka, na primer, pita gošću "kako vi to hendlujete" (pisano fonetski), mislim da je to totalno nepotrebno, mnogima nerazumljivo i, po meni, glupost.

No, moram priznati da se zapravo javljam najviše zbog toga što sam u jednom zvaničnom dokumentu velike firme, ugovoru, naišao na izraz koji je kod mene na vrhu liste najomraženijih. Da ne biste pogađali, radi se o sve češće korišćenom "sa sve", čije značenje znamo ali u srpskom jeziku postoji pravilan izraz za to.

Nenad Dragojlović

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurirskom)	Srbija (poštom)	kontinentalna Evropa (površinskom poštom)	ceo svet (avionom)
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na **www.vreme.com/pretplata**. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

UBICE (2) ALEKSANDAR ZOGRAF.

"BEŽIM
I MISLIM:
'OŽE NIKO-
LAJU,
POMOZI!'"

"POMAŽE OTAC NIKOLAJ. UTRČIM KROZ KAPIJU.
ZABRAVIM JE."

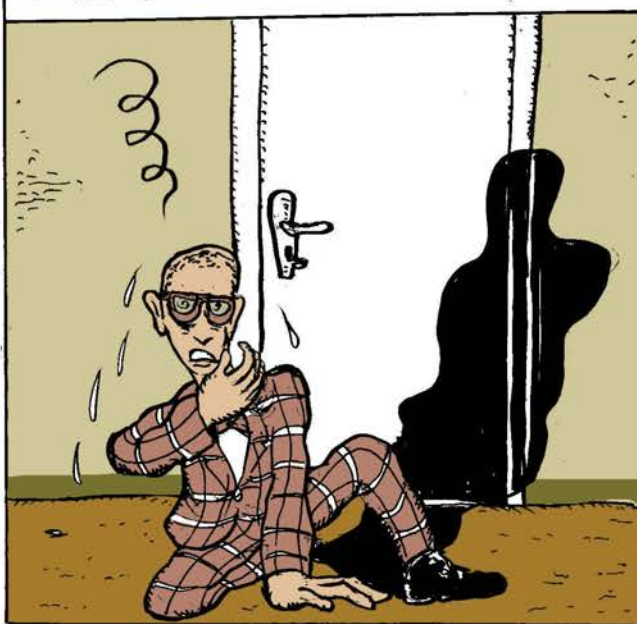
"ONE BEŠTIJE NIKAKO DA ME OSTAVE. RAZVALJUJU
KAPIJU. TRESAK. 'POPARA, LEPINJA, HROMI DABA,
KALAUZ, PŠ, PŠ, PŠ, PŠ'."

"OSTRE NOŽEVE. BRE, HOĆE DA ME ZAKOLJU. KO PILE.
CIČE NOŽEVI. HOĆU DA POLUDIM. PŠ, PŠ, PŠ, PŠ. VIČEM
'UPOMOĆ!', URLAM."

"ŠKRIPNU, TU KRAJ VRATA. ONI SU TU! JA HOĆU DA
ŽIVIM, HOĆU DA VIČEM, ALI NEKE VERIGE PUSTE STEGLE
OKO VRATA, A SRCE BIJE."

"ALI ZAŠTO NE PRILAZE? JA NE SMEM NI GLAVOM DA MRDAM, VEĆ SAMO ZURIM U MOJ AUTOPORTRET NA ZIDU. DA, TO SAM JA. ĐAVOLSKI NASMEJAN, PUN ŽIVOTA I MLADOŠTI!"

"ŠUŠNU OPET. ONI SE PRIMIČU. GLEDAM CRTEŽE, SVOJE KNJIGE, SOBU U KOJOJ SAM ŽIVEO, PA SE OPROSTIM I ZATVORIM OČI."

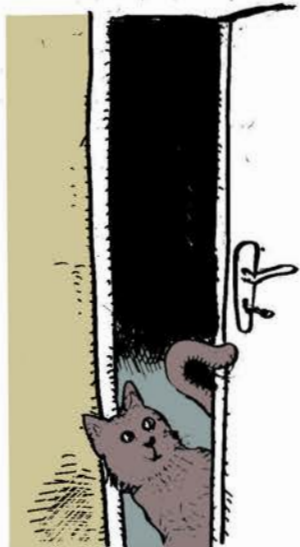
"OTEGLO SE VREME KAO VEČNOST. OTVORIH OČI. REKOH SEBI: TI SI HRABAR ČOVEK, A ŽIVOT JE LEP. BRANI SE!"

"UDARIVŠI GLAVOM O ZID, DOHVATIM PREKIDAČ. SVETLOST BLESNU."

"SRCE ZATUTNJI, PA SE SMIRI. OČI U OČI. STAJAO SAM PRED UBICAMA. "UBICE" BEHU NE DVA, VEĆ JEDNO LICE, I ONO ME JE LJUPKO GLEDALO."

"ZASPALI SMO ZAJEDNO. MOJ POGLED JE BIO UPRT U AUTOPORTRE KOJI SE POD MESEČEVIM ZRACIMA SMEŠIO KROZ CVIKERE."

Kutija

Slučajno znam da lične stvari starije ženske osobe staju u sto četrdeset kartonskih kutija, ne računajući kofer, torbe i ruksake. Pre selidbe, ona je popunila online upitnik agencije za selidbu i procenila da joj je za lične stvari potrebno najviše pedeset kutija. Dodatne kutije su pristizale, upakovane su sitne uspomene i veliki emajlirani lonci, sve je preneto u drugi stan. Kutije su na kraju raspakovane, složene i odnete u podrum, neka ih, zatrebaće.

Mada nemam nameru da se selim, broj kutija i kutijica u mom stanu veći je od pedeset, ako računam šupu i tavan: petnaest na vrhu polica u radnoj sobi, šest u nekadašnjoj ostavi pretvorenoj u garderobnu sobicu, tri sa neotpakovanim servisima na kuhinjskim elementima, desetak u dečjoj sobi, dve dekorativne za šminiku i šnale za kosu u kupatilu, gore na tavanu ima ih još, čekam lepo vreme da vidim šta ima u njima, tu su negde moje crne kožne čizme koje sam pre tri godine sakrila od dece jer me je nerviralo što u igri stalno marširaju u njima, a i plašila sam se da ne padnu sa visokih potpetica. Nije da do sada nisam primećivala kutije pa sam se iznenadila, viđam ih svaki dan, sama sam ih napunila. Bodu mi oči.

Kako je došlo toga da se tolike kutije vuku po kući i šta je uopšte u njima? U jednoj povećoj, oblepljenoj selotejpom da se ne bi raspala, su školske knjige iz trećeg i četvrtog razreda, u drugoj iz prva dva. U četiri manje, cvetnog dezena, spakovani su ukrasi za jelku, a pored njih su dve duguljaste krcate svetlećim stvarčicama za kićenje kuće. U tufnastoj su lampa u obliku medvedića koji spava i pčelica-luster. Kutija sa požutelim dokumentima takođe čeka da joj se posveti pažnja. Ne možeš to tek tako da baciš, je l'? Brine me šta je u ostalima, uverena sam da redovno bacam nepotrebne stvari, pa opet ih je mnogo. U kutiji ispod radnog stola su CD-ovi, neki nisu za bacanje (slike sa putovanja), neki su ko zna od kad i nemaju oznaku. Sitne igračke iz kinder jaja spremno čekaju ispod kreveta na godišnju *garage sale* radionicu u školi engleskog jezika. Dve kartonske otišle su u đubre bez detaljnog pogleda na unutrašnjost, mačka ih je skoro pojela. Valjda nisam bacila nešto važno. Crno-bele fotografije (pokojni otac kao klinac na Savi u donjem vešu sa balavanderima iz kraja, kao student na stolici ispred Ajfelove kule), poispadale su iz foto-albuma sa samolepljivim čoškićima i dospele u kutiju za zanimljive trenutke iz porodične istorije. Mnoštvo kutija za nakit, a retko se kitim. Kutija za šešire, kutija za igle i konce, kutija za kompjuterske igrice i crtane filmove, srce-kutija za lakove za nokte, detinje ručno napravljene i ukra-

šene za olovke i flomastere, kutija sa garderobom za maskenbal (čaršaf sa nacrtanom "damom herc", kostim Zvončice, trbušne plesačice), kutija sa Malim zabavnicima od prvog broja, kutije sa metalnim vrhovima na poklopcu iz Ikee za kape i šalove, kutije za pisma.

Konzerviramo trenutke, prošlost, sreću. Od protoka vremena i rutine branimo se iluzijama o farmerkama iz studentskih dana koje možemo da zakopčamo. U kutiju ubacujemo i svoju budućnost, glasačka kutija liči na kasicu-prasicu – novčić po novčić,

glasić po glasić, ne otvara se dok se ne napuni. Razočaranje na licu deteta kad shvati da za ušteđeni novac može da kupi samo dva sladoleda slično je osećaju prevarenosti građani na posle izbora.

Ne sećam se kada sam i zašto zapatila kolekciju kutija, verovatno u napadu životne organizovanosti, uviđajući da pristup "nesklad radi sklada" ne funkcioniše u zajednici i da "stvari treba držati na svom mestu da bismo ih našli kad nam zatrebaju". Bilo bi divno imati sobu za odlaganje kutija, levo uspomene, desno ono što se povremeno koristi (uskršnja i rođendanska dekoracija), sve bi kutije bile kvalitetne, raznih oblika i od različitog materijala: satenske, pletene sa pamučnom vrećicom unutra, drvene izrezbarene, nijedna od plastike. Ne, ne treba mi magacin, upravo suprotno, objaviću rat kutijama. Pustiću da život poteče iz njih, kupiću nove šešire, ovi na lageru ionako nisu više u modi. Bojim se da će biti teško u odbrani, one stalno napadaju. (Kutije od cipela ne bacam jer u njih odlažem obuću kad prođe sezona. I obeležim ih nalepnicom ili ispišem na bočnoj užoj strani: "braon-bele cipele na šnir", "lakovane ljubičaste sa štiklom", "baletanke crne bez mašne".) Skeniraću sve kutije i svešću ih na racionalan broj. Koji je to broj? Dvadeset? Šupa će biti problem, tamo ima više kesa nego kutija, treba ih pregledati i smestiti u kutije. Drugo rešenje je da sve to bacim. Ali, šta ću onda držati u šupi?

Kutija je najčešće kvadar, geometrijsko telo omeđeno sa šest međusobno normalnih pravougaonih površina. Kvadar sa šest jednakih kvadrata je kocka, pravilna četvorostrana prizma. "Skockan" je onaj koji se lepo obuče, "kockast" je uskogrud čovek. Kaže se i "ograničen ko kutija šibica". Da je kutija dobra, ne bi bogovi u nju spakovali sva zla ovog sveta u paketu sa nadom i poklonili je Pandori u miraz. Spasavaj se ko može.

BILJANA VASIĆ

MIA WASIKOWSKA

NICOLE KIDMAN

MATTHEW GOODE

CHAN WOOK PARK

STOKER

U BIOSKOPIMA OD 4. APRILA

MCF

COMPUTERLAND

McCANN
BEOGRAD

VREME

m+ mondo

CINEMA+

Pobedničko rešenje konkursa *Kreiraj svoj poster za misteriozni triler Stoker* - autor Bojan Košić

Svako dobro!

Svi smo različiti, ali briga
o zdravlju nam je svima ista.

Zato se mi u Hemofarmu brinemo da svih 365 dana bude dobro.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec